

74.18
с.ка

Е. 23

ЕВРІКА - I

ЗБІРНИК СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Івано-Франківськ
• 2000

Міністерство освіти і науки України
Прикарпатський університет імені Василя Стефаника

ЕВРІКА - I

ЗБІРНИК СТУДЕНТСЬКИХ НАУКОВИХ ПРАЦЬ

НБ ПНУС

631224

1

“Плай”
2000

74.58

ББК 70.516.

М34

E-13

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ ФІЛОСОФІЯ. ПСИХОЛОГІЯ. РЕЛІГІЄЗНАВСТВО.

ЛОГОС ЯК ЄДНІСТЬ БАГАТОМАНІТТЯ

Оксана Горкуша,

V курс. філософський факультет.

Науковий керівник – *Ларіонова В.К.,*

доктор філософських наук, професор.

Еврика - I. – Збірник студентських наукових праць. – Івано-Франківськ: Плай, 2000. – 134 с.

У збірнику висвітлені результати студентських наукових досліджень із проблем математики, фізики, хімії, біології, економіки, історії, філософії, онтології, політології, релігієзнавства, культурології, філології, педагогіки, мистецтвознавства, природничих наук, фізичного виховання і спорту.

Дослідження виконані в наукових лабораторіях та на кафедрах університету

Рекомендовано до друку Вченою радою Прикарпатського університету імені Василя Стефаника.

Редакційна рада: *Остафійчук Б.К.* – голова, д-р фіз.-мат. наук, проф., *Басай В.Д.* – канд. юрид. наук, доц., *Билиця Я.Т.* – канд. філол. наук, доц., *Грицюк Б.А.* – канд. пед. наук, проф., *Грещук В.В.* – д-р філол. наук, проф., *Кугутяк М.В.* – д-р істор. наук, д-р філос., проф., *Кульчицька О.О.* – канд. філол. наук, доц., *Луць В.В.* – д-р юрид. наук, проф., *Орбан-Лембрик Л.Е.* – д-р психол. наук, проф., *Ступарик Б.М.* – член-кор. АПН України, д-р пед. наук, проф., *Таран І.М.* – канд. пед. наук, доц., *Ткачук І.Г.* – д-р екон. наук, проф., *Фреїк Д.М.* – д-р хім. наук, проф., *Шийчук О.В.* – д-р хім. наук, проф., *Шуляр О.М.* – канд. пед. наук, доц.

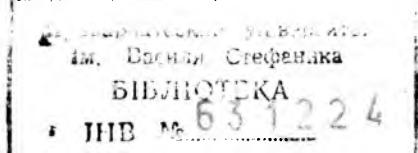
ISBN 966-7365-92-1

Адреса редакції:

76000, Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57,

Прикарпатський університет ім. Василя Стефаника.

© Видавництво "Плай", 2000. тел. 2-33-79, 59-60-51.

“Логос” як одне з найвизначніших понять, що безпосередньо вплинуло на становлення цілої європейської цивілізації.

Визначення поняття “логос”: 1. багатозначність (близько 34 значень); 2. галузь застосування (від логіки до риторики).

Становлення поняття “логос” в давньогрецькій філософії: Гераклітів “Вогонь”, що “в міру спалахує і в міру гасне”, як еквівалент усіх речей, фаза вічного перетворення, розумне налагодження, кероване “реальним діалектичним законом, законом буття, об’єктивно даного в розвитку, виникненні й знищенні його форм”. Логос як основа пізнання: суб’єктивна здатність чи розум людини та “істинна розумність” чи сенс природи. Проголошення у Логосі того, що перебуває об’єктивно у Русі. “Логос” як потенція до вимовлення, “об’єктивний розум” чи космічна закономірність”, як джерело та критерій об’єктивного знання, як логічно влаштована думка, “поняття” Сократа. Існуюче як розумоосяжне, співобразне поняттям. Платонівська Світова Душа, як посередник між мінливим світом видимого та ідеальним світом, незмінним та рівним самому собі, “виражає в слові, чому дана річ тотожна і для чого вона інше, ... в якому відношенні, де, як і коли кожне, виникаючи, знаходиться разом з кожним”. “Логос” Платона не просто “поняття”, “судження”, “критерій”, “теорія”, “категорія пізнання”, але й “розум”, “розумне обґрунтування”, “розумна засада і первинна причина” та “закон руху зірок” (закон об’єктивного світопорядку). Арістотелівське “поняття” як дійсна сила чи енергія, що, втілюючись у матерію, формує та організовує її, є одночасно “творчою причиною” та кінцевою метою” всього.

У стоїків Гераклітівський першовогонь – логос стає розумним вогнем, що формує світ і провіденційно управляє ним. Логос – поняття, що характеризує єдність ідеї та матерії в результаті їх злиття в єдиній вогняній пневмі, сила, що врухомлює матерію, структурує її. Сім’яний логос запліднює світ і є іманентним йому, перебуваючи в усьому багатоманітті форм буття внутрішнім змістом їх існування, тоді як світовий логос є сукупністю цих динамічних сил, спільною причиною всього, загальним організуючим принципом.

Генеza поняття “Логос” в античній філософії здійснюється на основі розширення уявлень давньогрецьких філософів про світ, людину, про час і

вічність, про буття й небуття, про сталість і мінливість, про трансцендентне та іманентне, про першопричину та закономірність, про розум людський та абсолютний, про душу всесвіту та його субстанцію, про співвідношення між цим всім, а також між сутністю та явищем, між безмежним та конечним, загальним та одиничним, єдиним та багатоманітним.

Слово – ім'я, – як специфічно людська форма знайомства зі світом. Слово як схоплення поняття, його символ, його емоційне та енергетичне визнання суб'єктом, об'єктивне вираження назовні. Поняття як вичленювання існуючого з неіснування, індивідуальна форма прояву буття, що має власний зміст і сенс, невіддільна та необхідна ланка існування, через яку тільки і можлива співвідносність, співмірність та визначуваність інших. Поняття як визнання існування чогось на рівні людського розуму та ствердження цього існування на рівні абсолютного розуму. Поняття викликає щось до буття, вкладаючи в нього зміст, визначає ступінь прояву цього чогось та його співвідношення з іншими випадками буття, детермінує межі розвитку у мірі визначеного часу, оформлює щось в об'єкт, придатний для дослідження, є розумною засадою наявності, її сутністю.

Логос – не просто окреме конкретне поняття. Логос пронизує кожен виділений зміст. Він є сутнісним подихом буття через фази вічного перетворення єдиного та неподільного в багатоманітну мінливість існування. Він є закономірністю цього перетворення, творчою думкою, що діє силою чи енергією, організовує всесвіт, породжує з хаосу космос; причиною, провідним законом та кінцевою метою, мірою розумності та гармонійності існування. Логос – це деяка розумна єдність цілісного та багатоманітного, як розумна засада всього буття. Сутність всього в його розумності. Логос був тією універсальною розумністю та її іманентною присутністю в наявному.

ГЕНЕЗИС ІДЕЇ ВІРИ У ФІЛОСОФСЬКІЙ КОНЦЕПЦІЇ ВСЕЄДНОСТІ ВОЛ. СОЛОВЙОВА І О. П. ФЛОРЕНСЬКОГО

*Леся Стримбіцька,
V курс, філософський факультет.
Науковий керівник – Ларіонова В.К.,
доктор філософських наук, професор.*

Мовчання стосовно феномену віри у сучасній філософській літературі. Надання вірі ірраціональних рис. Раціональні уявлення про феномен віри у російських філософів всеєдності.

Філософська концепція всеєдності Вол. Соловйова і о. П. Флоренського. Слов'янофільська теорія пізнання. Гносеологічний аспект концепції всеєдності Вол. Соловйова і о. П. Флоренського. Вирішальне

значення віри у системі цілісного знання.

Виділення у вірі трьох структурних елементів. Ірраціональне і раціональне їх тлумачення.

Віра як містичне знання. Трактатування віри як містичного знання у християнській теології. Погляди на віру як містичне знання Вол. Соловйова. Містичне знання як утвердження безумовного існування предмету. Віра як містичне знання об'єднує об'єкт і суб'єкт пізнання. Віра як “вихід” суб'єкта пізнання із себе о. П. Флоренського. “Онтологічна гносеологія” о. Павла. Відмінність віри від розсудкового і емпіричного знання. Розум як критерій для оцінки адекватності віри. Взаємозв'язок природного і містичного знання.

Віра як упевненість. Першою умовою успіху у будь-якій справі є віра. Змішання віри як містичного знання і віри як упевненості у Вол. Соловйова. Критика Є.М. Трубецьким Вол. Соловйова. “Жива віра” у поглядах о. П. Флоренського. “Жива віра” і “розумна віра”. “Жива віра” як упевненість в існуванні “речей невидимих”.

Компенсаторна функція віри у пізнанні. Віра як метод вирішення протиріч. Відносність фундаментальних істин. Металогічний аспект віри у Вол. Соловйова. Розроблення концепції віри як методу протиріч послідовниками Вол. Соловйова. Розв'язання проблем антиномізму. Оригінальна система “антиномічного монодуалізму” о. П. Флоренського. Істина є протиріччям для розсудку. Необхідність “самовідречення”, “самоподолання” розсудку. Тільки “подвиг віри” осягає Істину в її несуперечливій сутності. Подвиг віри можливий саме у визнанні антиномізму.

Система антиномічного монодуалізму у С.Л. Франка.

Критика антиномізму о. П. Флоренського, С.Л. Франка братами Трубецькими.

Реальна дійсність і людина в ній як замкнута система, якій властиві нерозв'язані протиріччя. Засобом для виходу за її межі є віра.

Пошук змісту життя російськими релігійними філософами. Шлях від “sum” до “cogito”. Віра, як органічна частина цілісного знання, є внутрішнім шляхом для осягнення буття.

1. Вл. Соловйов Критика отвлеченных начал // Вл. Соловйов Философское начало цельного знания. – Минск. 1999.
2. Вл. Соловйов Вера, разум и опыт // Вопросы философии. – 1994. – № 1.
3. Вл. Соловйов Теоретическая философия.
4. Флоренский П.А. Столп и утверждение истины. – Т. 1. – М., 1990.
5. Флоренский П.А. У водоразделов мысли. – Т. 2. – М., 1990.
6. Франк С.Л. Русское мировоззрение // С.Л. Франк Духовные основы общества. – М., 1992.
7. Акулинин В.Н. Философия Всеединства. От В.С. Соловйова к П.А. Флоренскому. – Новосибирск, 1990.
8. Ларіонова В.К. Етичні теорії російського інтуїтивізму. – К., 1997.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ЛЮДИНИ

*Тарас Карабин,
V курс, філософський факультет,
Науковий керівник – Л.Е Орбан-Лембрик,
доктор психологічних наук, професор.*

Проблема суїциду була актуальною на протязі всього існування людства. Змінювалося відношення суспільства до нього, різними були традиції, що його стосувалися. По-різному трактувався і сам суїцид. В первісному суспільстві він вважався вчинком, спрямованим на благо людей. В древній Греції закон різко обмежив сферу застосування самогубства. Християнська ідеологія різко засудила самогубство. Воно було визнане як напад диявольського шалу. В наш час суїцид зазнав осуду через те, що він суперечить культу людської особи, на якому ґрунтується вся наша мораль.

Як бачимо, відношення суспільства до самогубства змінювалося протягом людської історії з величезною амплітудою. Та найбільш шокуючими для нього були і будуть смерті молодих людей та дітей. Найкращих мислителів хвилюють питання: чому йдуть з життя люди, котрі ще не пізнали життя по-справжньому, не скуштували всієї його різноманітності?

Юнацький вік – період інтенсивного засвоєння людиною знань та умінь, накопичення нею інтелектуального багажу. Цей вік – період інтенсивних пошуків цінностей та ідеалів, свого місця в майбутньому дорослому житті. Людина починає ясно усвідомлювати неминучість її переходу до дорослого самостійного життя з його специфікою, проблемами та перевагами. Для того, щоб мати змогу увійти в доросле життя, людина повинна усвідомити смисл як стратегічну мету свого існування в оточуючому її світі. Бо тільки коли поставлена мета, можна визначити шляхи і засоби її досягнення, поставити проміжні цілі – вибудувати стратегію життя. Зовсім необов'язково досягнути його раціональним розумом, достатньо лише інтуїтивно відчувати; йдучи по життю, мати почуття, що йдеш вірною дорогою, що чиниш правильно. Робити щодня буденні речі, але котрі спрямовані на реалізацію генерального життєвого плану.

Часто ми бачимо, що переважна частина підлітків не можуть знайти собі заняття по душі. Вони часто підтримують нерозумні і божевільні ідеї, але такі, що вимагають активної дії, ініціативи, самостійності, можливості робити власний вибір. Все це – наслідок нерозвинутості інтересів і захоплень людини. Інтереси є, але вони не є постійними, здатними забезпечити людині тривале осмислене проведення часу, давати їй мету діяльності та видимий результат.

Причиною бідності і нерозвинутості інтересів, відсутності конструктивних цінностей є ментальність сучасної людини – урбанізованої, знеособленої. Збільшується розрив між поколіннями людей, унеможливується передача суспільних цінностей, ідеалів, від попереднього покоління наступному. Кожна нова генерація людства змушена в значній мірі самостійно виробляти свою систему цінностей, а вони, в свою чергу, через їх новизну і «сирість», неперевіреність, часто можуть бути хибними, такими, що ведуть життя людини в глухий кут. Нехтуються столітні цінності людства, котрі перевірені тривалим їх застосуванням.

Молода людина, внаслідок ранньої емансипації та фізичного дозрівання, а також через значну закинутість і полишеність напризволяще, відчуває себе підкреслено самостійною і незалежною. Але ця самостійність вимушена. Вона не характерна цілісній, самодостатній та задоволеній життю людини. Для сучасної молоді самостійність – єдиний засіб суспільного виживання, спосіб «залишитися на плаву». Така позиція передбачає відмову від переймання будь-якого чужого досвіду. На перше місце ставиться досвід власний, вистражданий в нелегкій боротьбі. Тому, з одного боку, сім'я та релігія не є в очах молоді високоавторитетними джерелами цінностей та установок, а з іншого – сім'я часто виступає ареною боротьби молоді особистості за свої права, за можливість жити вільно і незалежно.

В наш час багато людей «пливуть за течією», виконуючи лише операціональну сторону життєвої стратегії. Беруть за зразок найбільш привабливий образ життя людини, прийнятий в їх середовищі, і втілюють його на власному прикладі. З'являється головна мета – прожити життя не гірше за інших, зробити за час свого існування не менше, ніж всі. Такий шлях – гарантія загубитися в масі собі подібних піти у забуття. Це – реалізація себе як частинки соціуму, а не як Особистості. Саме тому ми так часто спостерігаємо, як чоловіки, виростивши і відрядивши дітей у самостійне життя, деградують, починають зловживати алкоголем. Лише окремі індивіди вважають такий стан справ нестерпним, з яким неможливо жити. Тому, тривалий час шукаючи сенсу свого існування і не знайшовши його, йдуть у небуття, шукаючи сенс у смерті – так на цьому наголошує В.Франкл /1, с.10/.

Однак цілком можна припустити, що спроби самогубства вчинялися при цілком тверезому розумі і з суто раціональних позицій. Це може свідчити про значну відмінність системи цінностей суїцидента від таких у звичайної людини. Перш за все – відсутність мала вираженість страху перед смертю через мале поцінування людського життя в його очах. Крім того – невіра у власні сили і власну спроможність щось здійснити. Далі – надто високий рівень домагань (людина ставить перед собою цілі, які реально неможливо виконати, а на менші вона не згодна, це нижче її

амбіцій) при нормальній чи заниженій оцінці своїх можливостей. Загалом, це – невпра у можливість постановки та виконання гідних особистості стратегічних життєвих цілей.

Виходячи з вищесказаного, маємо такі соціально-психологічні причини суїцидів: знеособленість, малозначущість сучасної людини та стан екзистенціального вакууму в неї через розрив культур, котрий неможливо пережити. Він виникає через відсутність в нас єдиного лейтмотиву існування на все життя. Ми, як правило, ще за життя завершуємо наші стратегічні програми і усвідомлюємо, що могли б зробити більше, але нема вже сил і часу починати щось нове.

Ефективним способом запобігти цьому є накреслення собі такої мети, на досягнення якої одного життя не вистачить. І якщо, на перший погляд, це може здатися негативним, непривабливим та неправильним, в той же час таке вирішення криз в собі потужні позитивні елементи. Насамперед, в людини є стратегія на все життя, на кожну його хвилину. Тому вона буде поспішати жити, щоб зробити за відрізок часу, даний їй, якомога більше. Внаслідок цього максимально зреалізується її потенціал і одночасно не виникне умов для настання екзистенціального вакууму. Крім того, справа людини продовжиться після смерті її послідовниками. Таким чином, вирішується ще одна проблема – проблема безсмертя людини.

1. Франкл В. Человек в поисках смысла.– М., 1988.

ОСИП СОРОХТЕЙ ТА ЙОГО РОБОТА “ЗНЯТТЯ З ХРЕСТА”

Галина Кафтан,
IV курс, педагогічний факультет.
Науковий керівник – *Зеліско Л.І.*
кандидат педагогічних наук, доцент.

Сторінки творчості легендарного станіславського графіка Осипа Романа Сорохтея (1890-1941) розкривають нам унікальний талант художника, котрий, приймаючи існуючі мистецькі явища або відштовхуючись від них, самовизначився як надзвичайно яскрава й характерна для свого часу особистість. Він зумів піднятися на високий європейський рівень, залишивши далеко позаду провінційне галицьке середовище. Аналогії до його стилю слід шукати у творчості німецьких експресіоністів початку ХХ століття – Е.Барлаха, Е.Нольде, Е.-Л.Кірхнера, Е.Хеккеля, яких він знав і відчував. Дуже влучно охарактеризував враження від Сорохтеєвих робіт львівський дослідник Микола Голубець: “Вірлиний його пазур висовувався з кожної його речі, індивідуальний спосіб світосприймання скупчував довкола експонатів Сорохтея і тих, що

тямили що-небудь в образотворчості, й тих, що звикли “летіти” на сенсацію” [1, с. 44].

Безкомпромісність залишалася незмінною рисою художника, котрий не тільки завжди прагнув відшукати істину, а й висловити її в своїх роботах з усією глибиною власного розуміння. Збереглося понад 1000 творів митця – здебільшого рисунків, ескізів. Окрему групу складає біблійний живопис, відображений в серіях “Хресна дорога” та “Голгофа”, де крок за кроком відслідковується драма людини, кволі й безпомічної фізично, але потужної за внутрішнім духом, бентежністю почуттів й здатністю до всепрощаючої любові.

В 1935 році “страшна тема” у творчості О.Сорохтея увінчалася великою картиною на полотні “Зняття з хреста”, створеною, очевидно, на замовлення владики Г.Хомишина для Станіславської семінарії [2, с.112]. Тепер це одна з найцінніших реліквій Кафедрального собору Святого Воскресіння в Івано-Франківську.

“Зняття з хреста” досі залишається маловідомим твором в колі дослідників нового українського мистецтва, хоча підхід художника саме до цього сюжету прослідковується у серії робіт, серед яких “Бичування”, “Несення хреста”, “Падіння під хрестом”, “Піднімають хрест”, “Оплакування”. Емоційність цих графічних композицій поступилася місцем епічному осягненню архіважливої події, яке вилилося у створення роботи, продиктованої художньою свідомістю, що досягла апогею у своєму розвитку.

На сьогодні творчість і життєвий шлях О.Сорохтея ще докладно не вивчені. Багато сил вклала для збереження і ознайомлення широкого загалу з цією мистецькою скарбницею донька художника Христина-Марія Сорохтей. Він був помічений мистецтво знавцями Оленою Ріпко та Михайлом Фіголем наприкінці 1980-х років і знову напівзабутий тепер. Не існує жодного монографічного дослідження, за винятком каталогів виставок, де б належно було поціновано його доробок.

Осмислення цього такого гордого, такого трагічного таланту ще попереду. Він потрібен нашій культурі сьогодні, його роботи вагомо збагатили академічну історію українського малярства ХХ століття.

1. Голубець М. Осип Сорохтей //Дзвін. – 1996. – №5. – С.144-145.
2. Мельник В. “Зняття з хреста” Осипа Сорохтея //Дзвін. – 1997. – №10. – С.110-113.
3. Ріпко О. Бентежний дух О.Сорохтея //Жовтень. – 1987. – №6. – С.76-84.
4. Сорохтей Х.-М. Що відкрилося у серці //Жовтень. – 1980. – №11. – С.156-158.
5. Фіголь М. Друге народження художника //Прикарпатська правда. – 1970. – 4 листопада.
6. Фіголь М. Перо Осипа Сорохтея //Жовтень. – 1980. – №11. – С.154-156.

ФІЛОСОФСЬКІ ІДЕЇ УКРАЇНСЬКОГО ВЕРТЕПУ

Наталія Квасниця,
III курс, педагогічний факультет.
Науковий керівник – *Дичковська Г.О.*,
кандидат філософських наук, доцент.

Ще давньогрецький філософ Демокріт писав: “Життя без свят – довга дорога без відпочинку.” Та функція свят не лише відпочинкова: свята знімають напругу, заряджають позитивними енергетичними імпульсами дух і тіло, служать формою спільного ритуального дійства, своєрідного світоглядного єднання людей.

Чи не найулюбленіше свято кожного українця – Різдво. Це не просто християнська традиція святкування народження... Спасителя, людського роду, а поєднання її із прадавнім святкуванням народження Сонця і не менш давньою вірою людей в народження Добра, Світла, Миру, Любові.

Празник Різдва супроводжується прекрасним ритуальним дійством – вертепом. Корені вертепу сягають сивої давнини. Сучасний дослідник Шикало, висуває гіпотезу, що ще близько 10 тисячоліть тому відбувалися обрядові священнодійства народження Сонця. Вертеп трактується як обрядове відтворення космічного процесу самовідродження Вирію-Універсуму. Таким чином, вже в ті давні часи наші предки через вертеп звільняли свій дух з-під гніту біологічного існування і прилучалися до Світової Всеєдності.

Головними ритуальними елементами прадавнього вертепу була пісня-молитва, яка називалася Коляда – на честь Коляди – Небесної Матері новонародженого Сонця, а також Сміх: сміх відлякує нечисть, проганяє нудьгу, бадьорить людське ество.

Із запровадженням християнства на українських землях спостерігасмо дещо інше тлумачення вертепу – мотив народження Сина-Сонця Матір'ю Колядою замінюється мотивом народження Сина Божого Дівою Марією. Проте глибинна ідея, ідея звернення до Творчої Сили Космосу, ідея огорнення в цю Силу залишається незмінною.

Вертеп складався з двох частин: перша євангельська, свята, а друга висвітлювала сцени з народного життя. Вертеп, по суті, має дві іпостасі: 1. Світлу ідею народження Добра, Любові; 2. Проблеми функціонування і утвердження цих якостей саме в сучасний людям період.

Аналізуючи тексти сучасних вертепів, можна сказати, що вони, на превеликий жаль, не відтворюють актуальних проблем сьогодення, а лише репродукують проблеми минушини.

Наскільки актуалізує сучасний персонаж все ество вертепу можна побачити з роботи Л.Лепкого і Р.Купчинського “Вертеп наших днів”, який був створений у 1926 р. у Львові. У ньому виступали 3 царі (В.Вишиваний, П.Скоропадський, Й.Сталін), інші визначні громадяни. Вів їх у Віфлеєм леген-

дарний сотник УСС І.Цепка. очевидно, що цей текст був віддзеркаленням тогочасної суспільно-політичної, моральної та світоглядної проблематики України.

Ігнорування співзвучної сьогоденню частини вертепу перетворює його в формальне дійство, яке не здатне доповнювати світоглядний вакуум, а лише створює розважально-споживацький настрій. Водночас ігнорування “священної” частини, що прославляє народження Світла-Добра-Спасителя теж руйнує величезні культурно-світоглядні пласти.

Нами було проведено невелике опитування. Із варіантів відповідей на запитання “Що таке вертеп?": – данина традиції; театральне дійство; ритуальне дійство; осмислення космічних, етичних, божественних законів? 90% опитуваних відповіли: данина традиції. Такі відповіді, хоч і не можуть претендувати на всеохопність, проте змушують замислитися: ролі осмислення етичних, божественних, космічних законів, на сьогоднішній день, вертеп не виконує. Така ситуація не може вважатися позитивною, адже традиція – це тільки форма фіксації якогось глибинного змісту. Його втрата рівноцінна втраті власного ества.

Вертеп потрібен нам не лише для того, щоб віддати дань традиції, а насамперед для того, щоб осмислити і вирішити свої проблеми через призму сакральних понять.

1. Шикало О. Вирій народної культури. Рад. школа. – 1990. – № 12. – С.44.

2. “Обычаи, повьрья, кухня и напитки малороссіянъ. Извлечено изъ ныншшняго народнаго быта и составлено Николаемъ Марлевичемъ” – Київ, 1860.

КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ УКРАЇНЦЯ: КРИТЕРІЇ ВИЗНАЧЕННЯ ЇЇ РІВНЯ

Мирослава Кулеша.
IV курс, педагогічний факультет.
Науковий керівник – *Яковичин В.М.*,
кандидат історичних наук, доцент.

Проблема з'ясування критеріїв культурного життя людей завжди вимагала ґрунтовного і об'єктивного вивчення. При цьому обов'язковим було врахування приналежності українського народу до однієї із світових культур та визначення характерних особливостей і ціннісних орієнтацій її менталітету. На сьогоднішній день у світі існує безліч культурологічних моделей та концепцій, але найбільш відомою є поділ їх на Східну і Західну. Це так звані “індивідуалістичні” і “колективістські” культури, де в системі цінностей на перше місце ставиться або індивідуальний контроль (особисті досягнення), або обов'язки суспільної єдності. Україні ж, як євразійській державі, притаманний синтез двох культур: “поряд із

повагою до основних прав людини і турбота про благополуччя сім'ї та суспільства" [1]. Це, за Д.Майерсом, "комунітаріаністична" культура. До того ж висока "кордоцентричність", демократичність мислення, "актеїзм" – поклоніння Природі та Землі-матері, шира релігійність формують своєрідну гуманістичну національну культуру. Оскільки кожна людина – це суб'єкт культури, то чітке знання рис культурної особистості є важливим елементом високорозвинутого суспільства.

Опитування сучасної молоді дає підстави стверджувати про існування двох великих груп критеріїв культури українця: внутрішню і зовнішню. Більша частина реципієнтів ставила на перші місця внутрішні критерії (вихованість, мораль, духовність). Друге місце посідає освіченість, знання національної мови та вміння спілкуватися з оточуючими (60 %). Роль дотримання звичаїв і традицій свого народу відзначила шоста частина опитуваних. Стільки ж вважають обов'язковим наявність в людей загальної обізнаності у всіх сферах суспільства.

До зовнішніх критеріїв визначення рівня культури молодь відносить манери поведінки, зовнішній вигляд людини (одяг, постава, хода), відсутність шкідливих звичок, активне культурне життя (відвідування театральних вистав, музеїв, читання класичної літератури тощо).

Особлива увага у такому розподілі приділяється вихованості людини, її моральному, фізичному та розумовому оформленню як особистості. Виховання у вільній державі сприяє вільному баченню і світосприйняттю, а значить правдивому визначенню національного виховного ідеалу. Взірєць виховання – це взірєць культурної людини, це "найвища мета, до якої прагнуть люди і яка керує їхньою діяльністю" [2]. Людина не є засобом для чогось чи когось, а самоціллю власної діяльності. І таке досягнення мети можливе тільки через духовність та дотримання принципів моралі. Відомий вчений А.Карась вважає, що "за відсутності свідомої моральної поведінки, заснованої на понятійному мисленні (стан первісних суспільств), у культурологічних орієнтаціях панує безсвідомо традиційна поведінка і репродуктивне мислення" [3]. Духовна ж реальність культури проявляється світоглядними утвореннями у формах віри та сподівання на краще майбутнє. Ще в давнину античний філософ Сократ вважав, що наймудріші і найсильніші народи є водночас найбільш релігійними. Українська культура завжди була високорелігійною, але сьогодні, як про це свідчать матеріали дослідження, ця тенденція дещо знизилась. Причини слід шукати як в швидкому темпі життя, постійній зайнятості зовнішніми проблемами, так і в зниженні рівня емоційного спілкування, перевазі матеріального авторитету над духовним. Ось чому однією з потреб сьогодення є ліквідація в суспільстві дефіциту доброти, любові, взаємоповаги, честі і совісті.

Тісний зв'язок духовності і знання батьківської мови вдало розкриває В.Сухомлинський, говорячи, що "мовна культура людини – це

дзеркало її духовної культури" [4]. Багатство мови сприймається тоді, коли вона живе реально, тобто, функціонує на всіх рівнях культури. Це саме слід сказати і про освітню діяльність, де знання подаються як певна цілісна система. Поза освітою неможливо зрозуміти причинності духовної діяльності і менталітету української культури.

Розглядаючи другу групу критеріїв визначення рівня культури українців, найперше виділяють зовнішній вигляд людини і правила етикету. Вони існували з моменту включення людини в суспільні відносини, доповнюючись і вдосконалюючись. Знання цих правил, постійне застосування їх на практиці сприяє підвищенню культурного мислення і життя людей.

Вище названі критерії – це розгорнуте бачення сучасною українською молоддю своєї культурної еліти, свого ідеалу. Сьогодні важко беззаперечно визначити всі риси культурного українця, тому це питання пошуку залишимо для наших нащадків. Та все ж при аналізі емпіричних даних дослідження можна зробити такі висновки:

а) культурний українець – досвідчена особистість, в якій турбота про батьків стоїть на одному щаблі значимості з волелюбством і почуттям власної гідності;

б) така людина вихована, глибоко релігійна, освічена, патріотично настроєна;

в) відсутність національного нігілізму дозволяє їй вільно володіти батьківською мовою на всіх рівнях культурного життя;

г) зовнішній вигляд українця та манери поведінки диктуються загальними правилами етикету, враховуючи національні традиції і віяння сучасної епохи. Прикладом може стати традиційна пошанна форма звертання до батьків.

Такий відносний ідеал українця є наслідком прагнення молоді гуманізувати суспільство, утвердити духовні почуття власної значущості, незалежної думки, культурне життя особистості.

1. Майерс Д. Социальная психология, Перев. с англ. СПб.- Питер Ком, 1998:

2. Стельмахович М.Г. Теорія і практика українського національного виховання... – Івано-Франківськ, 1996;

3. Карась А. Душа культури і дух мислення // Записки наукового товариства ім. Т.Шевченка. – Т.СС XXII. – 1991;

3. Сухомлинський В.А. Серце віддаю дітям. – Київ, 1988.

ФРАНКФУРТСЬКА ШКОЛА: СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Євген Пестов,

У курс, педагогічний факультет.

Науковий керівник – *Шатохін В.М.*

кандидат філософських наук, доцент.

XX століття стало відображенням кризи модерністських тенденцій у філософії. Роль розуму була практично знівельована. Єдиною течією, що намагалася діяти виходячи з раціоналістичних позицій була філософія Франкфуртської школи. Наслідуючи у своєму вченні раннього Маркса, який у своїх "Економічно-філософських рукописах 1844 року" доводив необхідність "... позитивного зняття приватної власності – цього самовідчуження людини" представники Франкфуртської школи: Макс Хоркхаймер, Теодор В.Адорно, Герберт Маркузе та Еріх Фромм створили так звану "критичну теорію", яка була на їх думку єдиною альтернативою радянському марксизму-ленінізму. Згідно цієї теорії, що особливо помітно на прикладі книги Г.Маркузе "Одновимірна людина..." заперечується провідна роль пролетаріату, як прогресивної сили, стверджується ідея його інтегрованості у "високорозвинене індустріальне суспільство" з його "одновимірною свідомістю". Єдиною силою здатною вплинути на перетворення суспільства є, на думку Г.Маркузе, маргінальні його кола, а саме студентство та незалучена до суспільних процесів інтелігенція.

До вироблення "одновимірної свідомості" неабияке відношення має також технологічний прогрес сучасності, залучаючись до якого людина стає лише носієм певних функцій, що надані цим суспільством. Тому, на думку Адорно, яку він розкриває у статті "Про техніку та гуманізм" лише завдяки широкому філософсько-творчому підходу до технічно зумовленої праці можна подолати негативні її наслідки.

У своєму вченні разом з екзистенціалістами франкфуртці обґрунтовували вічність та неподоланість протилежності між первісно вільною самосвідомістю індивіда та нав'язаними йому формами суспільної свідомості, в яких відбувається реальне існування його "Я".

На філософські концепції франкфуртців мала вплив також фрейдистська теорія поєднана з марксизмом у поглядах Е.Фромма.

У книзі "Революція надії" Фромм стверджував, що історія людства являє собою все наростаючий процес відчуження (але не стільки "відчуження праці" як у Маркса, скільки "відчуження свідомості"), який проявляється коли людина включається у суспільство пригнічуючи свої природні потреби.

Отже, діючи у дусі постмодернізму, представники Франкфуртської школи у своєму критичному підході до суспільства та форм існування у ньому людини доводили необхідність гуманізації суспільного життя.

звільнення від застарілих парадигм сприймання ролі людини у ньому. Їх критицизм значно вплинув на західне суспільство, призвів до перегляду ним своїх цінностей.

1. Адорно Т. "О технике и гуманизме" // *Философия техники в ФРГ.* – М.: Прогресс, 1989.

2. Андерсон П. Размышления о западном марксизме; На путях исторического материализма. – М., Интер-Версо, 1991.

3. Маркс К. Экономическо-философские рукописи 1844 года // К. Маркс и Ф.Энгельс. Сочинения. – Т.42. – М., 1974.

4. Маркузе Г. Одновимірна людина... // *Сучасна зарубіжна соціальна філософія.* Хрестоматія: Навч. посібник. – К., 1996.

5. Современная западная философия. Словарь. – М., Политиздат, 1991. – Соловьева Г.Г. Франкфуртская школа. – С. 355 - 358.

6. Социальная философия Франкфуртской школы / Критические очерки // Под редакцией Б.Н. Бессонова и др. – М.: Прага, 1975.

7. Фромм Э. Больной инвалид и больное общество // *Душа человека.* – М., 1992.

ІСТОРІЯ

РУСЬКО-УГОРСЬКІ ВІДНОСИНИ ЯК ЧИННИК ПОЛІТИЧНОЇ ДЕЗІНТЕГРАЦІЇ КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Мирослав Волощук,
V курс, історичний факультет.
Науковий керівник – *Жернокієв О.С.*,
кандидат історичних наук, доцент.

Історія русько-угорських взаємин, сягаючи своїм корінням у середину IX ст., характеризується не тільки добросусідськими тенденціями, що домінували, практично, на протязі двох з половиною століть, але й яскравими проявами непримиренного антагонізму, що особливо гостро прослідковувався, починаючи з кінця XI ст., і був пов'язаний із процесом феодального дроблення Київської Русі.

Смерть Ярослава Мудрого у 1054 р. стала передумовою даного конфлікту, що розгорівся між обома державами з приводу поділу південно-західних руських земель. Кожна із сторін намагалась відстояти свої інтереси в даному регіоні (Угорщина прагнула анексувати Галичину, а Київ робив спроби залишити її у своїй сфері впливу), не звертаючи уваги на легітимні претензії Ростиславичів (правнуки Ярослава Мудрого) щодо галицького престолу. Лише амбіції останніх змусили угорського короля Коломана і київського князя Святополка Ізяславича створити союз та спільними зусиллями спробувати розгромити синів Ростислава. Ця кампанія зазнала невдачі (9 квітня 1099 – битва під Перемишлем), а тому Угорщина в подальшому (на протязі 1100-1132 років) лише опосередковано намагалась посприяти остаточному занепаду Русі, прагнути заволодіти окремими західними її землями. З цією метою угорські королі активно підтримували сепаратистські тенденції окремих удільних князів, підтримуючи водночас з ними, а також з Києвом тісні династичні відносини.

Період середини 40-50-х років став вирішальним у процесі остаточного розпаду Київської Русі, як політико-адміністративної та військової одиниці і не останню роль, в даному випадку, відіграла Угорщина, яка заключивши союз з київським князем Ізяславом II Мстиславичем проти чернігово-суздальсько-галицької коаліції (на чолі з Ольгавичами, Юрієм Долгоруким та Володимирком Володаревичем), всіляко сприяла подальшій дезінтеграції східно-слов'янського гегемона. Угорський король Гейза II, допомагаючи Ізяславу оволодіти Києвом, неодноразово прагнув під час цього анексувати Галичину, яка в геополітичному та економічному відношенні була досить привабливим регіоном. Мстиславич же, розглядаючи Галицьке князівство лише в якості свого опозиціонера, активно допомагав уграм.

Прихід до влади у південно-західних землях Русі Ярослава

Осомисла у 1154 році на деякий час призупинив дані протиріччя, які розгорілися з новою силою тільки на початку XIII ст.

В цілому, "угорський фактор" став як прямим, так і опосередкованим чинником остаточного занепаду Київської держави і знайшов своє втілення у гнучкій дипломатичній грі угорського двору та політичній короткозорості руських князів.

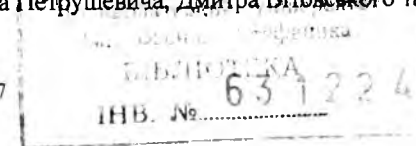
1. Грабовецький В.В. Історія Прикарпаття в 5 т. – Івано-Франківськ, 1995. – Т.1. – 208 с.
2. Грушевський М.С. Історія України-Руси в 10 т., 11 кн. – К.: Наукова думка, 1992. – Т.2. – 640 с.
3. Кузич-Березовський І. Жінка і держава. – Львів: Світ, 1994. – 286 с.
4. Літопис Руський. – К.: Дніпро, 1989. – 590 с.
5. Пашуто В.Т. Внешняя политика Древней Руси. – М.: Наука, 1968. – 472 с.
6. Толочко П.П. Киев и киевская земля в период феодальной раздробленности XII-XIII вв. – К.: Наукова думка, 1980. – 223 с.

МУЗЕЙ ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ ПРИКАРПАТСЬКОГО КРАЮ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКУ

Олена Гайдукевич,
II курс, історичний факультет.
Науковий керівник – *Гаврилюк Б.М.*
кандидат історичних наук, доцент.

14 жовтня 1997 р. в Івано-Франківську по вул. Мирона Тарнавського відкрився Музей Визвольних Змагань Прикарпатського краю. Численні фотографії, схеми, картини, брошури, документи, посвідчення, інші експонати вдало демонструють героїчне минуле та славу спадщину нашого народу в різні історичні періоди – від Київської Русі до сьогодення. Проте найбільш широко подано матеріали періоду визвольних змагань XX-го століття. Це – січове стрілецтво, ЗУНР, ОУН-УПА.

Працівниками музею зібрано колекцію зброї, якою користувалися захисники України в період I-ї світової війни, зразки бойових нагород, бойове спорядження січових стрільців, предмети їх повсякденного вжитку тощо. Демонструються фотографії групи членів тогочасних молодіжних патріотичних організацій – "Сокіл", "Пласт" і "Січ"; представлено карти бойових дій; примірник газети "Народна воля" від 24 січня 1919 р., в якій йдеться про святкування об'єднання ЗУНР і УНР в Києві, подано звернення до народу про вступ в армію УНР, текст 1-го Універсалу УНР, численні фотографії державних і військових діячів: Кирила Трильовського, Івана Боберського, Костя Левицького, Євгена Коновальця, Михайла Грушевського, Симона Петлюри, Євгена Петрушевича, Дмитра Вітовського та

ін. Демонструється прапор УСС власноручно вишитий вже в наші дні мистецтвознавцем з Івано-Франківська п. Мирославом Аронцем.

Живим болем минулих днів промовляють до нас документальні матеріали розділу “Патріоти України – жертви фашистських та сталінських репресій”. Це – фотографії розстрілу фашистами у Станіславі 17 листопада 1943 р. 42 в’язнів – членів ОУН, вина яких одна – організація збройного опору фашизму на Прикарпатті; стенди, що демонструють жахливі наслідки штучного голодомору на Україні у 1932-1933 рр.; фотодокументи численних братніх могил – жерв сталінського режиму у м.Надвірні, с.Посічі, Белелуя, Черемхів та ін. І місце скорботи народної – Дем’янів лаз в Івано-Франківську, де віднайдено останки 532 осіб – в’язнів сталінської тюрми, закатованих енкаведистами у 1941 р. Тут – рештки одягу і взуття нещасних, клаптики вцілілих документів, ложки, медальйони, цигарнички тощо. Подано перелік 22 замучених, прізвища та імена яких частково вдалося встановити. І прострелені людські черепи та жіночі коси...

Окремим розділом подається героїчна боротьба ОУН-УПА на Прикарпатті в роки 1-ї світової війни. Демонструються фотографії та малюнки Андрій Мельника, Степана Бандери, Романа Шухевича, Степана Ленкавського, Василя Андрусика, Миколи Твердохліба, Володимира Чав’яка та багатьох інших провідників народного опору; подано зразки бойових нагород УПА, колекцію зброї, якою користувалися повстанці, демонструється повне бойове спорядження воїна.

Широко представлено матеріали про поета, публіциста, речника підпільної героїчної боротьби на теренах краю Михайла Дяченка (Марка Боеслава, Гомона). 31 березня ц.р. тут, в залі музею, відкрито постійно діючу виставку історико-документальних та поетично-художніх матеріалів поета, присвячену 90-річчю від дня його народження. Дбайливо зібрані впродовж майже 10 років дослідником з Івано-Франківська п.Зіновієм Бойчуком численні документальні матеріали живо відтворюють нам життєвий шлях цього героя, патріота, журналіста і письменника. Це – перший номер газети “Шлях Перемоги”, датований 1-шим травнем 1945 р., матриця титульної сторінки художньої збірки “Хай слава луна” (1949), титульна сторінка збірки “Гарячий цвіт” (1950), довоєнні збірки поета: “Істри” (1936), “Юні дні”(1938), “Вони прийдуть” (1941); свідоцтво Михайла Дяченка за 1-ше півріччя 8-го класу Станіславівської гімназії, численні фотографії рідних та друзів героя: батька Михайла – Василя Дяченка (травень 1917 р.,Відень), його сестри Розалії Драгомирецької, самого Михайла з братом Миколою в Подебрадах (1929, Чехія), дружини Марії Савчук з сином Святославом, охоронця з боївки М.Боеслава – Дмитра Сняка, його друкарки Тетяни Паньків (нині живе в Болахові) та секретарки Марти Свідрук (загинула у 1952 р. разом з М.Дяченком у боївці біля с.Дзвиняч) і ряд ін.

Як відомо, час загоює рани. Але мільйонні жертви нашого народу, її кращі синів і дочок, принесені на вівтар свободи України – ця рана не гоїться... Незалежно від того, хто лежить в могилі: рідний чи чужий. Бо не буває чужого горя. Горе нашого народу – наше спільне горе. Як і спільна рішучість зробити сьогодні все, щоб оте гірке минуле ніколи не повторилося. І працівники музею, науковці Прикарпаття проводять широкі пошуково-дослідницькі роботи, спрямовані на збереження правдивої історичної спадщини краю.

РАТИФІКАЦІЯ БЕРЕСТЕЙСЬКОГО МИРУ

*Галина Пославська,
магістрант історичного факультету.
Науковий керівник – Карпенко О. Ю.,
доктор історичних наук, професор.*

27 січня (9 лютого) 1918 року в Бресті-Литовському заключено мирний договір між Німеччиною, Туреччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією та Українською Народною Республікою.

Звертаючись до питання ратифікації Брестського договору, варто зауважити, що кінцевою настановою його передбачалась, що “нинішній мировий договір буде ратифікований. Ратифікаційні грамоти мають бути обміняні якомога скоро у Відні. Мировий договір стає правосильним, оскільки в нім нічого іншого не поставлено по його ратифікації”.

Українська Народна Республіка провела ратифікацію договору 17 березня 1918 р. Попередньо була створена парламентарна комісія для детального розгляду угоди. Комісія складалася з двох секцій-юридичної та економічної. На засіданні Малої Ради 17 березня 1918 р. член юридичної секції Корчинський ознайомив Раду з висновками оголосивши, резолюцію про те, що “комісія вважає їх [договори – Г.П.] добрими і пропонує Центральній Раді ратифікувати їх”. Садовський оголосив резолюцію економічної секції, в якій зазначено, що “цей договір відповідає інтересам економічності УНР” і серед поданих Малій Раді пропозицій було: “Мировий договір, заключений 9 лютого 1918 р. в Бресті-Литовському між УНР, з одного боку, і Німеччиною, Австро-Угорщиною, Болгарією і Туреччиною з другого боку, як основний, так і додатковий, в частині економічній ратифікувати”.

Після цього М.Грушевський оголосив вироблений комісією законопроект ратифікації договору, в якому ухвалено “Мировий договір затвердити, ратифікувати і виконувати твердо і непорушно, нині і на потім будучі часи, а Раді народних міністрів наказати перевести обмін ратифікаційних актів у місті, зазначеному в договорі”. Більшість голосів цей законопроект прийнято.

Що ж до інших договірних сторін, то за винятком Австро-Угорщини, усі вони провели ратифікацію без особливих труднощів, хоча відбулося це вже після падіння Центральної Ради.

15 липня у Відні здійснено обмін ратифікаційними грамотами між Болгарією й Україною. Українську грамоту з підписом П.Скоропадського передав український посол у Відні В.Липинський, болгарську, з підписом царя Фердинанда, – легаційний радник болгарського посольства у Відні п.Джебаров.

24 лютого німецький рейхстаг ратифікував Брестський договір, а 24 липня 1918 р. у Відні проведено обмін грамот між Україною і Німеччиною. Українська грамота передана В.Липинським, а німецька, за підписом імператора Вільгельма II, німецьким заступником посла Штольберг-Вернігероде.

22 серпня 1918 р. здійснено обмін між Україною і Туреччиною в палаті турецького посольства у Відні. З українського боку грамоту передав радник посольства І.Токаржевський-Карашевич, а з турецького, за підписом султана Магомета V, турецький посол у Відні Гусейн-Гільмі Паша.

Австро-Угорщина затягувала справу ратифікації договору, мотивуючи це невиконанням Україною економічних зобов'язань, взятих згідно з Брестським договором, хоча справжньою причиною було бажання монархії зберегти свою територіальну цілісність. Через це анульовано й таємний договір між УНР і Австро-Угорщиною щодо Галичини, після чого австрійський уряд намагався й далі проводити свою лінію щодо Холмщини, що зустрічало опір українського керівництва, у зв'язку з чим 5 жовтня 1918 р. міністерство закордонних справ Австро-Угорщини звернулося до австрійського прем'єра Гусарека і угорського прем'єра Векерле з вимогою про потребу ратифікації миру з УНР, до чого спонукала уже проведена ратифікація Німеччиною, Болгарією й Туреччиною. Через протести поляків ратифікацію знову було відкладено, хоча вже було вироблено текст грамоти для підпису імператорові. Однак ратифікація Австро-Угорщиною Брестського договору та і не відбулося, оскільки через кілька тижнів розпалася сама монархія.

1. Дорошенко Д. Історія України 1917-1923. У 2 т. – Т.2. – Нью-Йорк: Булава, 1954. – 510 с.

2. Карпенко О.Ю. Імперіалістична інтервенція на Україні 1918-1920. – Львів: вид-во Львів.ун-ту, 1964, – 256 с.

3. Левицький К. Великий зрив (До історії української державності від березня до листопада 1918 р. на підставі споминів та документів). – Нью-Йорк: Вид-во Чарторийських, 1968. – 152 с.

4. Мельник М. Берестейський договір та його значення (1918 р.) // Визвольний шлях. – 1992. – Кн.8. – С. 985-994.

5. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали. У 2 т. – Т.2. – К: Наук. думка, 1997. – 424 с.

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ В ЛІНГВІСТИЦІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Ольга Сєдова,

V курс, факультет романо-германської філології.

Науковий керівник – *Кульчицька О. О.*, кандидат філологічних наук, доцент.

Вперше фактор статі у зв'язку з мовою виник ще в античності при осмисленні категорії граматичного роду. В лінгвістичному описі довший час панувала символіко – семантична гіпотеза, яку представляли Гердер, Грімм, Гумбольдт та ін., згідно якої між природною статтю та граматичним родом існував безсумнівний зв'язок [1; 51]. Пізніше дослідження умов соціальної реальності Р. Якобсона та Е. Борнемана дали мовознавцям можливість припускати, що граматичний рід імені впливає на формування позитивних чи негативних конотацій [2; 942]. На початку нашого століття тема “Мова і стать” привернула увагу Ф.Маутнера та О.Есперсена. Маутнер зокрема визначав гендерні відмінності в мові, обґрунтовуючи їх соціальними та історичними причинами. Він вважає, що творче використання мови – прерогатива чоловіків, а жінки лише здатні засвоїти мову, що створюється чоловіками. Досліджуючи традиції театру та техніку драматургії, автор прийшов до висновку, що суспільство сприйняло “жіночу” мову тоді, коли жінкам було дозволено виступати, що свідчить про вплив нерівноправного стану статей на мовну соціалізацію [3; 27].

Більш інтенсивні та систематичні гендерні дослідження почалися в 60-тих роках нашого століття. Стимулом для них став розвиток соціолінгвістики, яка дала вченим статистичні дані, що свідчать про певний вплив статі носіїв мови на мовну компетенцію. Зокрема було встановлено, що жінкам властиве використання більш престижних варіантів вимови. [1; 54].

Виникнення Нового жіночого руху в Німеччині та США стало стимулом для появи своєрідного напрямку – феміністської лінгвістики. Підставою стала праця Робін Лакофф, яка обґрунтувала андроцентричність мови та заниження образу жінки в картині світу, що відображається в мові. До специфіки феміністської критики мови можна віднести її полемічний характер, залучення до лінгвістичного опису результатів всього спектру наук про людину (психології, соціології та ін.), а також багато вдалих спроб впливати на мовну політику [4], [5].

В ході самостійного дослідження нами було виявлено ряд конструктивних змін у мовній політиці. Однією з найактуальніших іновачій є виникнення нейтральної мови. Так, багато редакторів західних періодичних

видань більш коректним вважають вживання таких відповідників:

Замість :	Слід вживати :
mailman	mailcarrier
congressman	congressional representative
businessman / businesswoman	business executive

Цим самим вони прагнуть привернути увагу більш широкого кола читачів, не обмежуючись чоловічою “включеністю”.

Дослідивши ті гендерні стереотипи, які найчастіше зустрічаються в англійській мові ми спробували сформулювати ряд порад, як уникнути статевої упередженості в мові. Так, при використанні збірних термінів, таких як mankind, слід бути дуже обачним та проявляти чутливе розуміння реальності. Багато дослідників вважає, що такий термін означає перевагу чоловіків, отже, слід вживати альтернативне humankind там, де це можливо. Наприклад,

<u>Mankind</u> continues to do terrible damage to the environment.	<u>Humankind / humanity</u> continues to do terrible damage to the environment.
--	---

Так само, як і правил, слід дотримуватися того, щоб мова відображала реальну картину світу.

Ці, та ряд інших змін у мові не є обов'язковими, а носять лише рекомендований характер. Дослідження в цій галузі повинні допомогти людям усвідомити, що мова змінюється в унісон із змінами в суспільстві.

Гендерні дослідження посіли чільне місце в лінгвістиці, отримавши статус самостійного лінгвістичного напрямку. На жаль, в українському мовознавстві ця проблема розроблена недостатньо.

1. Кирилина А. Развитие гендерных исследований в лингвистике (взаимосвязь языка и пола // Филологические науки. – 1998. – № 2.
2. Carli L.L. Gender, Language and Influence// Journal of Personality and Social Psychology. – 1990. – № 59. – P. 941-951.
3. Eakings B. W., Eakings R. G. Sex Differences in Human Communication. – Boston, 1978.
4. Grosby F., Nyquist L. The Female Register: An Empirical Study of Lakoff's Hypotheses // Language in Society. – 1977. – № 6. – P. 163-189.
5. Lakoff R. Language and Woman's Place. – New York, 1975.

ПРАГМАТИКА ІРОНІЇ

Юлія Шкурган,
V курс, факультет романо-германської філології.
Науковий керівник – *Кульчицька О.О.*,
кандидат філологічних наук, доцент.

Метою даного дослідження є встановлення комунікативно-прагматичної типології іронії в англійській мові.

У працях зарубіжних лінгвістів (Н.Танака, А.Іто, О.Такізава) пропонуються класифікації видів амбівалентності та типів іронії. Виділяється стратегічна та істинна амбівалентність, амбівалентність у розмові; крім того, іронія, як така, має власну типологію. Але комплексного дослідження іронії в прагматиці ще не було зроблено. Актуальність нашого дослідження підтверджується такими даними: у 20-ти відсотках випадків іноземці не розуміють підтекст, так звану імплікатуру, в мовленні співбесідника-носія англійської мови.

Ось чому спроба дослідження питання прагматики іронії видається нам особливо важливою.

Аналіз семантики іронії та основ науки прагматики свідчить, на нашу думку, про їх тісний взаємозв'язок та існування такого поняття, як “прагматична сутність” явища іронії. В іронічному висловлюванні форма і значення не відповідають одне одному; переважно одна форма виражає декілька значень, причому непрямих. Саме в цьому полягає підтекстова роздвоєність, так званий інший вимір, або прагматична сутність явища іронії.

На основі проведеного дослідження ми прийшли до висновку, що у створенні та реалізації іронічного висловлювання важливу роль відіграє намір мовця. Завдяки іронії автор може висловити свою оцінку, не виражаючи її вербально, і, таким чином, “приховати” її. Іронія також дає мовцеві можливість “відступу” у разі незгоди співрозмовника з такою оцінкою. Так виникає амбівалентність, яка виступає засобом “прикриття” справжнього наміру мовця. Амбівалентність – двоїстість переживання, коли один і той же об'єкт викликає у людини одночасно протилежні думки, асоціації, почуття. Одне з цих протилежних відношень деколи витісняється і замінюється іншим. Наприклад,

Non-verbal context: Taking important guests to a usually quiet restaurant, which happens to be noisy on that day. One of the guests remarks: “What a nice atmosphere this restaurant has!”

Дослівно не виражаючи невдоволення, гість зумів передати свою оцінку ситуації. У даному випадку амбівалентність вживається мовцем стратегічно. Перлокутивний намір чітко сформований і не відкритий для обговорення. Мовець не залишає жодної можливості слухачеві заперечити своє твердження.

На основі проведеного дослідження ми запропонували класифікацію прагматичних механізмів створення іронії, яка, наскільки нам відомо, є першою спробою комплексного аналізу прагматики іронії. Класифікація базується на 2 принципах: 1) усвідомлення мовцем перлокутивного ефекту – ефекту іронічного висловлювання; 2) вплив іронії на подальший розвиток діалогу. Пропонується типологія:

Стратегічна іронія.

Перлокутивний намір чіткий і закритий для обговорення; автор керує діалогом за допомогою іронії.

Перлокутивний намір чіткий, але відкритий для обговорення; напрямок діалогу визначає трактовка іронії слухачем.

Істинна іронія. Мовець не повністю усвідомлює перлокутивний ефект свого висловлювання; ні мовець ні слухач не мають наміру керувати діалогом за допомогою вживання чи трактовки іронії.

1. A.Ito and O.Takizawa. Why Do People Use Irony? – The Pragmatics of Irony Usage // {ai, taki}@crl.go.jp.

2. Pragmatics and Language Learning (Editor- Lawrence F. Bouton), Volume 7, University of Illinois at Urbana-Champaign, 1996.

ТВОРЧІСТЬ ЕДГАРА АЛЛАНА ПО У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА АМЕРИКАНСЬКІЙ КРИТИЦІ

Сергій Сидорів,

У курс, факультет романо-германської філології

Науковий керівник – *Матвішин В.Г.*, доктор філологічних наук, доктор.

Едгар Аллан По – митець з трагічним життям і творчістю. Причини трагічності його творчості у вітчизняному та американському літературознавстві тлумачаться по різному.

Вітчизняні дослідники пояснювали причини трагізму світосприйняття По передусім суспільно-соціальними чинниками. Становлення Едгара По як мислителя і художника припадає на роки кризи "віргінського ренесансу" і застою в економічному та культурному житті американського Півдня. Зі штату, в якому процвітали духовні цінності Просвітництва, де культивувалися науки, філософія, мистецтво, Віргінія перетворилася у відсталий в економічному та духовному відношенні край. Північні штати переживали бурхливе економічне піднесення, розквіт торгівлі та фінансів, всезагальну меркантилізацію. Південні штати (особливо Південна Кароліна) запроваджували нелюдську експлуатацію

невільницької праці. Америка йшла вперед, Віргінія стояла на місці. "В усьому цьому був особливий, трагічний відтінок, оскільки попередні традиції, ідеали, поняття не просто відходили у небуття, а замінювалися комерційним духом, що проникав з Півночі і нелюдським "новим аристократизмом" рабовласницького Півдня." [1, с.39]. Творчість По, як сина свого штату, відзеркалювала крах благородних ідеалів віргінського "золотого духу", занепад економіки і культури.

Американська критика інтерпретувала творчість Едгара По термінами психоаналізу та психопатології як художнього втілення психічних аномалій свідомості. У дослідженні Ешиш Бесерей "*EDGAR ALLAN POE: AN ARCHETYPAL APPROACH TO HIS WRITINGS*" виленовуються три мотиви, стосовно яких розглядається творчість По: образ старого батька, нав'язлива зосередженість на об'єкті і боязнь-тяга до смерті. Едгар рано втратив батьків і був взятий на виховання бездітним подружжям Алланів. Аллан був черстою людиною і Едгар постійно конфліктував з ним. Усе своє життя він намагався не бути подібним до прийомного батька, але пригнічені спогади і підсвідомість проявилися у творчості. По трактує образ батька як літнього чоловіка, в якому гніздиться зло. У "Серці-викривачі" оповідач не має ненависті до старого, він шанує його, але зло око старого викликає у нього страх і ненависть. "Якщо частина доброї людини зла, значить і вся людина є злою, отож вона повинна померти. По не бачить в акті вбивства нічого поганого, це очищаюча світ від зла дія." [2, с.8]. У "Спуску в Мельстрім" старий капітан – образ батька, веде корабель з людьми на борту до загибелі. У "Чорному коті" чоловік – батько вбиває беззахисного, юного kota – самого По і свою дружину – прийомну матір Едгара.

Майже всі твори По містять мотив нав'язливої поведінки. Сам По був вигнаний з Віргінського університету за картярські борги, пізніше – з Вест-Пойнтівської військової академії за картярство – форму відпочинку, що характеризується звиканням. Водночас По страждав від нав'язливих станів свідомості, від алкогольної і, можливо, наркотичної залежності.

Бесерей вважає, що найбільш важливим мотивом є одержимість смертю. По переслідувала смерть, забираючи близьких йому людей – матір, прийомну матір, перше кохання Джейн Стенард, брата, дружину Вірджинію. Думки про смерть позбавляли По бажання досягати життєвих успіхів, примушували його "пливти за течією". По був завжди під контролем свого вітчима, позбавившись його, він не знав, що робити. Йому потрібна була встановлена кимось чи чимось структура життя. Не знаходячи її, По звертався до алкоголю у житті і до авторитарних структур чи ультиматумів (поліція, смерть) у творчості. Прикладом служать новели "Серце-викривач", "Спуск у Мельстрім", поезії "Дзвони", "Крук", "Улялюм."

Усі дослідження однобічно пояснюють генезу творів По. Тільки у контексті історичної епохи, її характерних особливостей, фактичного

матеріалу з життя письменника можна збагнути творчу спадщину великого американця.

1. Ковалев Ю.В. Эдгар Аллан По. – Л., 1984.
2. Basurey Ashish. Edgar Allan Poe: An archetypal approach to his writings. – N.Y., 1999.

ДО ПИТАННЯ ПРО ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ

(на прикладі іменників сучасної англійської мови)

Наталія Гонтаренко,
У курс, факультет романо-германської
філології.
Науковий керівник – Бистров Я.В.,
кандидат філологічних наук, ст. викладач.

Категорія темпоральності носить універсальний характер, оскільки вона властива всім мовам і охоплює всі рівні кожної конкретної мови. Структура темпоральності може бути представлена у вигляді мовного поля часу, яке об'єднує різнорівневі засоби вираження часових понять, серед яких важливе місце займають лексичні засоби, зокрема, іменники на позначення часу.

Часові іменники можна розподілити на наступні семантичні класи:

- 1) іменники міри часу, які є найбільш поширені серед часових іменників (*minute, fortnight, decade, hour, millennium* і т.д.);
- 2) іменники, що виражають невизначений відрізок часу (*spell, jiffy, bout, tenure, interregnum, respite, past, instant* і т.д.);
- 3) іменники, що опосередковано позначають час дії (*lunch, sunset* і т.д.);
- 4) іменники, що мають компонент значення 'тривалість в часі' (*trip, ceremony, conference* і т.д.).

Для часової інтерпретації іменників з імпліцитною темпоральністю необхідний контекст: *I know she is going to become a mother. But who would care for her baby, while she is away?* В останньому реченні слово *baby* передає значення майбутнього часу [1,8].

Дослідження темпоральних іменників дало змогу виявити цікаву семантичну закономірність, а саме те, що темпоральні іменники відзначаються мобільністю семантичних меж, у зв'язку з чим можуть означати часові відрізки різної тривалості – від миті до вічності [2, 49].

He thought of it every minute.

У наведеному прикладі *minute* вжито гіперболічно, тому що ідеться не про кожну окремо взятую хвилину, а про тривалий час взагалі.

Мобільні семантичні межі у слова *season: Catherine had seasons of gloom and silence now and then*. Тут слово *season* означає часовий відрізок, менший від того, який звичайно передається цим словом, і може бути перекладене словами "періоди", "моменти". Слово *season* означає також певний час дня, наприклад: *a season favourable to conversation*. У цьому реченні *season* виступає у значенні "сприятливий час дня".

Мобільність семантичних меж темпоральних іменників нерідко дозволяє використовувати два різні слова в абсолютно однакових контекстах:

Time and tide wait no man.

Пор.: Делу время, потехе час. Часом з квасом – порою з водою.

Дослідження темпоральної лексики дає можливість пізнати цікавий світ засобів, якими мови виражають категорію часу. Темпоральна лексика є необхідним засобом вираження категорії часу і служить матеріалом для пояснення процесів мислення, елементів культури, структури і стилю твору.

1. Бондаренко Е.В. О различной степени контекстной зависимости темпоральной семантики имен. // Взаимоотношения системы языка и речевой деятельности. – Харьков, 1992. – С. 6-10.

2. Жабицька Н.Л. До питання про одну закономірність темпоральних іменників. // Іноземна філологія. – Львів, 1978, випуск 50. – С. 49-52.

СЕМАНТИЧНА СПІВВІДНЕСЕНІСТЬ В УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІЙ МІЖМОВНІЙ ОМОНІМІЇ

Діана Шеремета,
У курс, філологічний факультет.
Науковий керівник – Микола Лесюк,
кандидат філологічних наук, доцент.

Міжмовними омонімами близькоспоріднених мов називають різні за значенням слова, які збігаються за формою повністю або ж в основній своїй частині. Мається на увазі, що в двох мовах наявні лексеми, які звучать однаково (або майже однаково), але мають різні, часто досить далекі, а іноді й антонімічні значення, наприклад, польське *gadać* „mówić, rozmawiać” та укр. *гадати* „ворожити”. Відмінності у семантиці міжмовних омонімів можуть коливатися від незначних семантико-стилістичних відтінків (українське *небога* 1) „дочка брата або сестри”, 2) „звертання до жінки молодшої віком”, 3) „бідолоха, сердега”; польське *nieboga* вживається тільки у значенні „бідолоха, сердега”) до протилежних, цілком різних значень (українське *блат* „знайомство, зв'язки”, польське

blat „płyta stanowiąca wierzchnią część przedmiotu; tafla”). Саме такі слова становлять чи не найбільшу трудність при вивченні спорідненої мови, оскільки при переході з однієї мови на іншу мовці нелегко позбавляються звичних семантичних зв'язків та асоціацій, у результаті чого допускають інтерферентні помилки.

Виходячи з того, що міжмовні омоніми виділяються на основі подібності-відмінності форми та змісту лексем двох мов, принциповим є питання, якою повинна бути зовнішня подібність та внутрішня (змістова) відмінність слів для того, щоб уважати їх міжмовними омонімами. До них перш за все повинні відноситись слова, які повністю збігаються за формою (звучанням, написанням) і відмінні в тій чи іншій мірі за змістом. Так, українська лексема *тост* та польська *tost* характеризуються наявністю однакового звукового складу, проте значення їх цілком відмінні, адже українське *тост* – „коротка застільна промова з побажанням випити чарку” – семантично нееквівалентна польському *tost* „kromka chleba lub bułki przyrumieniona z obu stron; grzanka”. Порівняймо також українське *галка* – „птаха родини воронкових” та польське *galka* – „mały przedmiot kulisty”; українське *диван* – „рід великих м'яких меблів для сидіння і лежання” та польське *dywan* – „gruba wzorzysta tkanina, przeznaczona do przykrycia podłogi; kobierzec”; українське *п'янка* – „гулянка з надмірним уживанням спиртних напоїв” та польське *pianka* „zdrobniałe od piana” (укр. „піна”, „шумовиння”).

До міжмовних омонімів слід залучати пари семантично нееквівалентних слів, розходження у формі яких пов'язані із закономірними фонетико-орфоепічними відповідниками: українське *бесіда* – „розмова” та польське *biesiada* – „uczta, bankiet” (альтернація твердих-м'яких приголосних б – b' та голосних і – a), українське *завод* „промислове підприємство” та польське *zawód* „rozczarowanie” (o – ó); із закономірними морфемно-словотвірними відповідниками: укр. сліпий „позбавлений зору” та пол. *slipy* „krótkie, głęboko wycięte obcisłe majtki męskie” (ий – у), укр. важитися 1) „визначити свою вагу”, 2) „насмілюватися шось робити”, 3) „зазіхати” та пол. *warzyć się* „psuć się” (ти – ć, ся – się).

Досить значну групу слів творять лексико-граматичні міжмовні омоніми: укр. п'ять – числівник, „назва числа 5 та його цифрового позначення” та пол. *piąc* – дієслово 1) „o kogucie”, 2) „wydawać głos podobny do koguciego”, 3) „chwalić, sławić”; укр. повезти – дієслово, 1) „пересувати”, 2) „пошастити” та пол. *powieść* – іменник, „utwór epicki”.

Серед міжмовних омонімів можемо виділити так звані абсолютні омоніми (значення яких повністю не співпадають): українська лексема древній 1) „стародавній”, 2) „який дожив до глибокої старості” семантично нееквівалентна польській лексемі *drzewny* 1) „złożony z drzew”, 2) „złobiony z drzewna”; та відносні омоніми (значення яких не співпадають частково): укр. аркан – це 1) „довгий мотузок для ловлі

коней”, 2) „гуцульський чоловічий танок”, пол. *arkan* – те саме, що й українське в першому значенні.

Таким чином, основними критеріями при відборі до міжмовних омонімів стали: 1) подібність форми (звучання і написання) та відмінність значень; 2) семантична нееквівалентність із певними розходженнями у формі, що пов'язані із закономірними фонетико-орфоепічними та морфемно-словотвірними відповідниками; 3) часткова співвіднесеність значень та повна відповідність звукового оформлення.

МОВНА КАРТИНА СВІТУ В КОНТЕКСТІ ФРАЗЕОЛОГІЇ

Тетяна Данків.

У курс, факультет романо-германської філології.

Науковий керівник – Я.А. Баран.

доктор філологічних наук, професор.

Кожен народ, накопичуючи свій життєвий та історичний досвід, дивиться на світ під власним кутом зору, тобто під кутом зору свого світогляду. Національний світогляд допомагає формувати концептуальну картину світу як суб'єктивний образ об'єктивної дійсності, яка містить у собі основні ознаки етносу: його національні цінності, ідеали, стереотипи, специфічні риси національної психіки, культури, мови.

“Люди живуть не тільки в реальному світі суспільної дійсності, але й знаходяться під впливом тієї конкретної мови, яка є засобом спілкування для цього суспільства” [1, с.57]. Мова відіграє активну роль у процесі пізнання, вона відтворює мисленеву картину дійсності, вносить у цей процес свої своєрідні корективи. У свідомості людей з'являється поряд з логічною картиною світу інша – лінгвістична (мовна) картина світу, що завжди відповідає першій. Вона варіює від мови до мови і показує національну своєрідність кожної з них.

Складовим компонентом мовного уявлення про світ виступають фразеологізми, специфічність яких для кожної мови не підлягає жодним сумнівам. Саме у фразеології специфіка проявляється дуже чітко, в ній знаходять своє відображення національні особливості побуту і звичаїв народу, факти його історії, географії, економіки.

Національно культурні елементи семантики можуть виявлятися на трьох різних рівнях плану змісту: 1) в сукупному значенні фразеологізму; 2) в значенні окремих компонентів фразеологізму; 3) в прямому значенні словесного комплексу. Але національно-культурна своєрідність не завжди проглядає достатньо яскраво, тому до далеких на перший погляд від

національної специфіки фразеологізмів необхідно ставитися з потрібною увагою, бо специфіка може бути пов'язана з усією сукупністю цінностей духовної культури суспільства. Отже, коло ФО з національними компонентами значення повинно бути розширене. Так, національна своєрідність може проявитись у типових асоціаціях, пов'язаних з тим чи іншим образом. Наприклад, заєць для українців асоціюється з боягузом: “заяча душа”, “заяче серце”. В уяві німецького народу заєць наділяється мудрістю й проворністю, тому вираз ein alter Hase вживається в тому випадку, коли хочуть підкреслити повагу до професійних якостей людини.

Чисельними є випадки, коли спільна образна основа в німецькій та українській ФО отримує різну національно культурну конотацію. Наприклад, у багатьох народів є фразеологізми, що відбивають звичаї, пов'язані з відмовою при сватанні. В такому випадку німці говорять einen Korb bekommen, а українці – отримати гарбуза. Німецький фразеологізм походить від давньої традиції опускати з вікна хлопцеві, якому хочуть відмовити, кошик з поганим дном, щоб він провалився, коли його витягуватимуть вгору. При порівнянні цих паралелей чітко проявляється специфіка національного почуття гумору німців та українців. Якщо українські жарти справді веселі та добродушні, то гумор німців буває інколи грубуватим і навіть жорстоким.

Ядром фразеології з культурним компонентом значення безперечно залишаються реалії, безеквівалентна лексика, яка зберігає у своїй семантиці позамовні явища, що не мали місця в іншій культурі. Так, фразеологізм für den König von Preußen arbeiten – “працювати задарма” походить від часів прусського короля Фрідріха Вільгельма I, що відзначався винятковою скупістю. Вираз є безеквівалентним, бо стосується національної історії німців.

Отже, фразеологічний фонд будь-якої мови є невичерпним джерелом для етнопсихолінгвістичних досліджень. Без осягнення семантики фразеологічних одиниць неможливо створити повне уявлення про концептуальну картину світу народу, і, навпаки, вміння правильно оцінювати закодовані у ФО норми моралі, поведінки, особливості психології і культури – шлях до пізнання ментальності народу через його мову.

1. Атаян Е.Р. Язык и вне языковая действительность. – Ереван, 1987.

2. Гаврись В.И. Крылатые выражения и их роль в обогащении фразеологического состава современного немецкого языка. – Киев, 1971.

МІСТИЦИЗМ ЯК ЕЛЕМЕНТ ХУДОЖНЬОГО МИСЛЕННЯ У ТВОРЧОСТІ Ю.СЛОВАЦЬКОГО І С.ВИСПЯНСЬКОГО

Мирослава Хороб,
IV курс, філологічного факультету.
Наук. керівник – Цівкач О.М.,
кандидат філологічних наук, доцент.

Містицизм як релігійний світогляд, заснований на визнанні “надприродної сутності явищ”, на можливості “надчуттєвого і надрозумового спілкування з Богом, Світовим, Космічним Розумом, ... духами...” [1], є одним із способів художнього мислення. Він особливо вираховується в літературі, що не вкладається в рамки суто реалістичного письменства. Метою містицизму є поєднання Людини, індивіда з Абсолютом, Таємницею, адже з гр. “mistikos” означає таємничий, тобто той, що не співвідноситься з координатами нашого розуму. Перед читачем постає ірреальний світ, де існують надприродні сили, з якими людина може спілкуватися чи пробувати боротись.

Відколи існувала релігія, відтоді й існує містика, адже вони органічно взаємопов'язані між собою. Це, врешті, “суттєвий і невід'ємний елемент усіх релігійних вірувань” [2], бо вже сама віра в Бога несе у собі щось містичне. Ще з часів античності, середньовіччя, людина шукала чогось постійного, умиротвореного, віри в Абсолют. Тут не можна не згадати лірику Сафо, ірландські та ісландські саги, “Пісню про Роланда”, “Нібелунгів”, “Божественну комедію” Данте, романтичних поетів Новалиса, Блейка, чи “Мертві душі” Гоголя, “Біси” Достоевського, “Похорон”, “Смерть Каїна” Франка, “Камінний господар” Лесі Українки, Рільке або Кафку.

Польська ж література минулого століття є якоюсь мірою винятком із загальноєвропейської реалістичної тенденції в поезії. Очевидно, не останню роль тут відіграли історичні обставини – трагічний період в історії Польщі. Бо тисячолітньо войовнича держава була поділеною між трьома сусідами, а повстання за незалежність раз у раз зазнавало поразки. Саме в такий період розквітла творчість містиків: А.Міцкевича, Ю.Словацького та З.Красинського.

До найбільш містичних творів Ю.Словацького можна віднести його “Генезис Духу” і “Король-Дух”, які, звичайно, належать поетові романтизму. Адже такий тип художнього мислення вже своєю природою спонукає до пошуків ірреального, містичного. Якраз ці твори письменника сприяли поступу модернізму в польській літературі, оскільки, за словами Г.Флоріанської, саме Ю.Словацький був предтечею модернізму на теренах Польщі. Тоді ж з'явилося явище, “zwane “kultem Slowackiego” [3].

„Генезис Духу” – це перший твір Ю.Словацького, де він представив своє бачення і погляди на Таємницю Всесвіту. Ця поема в прозі

побудована у формі молитв до Бога і Творця. За словами З.Судольського, – це своєрідна „маніфестація віри”, „autobiografia kosmiczna” [4]. Оповідач постає перед читачем у подвійній ролі – Духа, який пригадує своє минуле, і Духа Макрокосмосу, який привідкриває перед нами Історію Землі.

Історія планети, за Ю.Словацьким, є довгим процесом духовної еволюції як природи, так і людини. Повинен пройти час, щоб зі старих форм утворились нові. Нарратор говорить про те, з чого починалось створення світу: „*duch mój przed początkiem stworzenia był w Słowie, a Słowo było w Tobie, – a jam był w Słowie*” [5].

На відміну від філософських концепцій Ю.Словацького, які так чи інакше побудовані на християнському містицизмі, в основі яких є Дух, Абсолют, Божество, яке є ядром Всесвіту, у буддистському містицизмі центральною концепцією у цьому плані є “філософія Пустоти”, з якої виникає все, бо “це невичерпне джерело можливостей” [6].

Органічна взаємопереплетеність конкретного, індивідуального в Духові і загальнолюдського духовного центру, ядра, з якого все починалося, нагадує нам Біблію: “Спочатку було Слово” [7], яке, в свою чергу, виокремлює творця Бога і в той же час саму сутність слова як такого.

У Ю.Словацького Трійця має релігійний напрям. Вона складається “z trzech osób, z Ducha, z Miłości, i z Woli”. Ця тріада виявляє сутність людського буття, адже митець розкриває перед нами не тільки питання про походження природи і призначення людини, а також і народу. Бо для кожної нації головним є духовний розвиток, любов один до одного і, звичайно що, воля і свобода. Поясненням цього є те, що “в добу катаклізмів люди завжди зверталися до Бога, чекаючи від нього порятунку і допомоги” [8].

Еволюцію світу Ю.Словацький вбачає у “wszystko przez Ducha i dla Ducha stworzone jest, a nic dla celesnego celu nie istnieje” [9]. Всесвіт виходить з Духу і в Дух повертається. Все наше буття підпорядковане цій творчій силі, яка змушує нас прагнути розвиватись від примитивності до досконалості, до цілісної особистості. В цьому є схожість із С.Виспянським, який, як і інші польські модерністи, був “spadkobiercem Króla Ducha”, як називали Ю.Словацького. У драматурга дух після смерті довго блукає, допоки не створиться нове життя.

*Żywót twój nie na jednym zakończy się bycie-
Będziesz się błąkał duchem we gwiazd zawierusze
Aż trud podejmiesz nowy, nowe zaczniesz życie.*

У Виспянського смерть поставала як оновлюючий фактор, як черговий початок відродження. Так само і в понятті Словацького – смерть несе у собі оптимістичне забарвлення, хоча за своєю суттю є трагічною, але вона веде до нового досконалого буття. У двох драматургів смерть є одним безконечним життям, життям після смерті, початком нового буття.

За Виспянським, у “Поверненні Одиссея” “людина повинна спокутувати і в майбутньому житті” [10] за вчинену кару, зроблену на землі.

*Nikt żywy w kraj młodości drugi raz nie wraca,
Nowe rozpoczniesz życie, nowa czeka praca...*

Таким чином, спроба аналізу творів Ю.Словацького з точки зору містицизму як способу художнього мислення свідчить про багатосторонність таланту митця, сутність якого змогли зрозуміти і творчо продовжити модерністи, представники “Молодої Польщі”, зокрема С.Виспянський.

1. Релігійнознавчий словник /за ред. А.Колодного і Б.Лобовика.– К.:Четверта хвиля, 1996.– С.196.
2. Словарь иностранных слов.– М.: Русский язык, 1988.– С.316.
3. H.Floryńska. Spadkobiercy Króla Ducha (o recepcji filozofji Słowackiego w światopoglądzie polskiego modernizmu).– Warszawa, 1976.– S.8.
4. Z.Sudolski. Słowacki.– Warszawa, 1999.– S.252.
5. Słowacki. Poematy.– Warszawa, 1974.– S.343.
6. Дайсэцу Т. Судзуки. Мистицизм християнський и буддистський.– К.: Софія. 1996.– С.40.
7. Святе письмо Старого і Нового завіту.– Мюнхен, 1991.
8. І.Качуровський. Містична функція літератури і українська релігійна поезія // Хрестоматія української релігійної літератури.– Поезія.– Т.1.– Мюнхен-Лондон, 1998.– С.12.
9. D.Siwicka. Romantyzm.– Warszawa, 1997.– S.168.
10. S.Kolbuszewski. S. Wyspiański a romantyzm polski.– Poznań, 1928.– S.198.

СЛОВОТВІР І ЛЕКСИЧНА СІНОНІМІЯ

Роман Бачкур,
IV курс, філологічний факультет.
Науковий керівник – *Грещук В.В.*,
доктор філологічних наук, професор.

Сучасна лінгвістична наука надає пріоритет інтердисциплінарним та міждисциплінарним дослідженням. Перспективними є висвітлення питань, що стоять на межі дериватології, лексикології та семантики. Актуальними на сьогодні є дослідження шляхів виникнення синонімів, особливо за допомогою засобів словотвору, що переважно зводяться до розгляду синонімії на рівні морфем і словотворчих афіксів. Щоправда, між ученими немає одностайності у розв’язанні питання про статус спільнокореневих

синонімів з синонімічними афіксами на зразок: мамонька, мамочка, мамуся і т. д. [1].¹

Ми торкаємося іншого аспекту проблеми. У нашому повідомленні з'ясуємо, якою мірою словотвір пов'язаний із синонімією різнокореневих слів. Виявляється, що дериваційні процеси можуть спричинювати появу синонімії у межах слів із різними основами. При цьому спостерігаються неоднорідні явища.

Безперечно, що така проблема зачіпає насамперед сферу семантики. Оскільки річ іде про словотвір, то актуальним для нас у першу чергу буде словотвірне значення. Процедура виведення і формулювання словотвірного значення зводиться до побудови певних синтаксичних конструкцій – перифраз, в яких відображено значення деривата.² Така перифраза повинна задовольняти певні умови, а саме: "бути граматично правильною; значенням дорівнювати похідному; містити безпосередньо мотивуюче слово та слово чи словосполучення, яке, з одного боку, є заміниками словотворчого форманта, а з другого боку, позначають поняттєві семантичні категорії, які виражаються засобами словотвору"³. Отже, перифраза завжди двокомпонентна: вона містить твірне (А) та слово чи словосполучення, що заміняє формант (Б). З іншого боку, структура деривата також двочленна – твірна основа (а) та словотворчий формант (б).

Таким чином, дериват – це згорнута синтаксична конструкція, що "згортається" на базі твірного слова, тобто для похідного аб, де а – твірна основа, властива перифраза АБ, яка згортається на базі компонента А, тобто твірного слова. Проте цілком можливий процес, коли ця ж перифраза АБ "згорнеться" на базі іншого компонента Б, який уже виступатиме твірним для деривата ба з твірною основою б. Такі деривати, що матимуть одну і ту ж перифразу, тобто матимуть однакове значення, будуть власне синонімами. Візьмімо для прикладу деривати "смаження" та "ячня", перифразою для яких буде конструкція "смажені яйці". Для першого твірним виступає прикметник, для другого – іменник.

Подібні процеси відбуваються лише при мутації та модифікації і відсутні при транспозиції, оскільки в цьому випадку неможливе виведення словотвірного значення за допомогою перифрази.

¹ Деякі учені вважають, що спільнокореневі слова, які передають одне поняття, не є синонімами, а лише варіантами лексеми (напр.: Іванникова Е. А. К вопросу о взаимоотношении понятия варианта с понятием синонима // Синонимы русского языка и их особенности. – Л., 1972. – С. 138 – 154; Богуславский В. М. Семантико-стилистическая группа слов, соотносимых с одним понятием // Очерки по синонимии современного русского языка. – М., 1976. – С. 151 – 160). Інші ж вважають такі слова повноцінними синонімами (напр.: Гречко В. А. Однокоренные синонимы и варианты слова // Очерки по синонимии современного русского языка. – М., 1976. – С. 130 – 144; Ахматова О. С. Очерки по общей лексикологии. – М., 1957)

² Мається на увазі значення не лише словотвірне, а насамперед лексичне. Пор. дисар – той, що пише (перифраза) – виконавець дії (словотвірне значення).

³ Грещук В. В. Український відприкметниковий словотвір. – Івано-Франківськ., 1995. – С. 38.

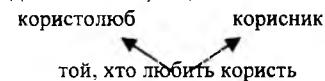
Перифрази модифікаційного типу, як правило, є словосполученнями, де головне слово є твірним, а другорядне відображає різного роду детермінанти. Ці детермінанти є однаковими для величезної кількості понять, чим і зумовлена непродуктивність процесу згортання перифрази на базі другорядного слова. Випадки на зразок "малий хлопець – малюк, малий хлопець – хлопчик" поодинокі.

Отже, в утворенні лексичних синонімів у словотворчих процесах шляхом згортання перифрази на базі різних її компонентів превалюють акти мутації, однак таких словотвірно зумовлених синонімів у мові небагато (у словнику, що містить 15000 синонімічних рядів¹, їх налічується близько 50).

Серед словотвірно зумовлених різнокореневих синонімів одну групу становлять деривати, які є абсолютними синонімами. Значення двох таких дериватів трансформуються у вигляді однієї й тієї ж перифрази, причому ця перифраза згортається на базі окремих компонентів. Таких синонімічних пар небагато. Напр.:

Іншу групу становлять синоніми-деривати, один з яких є складним словом, а інший – простим, тобто для одного з них перифраза згортається на базі не одного слова, а цілого словосполучення. Напр.:

Потрібно зазначити, що деривати-субстантиви і деривати-ад'єктиви дещо різняться між собою. Якщо складні іменники переважно повністю дорівнюють значенню простого іменника-синоніма (пор.: риболов – рибалка: "той, хто ловить рибу"; вуглекоп – вугляр: "той, хто копає вугілля"; чужоземець – чужинець, або чужак: "чоловік з чужої землі"), то складні прикметники, як правило, привносять новий відтінок у значення, порівняно з простим дериватом (пор. Широкоплечий – плечистий: "той, хто має широкі (дужі, м'язисті) плечі")².

Словотвірно зумовлені синонімічні пари можуть містити виключно складні слова. Річ у тім, що одна і та ж перифраза може кілька разів згортатися на основі цілого словосполучення за умови, що дане словосполучення – трикомпонентне, а перифраза згортається щоразу на основі двох різних його компонентів. Напр.:

¹ Караванський С. Словник синонімів української мови. – К., 1995.

² Стосовно цього прикладу необхідно уточнити, що у багатозначних словах у синонімічних відношеннях перебувають, як правило, лише певні значення. Тому "плечистий" – це не лише чоловік із дужими, сильними, м'язистими, а і з широкими плечима.

На межі синонімії стоять слова, які позначають родо-видові відношення і здатні заміщати один одного у подібних контекстах. Більшість лінгвістів не вважають їх синонімами¹, хоча вони включені до словника синонімів. Напр.:

Учень – той, хто вчиться в ... а) школі – школяр;
 б) старших класах – старшокласник;
 в) першому класі – першокласник та ін.

Пастух – той, хто пасе ... а) овець – вівчар;
 б) череду – чередник;
 в) свиней – свинар (свинопас)

Такі слова формують периферію синонімії і можуть розглядатися як синоніми лише у певних контекстах.

Варто також зауважити, що більшість словотвірних зумовлених дериватів-синонімів є прикметниками або іменниками-агентивами, поодинокими є дієслова (напр.: марнотратити – марнувати – розтрачувати: “тратити марно”).

Отже, процеси утворення лексичних синонімів за допомогою словотворення мають місце у мові. Варто зазначити, що такий шлях формування лексичної синонімії, який полягає у можливостях словотвірної перифрази згортатися не лише на базі мотивуючого слова, а й на базі іншого компонента, що є заміником словотворчого форманта, чи обох цих компонентів в цілому, непродуктивний.

¹ З цього приводу див., напр.: Богуславский В. М. Зазн. праця; Захарова М. Н. О разграничении синонимов и видо-родовых обозначений // Уч. зап. Кишиневск. Унив. – т.71. – Кишинев, 1964. – С.42 – 54 та ін. Twenty-two points, plus triple-word-score, plus fifty points for using all my letters. Game's over. I'm outta here.

ІМПЛІКАЦІЙНИЙ ХАРАКТЕР ЗАГОЛОВКА В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Леся Голинська,
 V курс, філологічний факультет.
 Науковий керівник – Голянич М.І.,
 доктор філологічних наук, професор.

Проблема імпліцитності – одна з актуальних у сучасному мовознавстві. Вона є предметом розгляду у працях О.М.Соколова, Б.Х.Багдасаряна, Ф.С.Бацевича, М.В.Нікітіна, Е.І.Шендельс, Л.М.Невідомської та інших.

Незважаючи на увагу лінгвістів до розкриття природи прихованих значень, засобів їх вираження, особливо у художньому тексті, на сьогодні чітко не визначено їх види, характер, достатньо не окреслені функції, роль у мотиваційних та образотворчих процесах. Це і зумовило вибір теми.

Серед багатьох засобів виявлення латентного змісту нами вибрані імплікації заголовка – стрижневого слова у художньому творі, оскільки у такому ракурсі на матеріалі драматичної поеми Ліни Костенко “Сніг у Флоренції” вони не розглядалися.

Імплікації у художньому тексті, на нашу думку, – це текстотвірні елементи. Вони не мають матеріального вираження, однак виводяться із наявних експліцитних одиниць та формують у творі латентні значення.

Вибраний матеріал дослідження – драматична поема Ліни Костенко “Сніг у Флоренції” (друга назва – “Сад нетанучих скульптур”) – дає підстави говорити про приховані функції стрижневого слова бути засобом створення конотацій, контрастної характеристики дійових осіб, імпліцитним критерієм темпоральності, мати здатність формувати лейтмотиви, створювати “наскрізні” художні деталі, а отже, ставати виразником ідіостилу авторки.

Стрижневе слово у художньому тексті “виходить” за межі свого лексичного значення. Так, лексичне значення номінації сад (“площа землі, на якій вирощують дерева, кущі” – [2, с.133]) у тексті отримує додаткові ознаки – імпліцитно є *етапом життєвого шляху, пам'яттю, заповідною мрією для Старого*, сприяючи таким чином виявленню прихованих граней у художньому образі, розширенню смислового поля тексту.

Наприклад:

Яких зазнав ти злигоднів і втрат,
 щоб з *тих садів*
 потрапити на старість
 у цей убогий монастирський сад

[1, с.480].

У названому фрагменті тексту номінативні одиниці “*тих садів*” та “*саду монастирського*” не лише протиставляються, але й ними імплікується кілька смислотвірних позицій:

1) “ті сади” є відліком часу подій у тексті, оскільки фабула починається з опису життя молодого Флорентійця, його мистецьких досягнень, кохання до Марієлли, яка пізніше стає образом шедевр. В ході розвитку сюжету скульптура не розтанула до кінця, але перейшла в іншу буттєвість – “скам’яніла”. Сема “скам’янілість” буде стосуватися багатьох подій у творі, вносячи у їх значення додаткові смислові прирощення, стане лейтмотивом долі Старого та його мрії про вічність таланту, водночас є джерелом формування протилежної оцінки, захищеної в процесі “танення”;

2) номінації “ті сади” – “сади монастирські” формують внутрішній конфлікт Старого-Флорентійця, даючи ключ до розкодування причини його виникнення. Проектоване “нове” прочитання підсилюється акцентуванням на мікробразах (*сад мистецтва, карнавал із дев’яти муз, Марієлла*);

3) вони сприяють створенню імплікацій, які виводяться із “художньо-індивідуальних значень” лексеми “сад” (“*пам’ять, вічність, молодість, успіх*”), сприяють утворенню асоціативного зв’язку між *снігом* та *садом*, який, крім своїх специфічних ознак, отримує конотативну сему “скам’янілість”, оскільки у творі багато від світу “кам’яного” (*Джованні, мур, статуї святих, мармурова Марієлла*).

Створенню імпліцитних значень в аналізованому фрагменті тексту сприяє і додатковий засіб їх вираження – курсив, який ми кваліфікуємо як суперсегментний. Він також сприяє створенню імплікацій.

Як бачимо, тільки на синтаксичному зрізі (контекстуальному) найбільшою мірою виражається прихований зміст, хоча він формується цілим текстом і “підтримується” на інших текстових рівнях, зокрема “фоносемантикою”.

Інша назва твору (“Сніг у Флоренції”) також є стрижневою лінією коливання семантичної мотивації змісту цілого твору. До неї читач змушений повертатися через кожний сегмент тексту, в якому відбилися контекстуальні зміни лексем. Прихованість у них може виявлятися й на рівні фонології. Наприклад:

При чім тут сніг? **Флоренція-Фйоренца,**

квітуча тобто. Лілія в гербі.

А сніг там рідко...

[1, с.480]

Завдяки акцентуванню фонем (/л/ – /й/) та актуалізації лексеми “квітуча” створюється амбівалентність протиставлення основного поняттєвого змісту (за ним і образів) в поемі. Для підсилення антиподів вжито подальшу конструкцію “лілія в гербі”, що також сприяє виведенню імплікацій із назви “Сніг у Флоренції”: “*віщування недоброго, нещасливого для таланту Старого, зрада своїх мистецьких принципів, забуття*”, зрештою і найбільш мотивоване лексичним значенням “танення”, отже,

самознищення, омана “Саду Нетанучих Скульптур”.

Такі інтерпретації є підтекстом фреймового типу, які допомагають використовувати фонові знання в подальшому аналізі текстових одиниць уже з новими конотаціями.

Отже, імплікації у художньому тексті сприяють конструюванню нового субтексту, що включає неомовлене та непередбачуване у ньому. Вони здатні впливати на трансформацію всього змісту твору, виявляти його в новому ракурсі, доповнювати образну характеристику дійових осіб, підсилювати пресупозиційні знання при характеристиці ідіостилі Ліни Костенко.

1. Костенко Ліна. Вибране. – Київ: Дніпро, 1989. – 559с.

2. Тлумачний словник української мови: В 4-х т. – Київ: Акопіст, 1998. – Т.4. – 941с.

ПОВТОР, ЙОГО ВИДИ ТА ВПЛИВ НА РИТМОМЕЛОДИЧНУ ПАПТРУ НОВЕЛ МАРКА ЧЕРЕМШИНИ

Ірина Жагальк.

У курс, філологічний факультет.

Науковий керівник – *Тишківська Н. Я.*,
кандидат філологічних наук, доцент .

Ритмомелодика включає в себе елементи фонетичної, морфологічної, лексичної та синтаксичної систем. Завдання ритмосинтаксису як складової частини ритмомелодики – визначення ролі синтаксичних одиниць у формуванні ритму твору. Основною характеристикою ритму є повтор. Головна, найзагальніша функція повтору – це художнє увиразнення мови, посилення її експресивно – зображальних властивостей, створення ритмічної основи для всього тексту, що спрямовує розуміння сказаного в річище авторського задуму.

Своєрідність ритмічної організації прози Марка Черемшини створюється насамперед симетричною повторюваністю однотипних синтаксичних структур. Зокрема, народнопоетичний синтаксис яскраво проявляє себе у повторенні двоскладних неповних речень (з однорідними присудками або без них). Причому позиція присудків тут стала – кінець речення або його частини, яка включає групу присудка. Будь – яка зміна позиції присудків у реченнях спричинила б втрату народнопоетичної ритміки, мелодики новел, а за цим усім – порушення цілісності тканини твору аж до руйнування авторського задуму.

Дуже часто з метою стилізації під народну пісню Марко Черемшина використовує ізоколот – своєрідний вид синтаксичного повтору, який передбачає, крім симетричного розташування образів або понять у

суміжних реченнях, ще й найближчу відповідність їх структури. Такі фігури завжди несуть на собі відбиток народної уснорозмовної творчості.

Майже в кожній новелі Марка Черемшини (причому і в авторській мові, і в діалогах чи полілогах) зустрічаємо полісиндетон – стилістичну фігуру, яка полягає в повторенні службових слів. Такий вид повтору залежно від ситуації може уповільнювати чи, навпаки, прискорювати темпоритм оповіді, але завжди несе в собі певне експресивне навантаження.

Більш складні, багатопланові в змістовому відношенні своєрідні інтонаційні повтори, коли кілька архітектонічних одиниць, які розміщені поряд, мають однотипну будову, творять у новелах Марка Черемшини відповідний ритм і у багатьох випадках переростають у виразний період.

В окремих новелах повтор використовується для створення градації. Повторювана лексема разом із прилеглими словами будує синтаксичну одиницю із наростанням чи спадом її семантичних та емоційно – експресивних якостей.

Для збільшення семантичного та емоційно – експресивного навантаження синтаксичної одиниці Марко Черемшина досить часто використовує прийом анномінації, коли повторюються або різні форми того ж слова, або різні граматичні категорії слів, пов'язані спільним коренем. Ця ж синтаксична фігура запозичена із народнопоетичної творчості, тому й привносить у текст ритмомелодіку народної пісні, думи. Цю ж функцію виконує у творах анафора, що будується на повторюваних початках суміжних уривків мовлення.

Ступінь експресії визначається контактним чи дистантним розміщенням повторюваних одиниць. При контактному розміщенні експресія наростає, посилюється смисловидільна функція повтору, яка полягає в акцентуванні уваги не лише на елементах конструкції, а й на підтекстових смислах; змінюється ритм оповіді. Дистантний повтор синтаксичних одиниць у новелах Марка Черемшини зрідка виконує роль своєрідного рефрену, що допомагає тіснішому об'єднанню компонентів тексту, наголошує на певному аспекті думки, навіть вказує на наявність підтексту (новели "Зведениця", "Село потерпає").

На основі повторів, що проходять через увесь твір і є носіями головної думки, будується лейтмотив новели ("Село вигибає", "На Купала, на Івана"). Нерідко ця ключова фраза повторюється і в заголовку новели, творячи таким чином "смислове кільце".

Значну роль повтори відіграють у діалогах як засіб зв'язку між окремими репліками, як спосіб наблизити мову персонажів до розмовної стихії, для характеристики внутрішніх якостей персонажа через його мову та ін.

Таким чином, можна стверджувати, що повтор є одним із основних засобів створення ритмомелодичної палітри новел Марка Черемшини і

виявляє себе у найрізноманітніших комбінаціях: симетрична повторюваність однотипних синтаксичних структур, ізоколот, полісиндетон, анномінація, анафора, рефрен, лейтмотив. Узагальнюючи, виділяємо кілька основних функцій, які виконує повтор у новелах Марка Черемшини: композиційна, ритмомелодична (ритмізуюча та ретардаційна), актуалізаційна (смисловидільна).

СЛОВОТВІРНІ МОДЕЛІ ВІДЗООНІМНИХ ПРИКМЕТНИКІВ У СУЧАСНІЙ ПОЛЬСЬКІЙ МОВІ

Уляна Крілик,

V курс, філологічний факультет.
Науковий керівник – Пелехата О. М.,
кандидат філологічних наук, доцент.

Однією з актуальних проблем словотвору є опис формально-значенсвих зв'язків між похідним і твірним словом. В українському мовознавстві її досліджували у свій час І.Ковалик, В.Горпинич, В.Грещук, М.Голянич, М.Лесюк, П.Білоусенко та інші. Словотвір прикметників та відприкметниковий словотвір був предметом зацікавлень професорів А.Грищенко та В.Грещука; у польській мові ним займалися М.Гавелко, Р.Гжегорчикова, А.Нагурко, А.Сечковський, Т.Смулкова, Д.Текель, С.Шліферштейнова тощо. Ми пропонуємо спробу аналізу прикметників, утворених від назв тварин у польській мові (*wilczy, kleszczaty, krokodyli, szczupawkowaty* і под.). Матеріал для дослідження вибраний з ІІ-томного словника польської мови за редакцією В.Дорошевського.

Серед структур проаналізованих прикметників ми виокремили такі словотвірні моделі: «SO+owaty»¹ (*barsukowaty, chomikowaty*), «SO+*-i/y*» (*owczy, wroni*), «SO+ow» (*orłowy, węzowy*), «SO+*-asty*» (*małpiasty*), «SO+*-ny*» (*zwierzynny*), «SO+*-aty*» (*myszaty*). Значна група відзоофорних прикметників утворюється основоскладанням (*rybodajny, małpoksztatny* тощо).

Проаналізуємо одну з найпродуктивніших моделей, модель «SO+owaty». Переважна більшість прикметників на *-owaty* утворена від односкладових основ (*czaplowlaty, sloniowlaty* < *czapla, słoń*). Як твірні основи тут домінують іменники чоловічого роду, а іменників жіночого роду лише декілька (*źmija, małpa, wrona, świnia, pszczoła, czapla, kaczką, mysz*). Група прикметників, що утворена від багатоскладових основ, набагато менша, причому це основи переважно жіночого роду (*szczypawkowaty, wiewiórkowaty, łasicowaty, salamandrowaty* < *szczypawka, wiewiórka, łasica, salamandra*).

¹ SO – субстантивна основа.

ЗБАГАЧЕННЯ ЛЕКСИЧНОГО СКЛАДУ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ВНАСЛІДОК ЗАПОЗИЧЕННЯ З РОМАНСЬКИХ МОВ (ФРАНЦУЗЬКОЇ, ІТАЛІЙСЬКОЇ, ІСПАНСЬКОЇ, ПОРТУГАЛЬСЬКОЇ)

Оксана Лугова,

У курс, факультет романо-
германської філології.

Науковий керівник – Турчин В.М.,
кандидат філологічних наук, доцент.

Що ж до лексичного значення, то всі прикметники на *-owaty* можна поділити на три групи. До першої належать прикметники, утворені від назв тварин, які вживаються тільки у множині і позначають цілі класи, ряди чи родини тварин: *sokołowaty* zool. *Zwykle w lm «Falkonidae, rodzina ptaków, obejmująca orły, myszołowy, jastrzębie i sokoły właściwe»*. Серед прикметників цієї групи є такі, словникове визначення яких вказує не тільки на приналежність до певного класу, ряду чи родини, але й подає детальний опис їх зовнішнього вигляду, зазначає важливість їх господарського значення, територію поширення і кількість: *łososiowaty* *zwykle w lm «Salmonidae, rodzina ryb kostnoszkieletowych, o wydłużonym tułowiu, pokrytym dobrze rozwiniętymi łuskami; ważna gospodarczo, obejmuje liczne gatunki, zamieszkujące morza i rzeki Europy, Azji północnej, śródowej i Ameryki północnej»*.

У другу групу об'єднуються прикметники на *-owaty*, які мають значення «властивий означуваному слову, подібний до означуваного слова, такий, що має риси означуваного слова»: *borsukowaty* -aci «*przypominająca borsuka; niezgrabny, ponury, skryty, lubiący samotność»*. Сюди належать такі прикметники, як: *fokowaty, gryzoniowaty, wężowaty, mięcza-kowaty, słoniowaty, niedźwiedziowaty, jaszczurowaty, szczeniakowaty*.

Третя група – це прикметники, що мають по два значення. Більшість з них поєднує значення подібності і приналежності до означуваного предмета із значенням класу, ряду чи родини тварин, причому значення подібності і приналежності є основним: *wężykowaty* 1. «*podobny z kształtu i ruchów do pełznącego węża, wydłużony, wijący się, kręty, zygzagowaty»*; 2. «*zool. zwykle w lm wężykowate «Clauconiidae, rodzina wężów owadożernych, należących do najmniejszych; obejmuje liczne gatunki, występujące w Afryce, południowo-zachodniej Azji i Ameryce»*.

Унаслідок того, що всі прикметники на *-owaty* утворені прямим додаванням цього суфікса до іменникової основи, чергування мають місце тільки в поодиноких випадках: *e // Ø (wróbel-wróblowaty)*, *ó // o (sokół-sokołowaty)*, *p // p' (karp-karpiowaty)* та деякі інші.

Як свідчить досліджуваний матеріал, суфікс *-owaty* у сучасній польській мові є досить продуктивним.

Постійна поява у словниковому складі німецької мови нової лексики внаслідок запозичення її з інших мов доводить, що цей процес є одним з основних способів його розвитку. Особливу роль при цьому відіграють лексичні запозичення з романських мов. Вибір їх об'єктом дослідження був зумовлений значущістю цього шару лексики для функціонування німецької мови та необхідністю його всестороннього дослідження.

Глибоке проникнення романських мов у лексичну систему німецької мови пояснюється причинами екстра- та інтралінгвістичного характеру. Найзначніші зрушення у лексиці німецької мови в результаті дії зовнішньомовних факторів були зумовлені зміною рівня суспільного розвитку і матеріального виробництва внаслідок запозичення досягнень більш прогресивної у певний історичний період культури романомовних країн. Так, буржуазно-демократичні перетворення у Франції відбулися швидше, ніж у відсталій роздробленій Німеччині. Спричинена цим поява нових понять відобразилася у нових словах, які потім запозичила німецька мова: *Revolution, Demokratie, Faktion, Klasse, Fortschritt, Defizit*. З іншого боку, у самій лексико-семантичній системі німецької мови залишилися незайнятими “вільні місця” у тематичних групах експресивних синонімів, евфемізмів, термінів, які, розвиваючись, поповнюються романськими запозиченнями. Наприклад, тематична група позначення кольорів була розширена за рахунок запозичень з французької мови: *azurn, beige, lila, orange, violett* [1].

Статистичний аналіз виділених романських запозичень показав, що 68% з них припадає на слова французького походження, 19% прийшло з італійської мови, 10% – з іспанської, і лише 3% – з португальської. Розгляд романських запозичень щодо їх виду і форми виявив, що у німецькій мові вкоренилися переважно запозичення словесно-мовленевого виду, коли у мову разом із словом потрапляє нове позначуване ним поняття, наприклад, *Corrida, Autodafe, Guillotina, Tango, Flamingo*.

Велика життєздатність німецької мови дозволяє їй пристосовувати до своєї лексичної системи запозичені іншомовні слова. Для їх функціонування у мовленні необхідні і достатні два факти: граматичне і звукове оформлення. Романські запозичення переважно втрачають своє

граматичне оформлення, характерне для мов-етимонів, і оформляються за загальними нормами німецької граматики. Так, іменники відмінюються за парадигмами німецьких іменників, утворюють множину за їх зразком. Фонетичне засвоєння запозичень проходить повільніше, ніж пристосування до граматичної системи мови-рецептора. До того ж воно може затягуватися при збереженні написання етимона [3].

Нами було проведено критичний аналіз класифікаційних основ романських запозичень у німецькій та вітчизняній германістиці. Як класична класифікація німецьких германістів на запозичені та іншомовні слова через недиференційованість діахронічного і синхронічного способів дослідження запозичень, так і поділ вітчизняними германістами усього лексичного складу німецької мови на німецькі та іншомовні слова через неможливість виділення груп екзотизмів та інтернаціоналізмів, не можуть відображати дійсний стан справ у мові, тому що за основу береться ступінь формального пристосування до лексико-семантичної системи німецької мови. У сучасній германістиці панує системний підхід до дослідження німецької лексики, відповідно до якого на основі семантичних відносин між іншомовними та німецькими словами можна виділити чотири групи іншомовних слів: з прямим німецьким відповідником: *Amateur – Liebhaber, Revanch – Vergeltung*; без прямого німецького відповідника: *Funktionar – Beauftragter einer Partei*; багатозначні – *Buket*: 1. букет вина; 2. букет квітів; обширні: *Routine, Situation* [2].

На основі проведеного дослідження можна стверджувати, що запозичення з романських мов є продуктивним засобом збагачення німецького лексичного складу, важливим засобом задоволення потреб номінації та диференційованого вираження думки.

1. Степанова М.Д., Чернышева И.И. Лексикология современного немецкого языка. – М., 1962.

2. Heller K. Das Fremdwort in der deutschen Sprache der Gegenwart. Untersuchungen im Bereich der Gebrauchssprache. – Leipzig, 1966.

3. Schippan Th. Lexikologie der deutschen Gegenwartssprache. – Leipzig, 1984.

КОНФЛІКТИ В ПОВІСТІ НАТАЛЕНИ КОРОЛЕВОЇ “QUID EST VERITAS?”

Іван Остащук,

IV курс, філологічний факультет.

Науковий керівник – *М.Б.Хороб,*

кандидат філологічних наук, доцент.

Важливе ідейно-тематичне, структурно-функціональне значення у мистецьких полотнах мають конфлікти, без осмислення яких втрачатиметься глибинна сутність дослідження повісті, бо “конфлікт, як створений письменником енергоносієм художнього світу, має в собі зародок цілісності твору, авторського світобачення, естетичну мотивацію всіх компонентів твору” [1].

Головним героєм повісті Н.Королевої “*Quid est veritas?*” (“Що є істина?”) виступає Понтій Пилат, постать якого офіційна довідкова історико-релігієзнавча література [2], [3] безапеляційно визнавала “ворогом християнства”. Однак філософія, естетика ХХ ст. передбачає переосмислення традиційних культурологічних і релігійних канонів. Саме в цьому модерному для свого часу руслі і написано твір. Якраз прокуратор, образ якого у світовій літературі має широкий і багатоплановий діапазон інтерпретації (“Життя Ісуса” Е.Ренана, “Прокуратор Іудеї” А.Франса, “Пилат” Ф. Дюрренматта..., “Легенда про Пилата” І.Франка, “Терновий вінок” О.Маковея), безпосередньо відноситься до основних колізій повісті.

Н.Королева досліджує глибокопсихологічні внутрішні та гострі зовнішні конфлікти, у які втягнений Пилат, виходячи за межі канонічних новозавітніх текстів. Авторка реконструює внутрішній світ героя, зосереджуючи основну увагу на тій духовній катастрофі після розп'яття Христа, що сталася в житті шукача Істини, яку він так і не помітив. Письменниця намагалася всебічно дослідити онтологічні та ціннісні доміанти позицій прокуратора, осмислити його вчинки із врахуванням реального соціально-ідеологічного та духовного контексту його епохи. Причиною метаморфози головних життєвих цінностей і переконань намісника є страх. Відмовившись від принципу справедливості (тобто від свого “я”), він втрачає сім'ю, посаду, але що значно важливіше – спокій, душевну гармонію, мир. Духовна депресія Пилата переростає у фізичну деградацію. Моральне каяття трактується в творі як еквівалент покути, духовного катарсису. Авторка, по суті, знімає з головного героя, який у ситуації екзистенційного вибору не знайшов у собі сил захистити свої ідеали, а потім знову відновив зруйновані зв'язки із світом людей, тавро “класичного злочинця” за допомогою тонкої психологічної характеристики образу, детального дослідження історико-культурологічної панорами зображуваної епохи.

Н.Королева майстерно відтворює духовно-історичний конфлікт епохи зародження християнства, яке перемагає поганство, що протистоїть йому.

Художник слова за допомогою зовнішніх та внутрішніх колізій досліджує світоглядний розвиток образів Йосифа Ариматейського, який пробачив прокураторові навіть смерть Месії, Марії-Магдалини, яка несе благу вість непросвіченим народам Європи.

Розмитість хронотопу, недовомленості наратора, взаємонакладання багатьох розповідних планів створюють своєрідну художню поліфонію, де чітко вимальовується мозаїка багатоконфліктної структури повісті, “в якій різні типи конфлікту... утворюють ніби своєрідний ансамбль; вони розвиваються паралельно, доповнюють і посилюють один одного” [4].

Статичні герої Нового Заповіту одержують глибокі характеристики за допомогою дослідження морально-психологічних, онтологічних, політико-ідеологічних мотивувань їхніх вчинків, роздумів. Якраз поліконфліктність допомагає письменниці естетично осмислено руйнувати усталені стереотипи інтерпретації біблійних догматів, принципово трансформувати ціннісно-поведінкові доміанти героїв Євангелій.

1. Літературознавчий словник-довідник / Р.Т.Гром'як, Ю.І.Ковалів та ін. – К.: ВЦ “Академія”. 1997. – С.382.
2. Брокгауз Ф.А., Ефрон І.А. Энциклопедический словарь. Том XXIII. – С.-Петербург, 1898. – С.595./
3. Encyklopedia Kościelna. Tom XIX. – Warszawa, 1893. – S.342.
4. Погрібний А.Г. Осягнення сутності: Літ.-крит. нарис. – К.: Рад. письменник, 1985. – С.148.

ОСОБЛИВОСТІ ВЕРЛІБРІВ ВАСИЛЯ СЛАПЧУКА (ЗА ЗБІРКОЮ “ТРИКНИЖЖЯ ЯВІНА”)

*Ольга Писарева,
V курс, філологічний факультет.
Науковий керівник – Баран С.М.,
кандидат філологічних наук, доцент.*

Одна з найпопулярніших форм сучасної української поезії – верлібр. До нього вдаються О.Забужко, А.Мойсієнко, О.Гордон, С.Вишеньський, В.Слапчук. Верлібри В.Слапчука – яскравий зразок медитативної лірики. Поет уникає багатослів'я. “Для створення відповідного поетичного настрою вдається до художніх прийомів, більше характерних прозі (новела, новелетка), потрібного ефекту досягає за рахунок змістового контрасту (теза – антитеза, строфа – антистрофа)” [1:39].

Зупинемося докладніше на збірці “Трикнижжя Явіна”. Вона поділена на три частини: “Вранішні приповіді”, “Притчі ополудні”, “Вечірні пророцтва”. Збірка наче охоплює цілий день. Спочатку ліричний герой вчить слухача за допомогою введених ним аксіом, як дитину, потім, як

дорослого, – притчами, в яких кожен повинен знайти прихований зміст, а в кінці – старець слухає пророцтва про людину.

В першому і третьому циклах переважають короткі асинтаксичні верлібри, у другому – верлібри синтаксичні, нагадують новели.

Ряд творів щодо їх ритмічної організації структурно можна порівняти з ходом маятника: коливання змісту в межах двох понять, перехід від одного поняття до іншого, а далі – повернення до попереднього.

*13. не та віра
що від
чуда
а те чудо
що від
віри*

[3:10]

Основними ритмоутворюючими компонентами виступають паралелізми, антитези. Протиставлення може ґрунтуватися на антонімічних парах:

*52. коли сказано
все
несказане
сднас
або роз'єднує*

[3:21]

Часто протиставлення розуміється зі змісту всього твору:

*72. кажете гори
іди – іде
людину кличете –*

[3:27]

У притчах, як правило, автор виводить одне ключове слово, а мірами повторів [2:120] для верлібрів виступають образи, що пояснюють це ключове слово. Наприклад, ключовим словом першої притчі з циклу “Притчі ополудні” є слово “смерть”, що втілюється в образі чоловіка: чоловік гине на війні, чоловік помирає в лазні, чоловік роздумує про смерть. Цей образ неозначено-узагальнений, про нього відомо тільки те, що шлях його – шлях до смерті.

На граматичному рівні важливу роль відіграють повтори форм дієслів: “забрали”, “говорили”, “загинув”, “пішов”, “залевняв”, “ходив”. Перші два виступають головними членами неозначено-особових речень, адже немає значення, хто забрав на війну, хто говорить про безглуздя смерті. Важливі лише дії чоловіка, тому що вони – шлях, що веде до розуміння смерті.

У циклі “Вечірні пророцтва” додається ще один ритмоутворюючий компонент – імператив. Він, як правило, стоїть на початку твору:

*48. повернися обличчям
своїм
до пустелі*

звідти
погибель на
самотність твою
пантрує

[3:94]

Ця форма використана для того, щоб поезія звучала як пророцтво, для забезпечення єдності всього циклу.

Отже, основними елементами ритмотворення в поезіях В.Слапчука виступають часті антитези, схожий тип їх творення, повторення на образному, граматичному рівнях. Міри повторів переходять з однієї поезії в іншу, з циклу в цикл. Головні образи: війна, годинник, дзеркало, чоловік, жінка – є наскрізними. Автор часто використовує паралелізми, тотожні структури в межах однієї поезії. Завдяки цим прийомам, верлібри В.Слапчука виокремлюються в системі сучасної української верлібристики.

1. Баран Є. "Найкоротший вірш довший від ночі"//Кур'єр Кривбасу. – 1998. – №104. – С.39-40.
2. Жовтис О. Границы свободного стиха //Вопросы литературы. – 1966. – №5. – С.105-123.
3. Слапчук В. Трикнижжя Явіна. – Волинь: Надстир'я, 1996. – 114 с.

ПРОБЛЕМА СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ТЕОРЕТИЧНИХ ПОНЯТЬ У ПРОЦЕСІ ШКІЛЬНОГО ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ

*Наталія Постоловська,
IV курс, філологічний факультет.
Науковий керівник – Султанов Ю.І.,
кандидат педагогічних наук, доцент.*

Своєрідність літератури як навчального предмета зумовлена тим, що об'єктом вивчення тут є мистецький твір, а питанням з теорії літератури відводиться допоміжна роль. Проте їх вивчення дуже важливе: завдяки знанням основ теорії літератури школярі навчаються повноцінно сприймати мистецтво художнього слова. Здійснюючи методичний підхід до вивчення теорії літератури у школі, учитель повинен допомогти учневі пізнати оригінальність твору, умовність мистецтва, сприяти формуванню естетичних смаків.

Ми маємо два навчальні предмети – українську і зарубіжну літературу, які безпосередньо вивчають мистецтво слова як явище естетичне. На уроках з цих предметів теоретико-літературні поняття формуються і засвоюються як у курсі літературного читання (5-8 класи), так і в систематичному курсі літератури на історичній основі (9-11 класи).

У навчальних програмах з української та зарубіжної літератур міститься ціла низка теоретичних понять, проте будь-яка системність і узгодженість у цьому викладі відсутні. Не враховано основний принцип навчання – послідовність у подачі навчального матеріалу.

У процесі шкільного вивчення теоретико-літературних понять доцільно опиратися на художній матеріал з рідної літератури. Тому особливістю їх вивчення у курсі «Зарубіжна література» є те, що початок формування понять здійснюється на уроках з української літератури. На уроках зарубіжної літератури у більшості випадків маємо справу з перекладами, тому тут можемо говорити лише про поглиблення теоретичних відомостей.

У процесі формування в учнів теоретико-літературних понять доцільно виділяти наступні етапи: 1) спостереження за теоретичними поняттями у процесі вивчення художнього твору; 2) знаходження найсуттєвіших ознак понять та закономірностей їх функціонування; 3) теоретичне визначення понять, оперування ними в нових умовах. Вводити визначення для його застосування при аналізі художнього твору можна лише тоді, коли нагромаджена неохідна кількість емпіричних спостережень.

Усі теоретико-літературні поняття у шкільному курсі літератури повинні бути об'єднані за певними ознаками, тобто вони мають творити певну систему. Ця система повинна працювати у двох основних напрямках: горизонтальному (відповідність між навчальними програмами) та вертикальному (певний систематизований і вмотивований виклад понять). Теоретико-літературні поняття, що їх мають засвоїти учні, повинні бути скласифіковані. Отже, до першої групи понять можуть бути віднесені такі теоретичні відомості, «усвідомлення яких сприяє розумінню специфіки літератури як мистецтва слова» [2, с.213], наприклад, художній образ, типізація, єдність змісту і форми. До другої групи відносимо ті з теоретичних понять, які стосуються структури художнього твору: теми, ідеї, сюжету, тощо. Третя група теоретичних понять знайомить учнів із зображувальними засобами художньої мови та основами віршування (уособлення, метафора, віршовий розмір тощо). Четверта група стосується родів, видів та жанрів літератури, зокрема, таких, як епос, новела, повість, лірика, медитація, драма (комедія) тощо. П'ята група теоретичних понять допомагає учням осмислити закономірності процесу розвитку літератури: літературні напрямки, художні методи і стилі та ін.

Порівняймо, для прикладу, запропоноване шкільними програмами з української і зарубіжної літератур вивчення поняття про метафору. У програмі з української літератури початкове поняття про метафору подається у п'ятому класі на 23 тижні навчання. За іншою програмою з української літератури метафора як вид тропу вивчається у сьомому класі на 7 тижні навчання. Що ж стосується програми із зарубіжної літератури, то початкове поняття про цей

троп формується у п'ятому класі на 19 тижні. Як бачимо, маємо повне заперечення одного із основних принципів навчання – послідовність у засвоєнні тих чи інших знань. Поняття про метафору, у такому випадку, засвоюється чисто формально, поза текстом художнього твору.

Таким чином, у процесі вивчення теоретичних понять у шкільному курсі літератури немає жодної системи, що не дозволяє вчителю ефективно використовувати теоретичні знання. Певна класифікація теоретичних понять необхідна як засіб і передумова кращого усвідомлення і вивчення як своєї рідної літератури у контексті всесвітнього літературного процесу, так і літератури зарубіжної.

1. Беленький Г.И., Снежная М.А. Изучение теории литературы в средней школе /IV – X классы/: Пособие для учителя. – М., 1983.
2. Пасічник Є.А. Українська література в школі. – К., 1983.
3. Програми для середньої загальноосвітньої школи з українською мовою навчання. Українська література. 5-11 класи. – К., 1998.
4. Програма для середньої загальноосвітньої школи з українською мовою навчання. Зарубіжна література. 5-11 класи. – К. 1998.
5. Рыбникова М.А. Очерки по методике литературного чтения. – М., 1985.
6. Султанов Ю.И. Вивчення теорії літератури в 5 -7 класах середньої загальноосвітньої школи // Зарубіжна література в навчальних закладах. – 1999. – N 12. – С. 3-7.

ЕКОНОМІКА

ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ: МЕТОДИ ТА ЗМІСТ

Ольга Івасишин,
III курс, економічний факультет.
Науковий керівник – *Баланюк І.Ф.*,
кандидат економічних наук, доцент.

Дослідження ринку, як складова частина сучасної концепції маркетингу, дає можливість визначити потреби споживача, його смаки, бажання, адже перед кожним з нас, коли ми хочемо придбати той чи інший товар, постають запитання: чи достатньо широкий асортимент продукції, чи доступна ціна, чи має продукція необхідні якості, чи виглядає продавець чесним і чи намагається збільшити збут продукції, узгоджуючи при цьому мету своєї діяльності і наявні в розпорядженні ресурси.

Напрямки дослідження ринку:

- вивчення і характеристика існуючої ситуації;
- розробка прогнозу дальшого розвитку.

Етапи дослідження ринку:

1. Виявлення проблеми і формування мети.
2. Відбір джерел інформації.
3. Збір інформації.
4. Аналіз зібраної інформації.
5. Видача одержаних результатів.

Ключові питання в дослідженні ринку:

1. Продукція. Як співвідноситься продукція за своїми характеристиками (основна корисність, додаткова корисність) з іншими продуктами та продуктами конкурента?
2. Упаковка. Чи домінує вона над оточенням? Наскільки вона кидається в око? Чи є вона сильною в конкурентному колі?
3. Ціна. Якою є цінова свідомість у групі товарів? Яке ігрове поле цінової політики переважає? Де лежать цінові межі? Який додатковий оборот? Як розвивається середній рівень цін?
4. Дистрибуція. Чи забезпечує відтік товару? Як швидко продукція знаходить шлях до споживача? На якому рівні перебуває? Як переміщується?
5. Імідж і популярність товару. На скільки відома продукція? Що про неї знають? Яке уявлення про неї (власний імідж та імідж серед інших)? Чому її купують і чому її не купують?
6. Купівельний процес. Як приймає рішення клієнт? Скільки людей купує продукцію (комунікація покупців)? В кого цей продукт «відбирає» покупців і чому він їх втрачає?
7. Реклама. Чи дієва? На скільки вона привертає увагу покупця? Як вона впливає на його мислення та діяльність?

Товар: М'яка частина.

Проблема: Збільшення збуту продукції і стимулювання попиту на меблі.

Мета:

1. Покращення якості продукції.
2. Зменшення собівартості виробництва за рахунок розробки нових матеріалів, пошук недорогих ресурсів для виробництва.
3. Впровадження нових технологій.

При аналізі ринку я використовую такі методи дослідження:

1. Опитування;
2. Спостереження;
3. Експеримент.

Опитування проводжу на основі 4 типів листків опитування, які розробляються задалегідь. Це:

- листок опитування перехожих;
- листок опитування покупців;
- листок опитування клієнтів фізичних осіб;
- листок опитування клієнтів юридичних осіб.

Проаналізувавши всі типи листків опитування, я виявила основні причини відставання підприємства: низький рівень реалізації продукції по причині малої купівельної спроможності населення та незахищеності ринків збуту України від аналогічної імпоротної дешевої сировини.

Перспектива:

- повне оновлення асортименту продукції в залежності від купівельної спроможності;
- розширення ринків буту продукції шляхом відкриття ряду фірмових магазинів у різних регіонах України;
- випуск меблевих виробів малих форм, які мають попит на ринку, з метою більш раціонального використання лісосировинних ресурсів;
- збільшення виробництва продукції за індивідуальними замовленнями.

ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ

Оксана Лилик,

II курс, економічний факультет.

Науковий керівник –Тулунів Н.І.,

кандидат економічних наук, доцент.

Україна розбудовує ринкові відносини, маючи за мету інтеграцію у світову економічну систему. Важливою умовою досягнення поставленої мети є створення системи бухгалтерського обліку на рівні міжнародних стандартів.

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку (МСБО) [4] – це зібрання норм, правил, рекомендацій, якими слід користуватися при веденні бухгалтерського обліку і складанні фінансової звітності тим суб'єктам, хто хоче (або в кого виникла необхідність), щоб показники їхньої звітності могли бути співставленими з показниками звітності інших підприємств.

Питання про необхідність реформування бухгалтерського обліку в Україні виникло відразу після переходу української економіки на ринкові важелі управління. І це закономірно, адже в усьому світі бухгалтерський облік та фінансова звітність, що складається на його основі, є однією з підстав для прийняття переважної більшості конкретних економічних рішень [5].

За період незалежності України у бухгалтерському обліку відбулись істотні трансформації. Ці зміни були викликані необхідністю відходу від системи обліку, що була пристосована до потреб централізованої планової економіки, і необхідністю відповідності потребам ринкових відносин, існуванням різних форм власності. Процес трансформації бухгалтерського обліку – багатоетапний. Початок реформування був покладений у 1992 році Указом Президента України "Про перехід України до загальноприйнятої у міжнародній практиці системи обліку і статистики". Також було прийнято ряд інших нормативних документів, зокрема, Постанова Кабміну України від 04.05.93р. №326 "Про Концепцію побудови національної статистики України та Державну програму переходу на міжнародну систему обліку і статистики", Програма реформування системи бухгалтерського обліку із застосуванням міжнародних стандартів №1706, затверджена Постановою Кабінету Міністрів від 28.10.98 р.[2] І нарешті з 01.01.2000 року набрав чинності Закон України "Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні". На даний момент Міністерством фінансів України затверджені і Міністерством юстиції України зареєстровані перші 10 національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку [3].

Запровадження в практику українського обліку національних бухгалтерських стандартів, розроблених на базі МСБО, – явище, безумовно, позитивне. Важливість реформи перш за все полягає в тому, що значні відмінності діючої системи бухгалтерського обліку в Україні з практикою бухгалтерського обліку розвинутих країн Західної Європи і США гальмували поступання в Україну іноземних інвестицій.

1. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" // Галицькі контракти. – 1999. – №36.
2. Бутко А.Д., Бакун Ю.В. Шляхи реформування вітчизняної системи бухгалтерського обліку // Фінанси України. – 1999. – №12.
3. Надія Горицька. Реформа бухгалтерського обліку і фінансової звітності в Україні на основі нових національних Положень (стандартів) // Галицькі контракти. – 1999. – №48
4. Римма Грачова. Стандарти наші, зміст чужий // Галицькі контракти. – 1999. – №32.
5. О.Губачева. Новий етап розвитку бухгалтерського обліку в Україні // Бухгалтерський облік і аудит. – 1999. – №11.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ

Людмила Панчук,
ІІ курс, економічний факультет.
Науковий керівник – *Пилипів Н.І.*,
кандидат економічних наук, доцент.

Серед заходів загальної програми реформи, яка здійснюється в Україні, особливого значення надається реформуванню пенсійного забезпечення. Як відомо, пенсійну реформу розпочато відповідно до Указу Президента від 13.04.98р. "Про основні напрями реформування пенсійного забезпечення в Україні". Необхідність її проведення зумовлена низьким рівнем та незначною диференціацією розмірів пенсій; несприятливими демографічними процесами, спричиненими постарінням населення; збільшенням кількості пенсіонерів у зв'язку з достроковим та пільговим виходом на пенсію, що об'єктивно збільшує навантаження на пенсійну систему; високим розміром пенсійних внесків та неадекватним їх відображенням на розмірі пенсій; значним зростанням недоліків зборів до Пенсійного фонду [4, ст.31].

Усі ці чинники зумовили необхідність проведення глибокого реформування системи пенсійного забезпечення через впровадження загально-обов'язкового державного та добровільного пенсійного страхування і встановлення розмірів пенсій залежно від особистого трудового внеску. Передача повноважень з призначення пенсій від органів

соціального захисту до відділень Пенсійного фонду та поєднання в одному органі функцій призначення і виплати пенсій за обов'язкової умови впровадження переоніфікованого обліку страхових внесків знайшло підтвердження доцільності такого кроку в ході експерименту у Львівській області [5, ст.11]. Звідси постають практичні завдання подальшого запровадження цих підходів у пенсійному реформуванні по всій країні. Без перебільшення, 2000 рік має стати визначальним роком в реалізації пенсійної реформи в Україні.

Таку змішану схему пенсійного забезпечення запроваджує багато країн з трансформаційною економікою, а також розвинуті країни Західної Європи. Досвід Польщі, Угорщини, Чехії, Швеції, Канади, Росії та інших країн підтверджує правильність обраного в країні шляху щодо трирівневої пенсійної системи. Строки її запровадження залежатимуть від економічного зростання, вираженої соціальної політики з боку законодавчих і владних структур, суворого додержання вимог законодавства всіма учасниками пенсійних програм, бажання не на словах, а на ділі забезпечити гідні пенсію і рівень життя громадянам України.

1. Закон України "Про пенсійне забезпечення" від 05.11.91 р. №1788-ХІІ із змінами і доповненнями.
2. Указ Президента України №401 від 04.05.98 р. "Про заходи щодо введення персоналізованого обліку відомостей у системі обов'язкового державного пенсійного страхування".
3. І.Гнибіденко. Ефективність пенсійної системи в Україні та її реформування на страховій основі. // Економіка України. – 1999. – №12. – С.15 –18.
4. О.Палінова, Р.Овчаренко. Початок пенсійної реформи в Україні. // Баланс. – 2000. – №1. – С. 28 – 33.
5. С.Сенчук, Б.Зайчук. Пенсійна реформа: модель на майбутнє. // Урядовий кур'єр. – 1997. – 27 листопада – С. 11.

ЗОВНІШНІ ТРУДОВІ МІГРАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ

*Ірина Семак,
I курс, економічний факультет.
Науковий керівник - Романюк М.Д.,
кандидат географічних наук, доцент.*

Реформа соціально-економічної системи, сучасні ринкові перетворення в Україні є визначними чинниками, які суттєво впливають на процес формування і встановлення ринку праці, на нинішню трудовресурсну ситуацію та проблеми зайнятості населення. Сьогодні стає очевидним той факт, що процес формування і встановлення ринку праці в Україні є складним і тривалим.

Метою цієї роботи є необхідність встановити різнобічні закономірності функціонування і розвитку трудової міграції населення як складової ринку праці, її взаємозв'язки з іншими елементами.

Сучасні негативні тенденції, які притаманні українському ринку праці стосуються збільшення кількості незайнятого населення, високого рівня офіційно зареєстрованого безробіття, чималого навантаження на одне вільне робоче місце. Так, станом на 01.03.1999 року кількість незайнятих громадян становила 1млн. 121,8 тис. осіб, серед яких 1млн.76,4тис. осіб були безробітними. Серед них 60,9% – жінки, 31,7% – молодь у віці до 28 років. Офіційний рівень безробіття досягнув по Україні майже 4% (3,96%), а в багатьох областях і передусім в областях Західного регіону України він є набагато вищим.

Сьогодні міграція значною мірою впливає на формування та розвиток національного і регіональних ринків праці, підтримання рівноваги між попитом та пропозицією робочої сили, інтеграцію ринків праці України та країн ближнього і далекого зарубіжжя.

Зараз в багатьох країнах Європи, Азії та Америки тимчасово працюють десятки тисяч громадян України, які здійснюють зовнішні трудові переміщення міждержавних кордонів через екскурсійні агентства та бюро подорожей. Центр "Демократичні ініціативи" стверджує, що не менше 5 млн. громадян України з більшою або меншою періодичністю виїждять закордон з метою поповнення сімейного [3, с.199]. Висока інтенсивність як легальної і, особливо, нелегальної трудової міграції за кордон, пояснюється не тільки високим рівнем незайнятості та безробіття працесурсного потенціалу, але й тим, що багато спеціалістів та фахівців не бажають отримувати мізерну зарплату за висококваліфіковану працю, яка до того ж по декілька місяців взагалі не виплачується.

За твердженням спеціалістів, очікувати налагодження статистичного обліку виїжджаючих на роботу за кордон з України та її регіонів в найближчій перспективі не доводиться [4, с.131].

З числа громадян України, які тимчасово працювали за кордоном в

1996 році майже 10 тис. осіб (84,4%) працювали в країнах далекого зарубіжжя. При цьому їх найбільша кількість працювала в Греції – 4,9тис. осіб, на Кіпрі – 2,4тис. осіб, в Польщі – 0,6тис. осіб. Серед громадян, які були зайняті в країнах СНД 1,8тис. осіб (98,8%) працювали в Росії. Найчастіше сферами прикладання праці були транспорт і зв'язок – 8,5тис. осіб, промисловість – 1,4тис. осіб, будівництво – 1,1тис. осіб. Серед осіб, які мали роботу за кордоном у 1996р., 86,6% чоловіки, в тому числі 51% – у віці 28-40 років.

Основними мотивами здійснення інтенсивних закордонних трудових міграцій є економічні чинники, можливість за рахунок отримання роботи підвищити свій добробут, а для багатьох з них це є і способом власного виживання та своїх сімей. Масовість закордонних трудових міграційних переміщень, яке зачіпає інтереси щонайменше 10-12 млн. громадян України, висуває давно назрілу необхідність запровадження активної державної міграційної політики по регулюванню міждержавної трудової міграції.

По-перше, має бути розроблений і прийнятий Закон України "Про трудових мігрантів".

По-друге, здійснена робота по укладанню двосторонніх міждержавних угод про трудову міграцію з іншими країнами, відповідно до яких використання праці висококваліфікованих українських трудівників буде взаємовигідним.

По-третє, необхідно ратифікувати Верховною Радою України Конвенції Міжнародної Організації Праці від 1949 р. "Про трудящих мігрантів".

1. Копчак С.І., Мойсесенко В.І., Романюк М.Д. Етнічна структура та міграції населення українського Прикарпаття. Львів: Світ. -1996,-285с.

2. Населення України 1996. Демографічний щорічник, – К.: Держкомстат України. 1997. – 544 с.

3. Романюк М.Д. Трудові міграції населення регіону та особливості їх регулювання за умов перехідної економіки (на прикладі Галичини).//Демографічні дослідження. Випуск 20. К.: Видавництво інституту економіки НАН України, 1998р. – С.194-209.

4. Хомра О.У.Орієнтація сільського населення України на працю за кордоном // Демографічні дослідження. – К.: Інститут економіки НАНУ. – Вип.18. – 1996. – С.136-142.

ПРАВознавство

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ МІЖНАРОДНОГО КОМЕРЦІЙНОГО АРБІТРАЖНОГО СУДУ ПРИ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВОЇ ПАЛАТІ УКРАЇНИ

*Станіслав Бородавський,
IV курс, юридичний факультет.
Науковий керівник – Луць В.В.,
доктор юридичних наук, професор.*

Нормативну основу виконання рішень МКАС при ТПП України становлять норми, на основі яких визначаються порядок та умови виконання рішень, постановлених в порядку арбітражування по суті.

Дійсні норми мають власний предмет регулювання та є незалежними від наступних двох груп норм:

- 1) норми, які безпосередньо врегульовують порядок створення Арбітражного суду, визначають його статус і компетенцію;
- 2) конкретні норми, яким підпорядковується практична діяльність Арбітражного суду.

Проте зазначені норми тісно пов'язані з першою групою, оскільки юридична сила рішень МКАС априорі визначається статусом арбітражного суду та його "авторитетом". Так відповідно до Закону України від 15.04.94, яким внесено зміни до статей 25, 348, 349 Цивільно-процесуального кодексу та надано рішенням Міжнародного комерційного арбітражного суду юридичної сили на рівні із рішеннями судів загальної юрисдикції, та не вимагається екекватура при їх виконанні. Тому що на території України відповідні рішення МКАСу як виконавчі документи виконуються у безспірному порядку, встановленому Національним Банком України, та згідно з Законом України "Про виконавче провадження", розділом п'ятим ЦПК України. Наступним аспектом даного питання є визнання та виконання рішень МКАСу за межами України.

Відповідно до ст.9 Конституції України міжнародні договори, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, входять до національного законодавства України та відповідно до Закону від 10 грудня 1991 р. "Про дію міжнародних договорів на території України" такі договори застосовуються в Україні в порядку, передбаченому для норм цього законодавства. При цьому належить виходити також із загальних правил про те, що міжнародні договори про правову допомогу поширюються лише на суб'єктів держав-учасниць та за наявності між учасниками багатосторонніх договорів ще й договорів двосторонніх або спеціальних угод з питань правової допомоги мають застосовуватися відповідні норми тих договорів і угод, що набрали чинності пізніше.

В даний час, при вирішенні питань про виконання рішень (постанов)

МКАС слід звертатися до таких Конвенцій України:

– Конвенція про визнання й виконання іноземних арбітражних рішень, укладена у м.Нью-Йорку в 1958 р. Відповідно до ст.2 цієї Конвенції термін "арбітражне рішення" включає як рішення, постановлені арбітрами, призначеними в кожній окремій справі, так і рішення, постановлені постійними арбітражними органами, до яких звернулися сторони. Сторонами цієї Конвенції є значна частина держав світу, в тому числі Україна. Указом Президії Верховної Ради УРСР від 22 серпня 1960 р. про ратифікацію Конвенції визначено, що Україна застосовуватиме її положення щодо арбітражних рішень, постановлених на території держав, які не є учасниками Конвенції, лише на умовах взаємності.

– Європейська конвенція про зовнішньоторговельний арбітраж, підписана в м.Женеві 21 квітня 1961 р., ратифікована Верховною Радою УРСР 25 січня 1963 р.

Згідно із Законом від 12 вересня 1991 р. "Про правонаступництво України" (ст.7) нотами України, надісланими в січні 1994 р. до посольств іноземних держав, з якими у СРСР були двосторонні договори про правову допомогу, про застосування цих договорів щодо України, поки обидві сторони не домовляться про інше, а також відповідно до Віденської конвенції про правонаступництво держав щодо договорів від 23 серпня 1978 р., яка набула чинності для України 6 листопада 1996 р. і передбачає, що двосторонній міжнародний договір, який у момент правонаступництва держав був чинним щодо території, що є об'єктом правонаступництва, вважається чинним між новою незалежною державою та іншою державою-учасницею, коли вони чітко про це домовились або внаслідок їх поведінки вони повинні вважатись такими, що висловили зазначену домовленість, в Україні застосовуються положення таких міжнародних угод СРСР.

Отже, виходячи із вище зазначеного, питання про визнання і виконання рішень Міжнародного комерційного арбітражного суду повинно вирішуватися в кожному конкретному випадку окремо.

ПРАВОВА ПРИРОДА ІНСТИТУТУ ГРОМАДЯНСТВА

Оксана Козакевич,
III курс, юридичний факультет
Науковий керівник – Чучук Є.П.,
кандидат юридичних наук, доцент.

Громадянство – один з найважливіших інститутів держави й ознака її суверенітету. Воно обумовлює взаємовідносини між особою і державою, міру захищеності особи з боку держави. Саме тому серед перших законодавчих актів, прийнятих Верховною Радою України після проголошення незалежності, був Закон "Про громадянство України" від 8 жовтня 1991 р., який визначив громадянство як "постійний правовий зв'язок особи та Української держави, що знаходить свій вияв у їх взаємних правах та обов'язках".

Розуміння людини як громадянина має надзвичайно важливе значення для характеристики її соціальної сутності, правового становища. Громадянство є тією підставою, яка дозволяє особі повною мірою прилучатися до всіх сфер життя суспільства і держави, в тому числі і до політичної, монополію на участь у якій мають саме громадяни. Наявність політичних прав, зокрема виборчого права, взагалі довгий розглядалася як своєрідна ознака громадянства [1, с.22].

Має свої особливості й захист прав громадянина (у порівнянні з правами людини). За захистом прав громадянина можуть звертатися, природно, тільки громадяни України і, зазвичай, тільки до національних установ, зокрема до суду, без можливості апелювання до міжнародних органів, оскільки в міжнародних правозахисних актах деякі права просто не передбачаються (наприклад, право громадян на безоплатну вищу освіту – ст.53 Конституції України).

В радянський період побутував підхід до громадянства не як до правового, а як до політико-правового зв'язку людини з державою, що тяжко визнати достатньо обґрунтованим. Адже тоді доведеться погодитись, що коли особа знаходиться в політичній опозиції до держави, не поділяє політики її керівництва, а отже, втрачає політичний зв'язок з державою, це може бути підставою для позбавлення її громадянства, що суперечить положенням міжнародного права, українського законодавства та самій ідеї прав людини [2, с.7].

Значимість інституту громадянства в Україні посилюється його ідеологічним характером і політичною ситуацією в країні. Хоча на вищому державному рівні вже не часто можна почути заклики до подвійного громадянства, але певна частина наших співвітчизників все ще переймається цією ідеєю (особливо можливість подвійного російсько-українського громадянства), маючи хибне уявлення про зміст і сутність громадянства взагалі і подвійного громадянства зокрема, не

усвідомлюючи, що разом з наділенням певними правами, громадянство означає покладення на особу й специфічних обов'язків, які несуть всі громадяни і лише громадяни держави, наприклад, відбуття військової служби (ст.65 Конституції України).

Громадяни – це не сукупність осіб, які проживають на території певної держави і утворюють її населення, що складається з громадян даної держави, а також іноземців та осіб без громадянства. Немає також підстав вважати громадянами усіх осіб, на яких поширюється суверенна влада держави, обов'язкова як для громадян даної держави, так і для іноземних громадян та осіб без громадянства, що перебувають на її території. Отже, громадянином держави є не кожна людина на її території, а лише та, що знаходиться з нею в особливих правових зв'язках, які визначають зміст громадянства. Так, на відміну від населення України, що є демографічною категорією, громадяни Української держави утворюють її народ – правову категорію [3, с.251] Відповідно до Конституції України (ст.5) саме він є носієм суверенітету і єдиним джерелом влади.

1. Майданик О. Про інститут громадянства України // Право України. – 1999. – №2. – С. 21-27.

2. Лотюк О. Принципи громадянства України відповідно до Конституції України // Право України. – 1998. – № 7. – С. 6-14.

3. Конституційне право України. – К.: Наук. думка, 1999. – 733 с.

ТЕОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Наталія Кохан,
II курс, юридичного факультету.
Науковий керівник – Ославський М.І.,
кандидат юридичних наук, доцент.

Нині немає більш популярної теми на сторінках друкованих засобів масової інформації, у радіо- і телепередачах, ніж боротьба із злочинністю. Обговорюється вона, в кулуарах та на офіційному рівні. І це виправдано. Адже те, що хвиля злочинності захлюстує нас, очевидно для всіх.

Ситуація зі злочинністю досягла небезпечної межі, що зумовлює необхідність вжиття невідкладних засобів. Розгул злочинності хвилює всіх. Але як її подолати? Відповідь на це питання однозначна. Необхідно вивчати причини правопорушення, тобто всі ті суб'єктивні та об'єктивні умови і обставини, що сприяють вчиненню його.

В часи СРСР правопорушення розглядалось як "антисоціалістический элемент, чуждый обществу крестьян и рабочих" [1]. В той же час Західна Європа не приховувала стан злочинності, адже її розміри не зменшались від цього.

Багато вчених працювали над теоріями причин правопорушення, намагалися вникнути в суть правопорушення.

Причини і умови злочинності – це система негативних для відповідної суспільно-економічної формації соціальних явищ, детермінуючих злочинність, як свій наслідок. Причини і умови конкретних злочинів виступають первинним елементом кримінальної системи [2].

Кримінологічна наука нараховує десятки теорії причин злочинності. Всі концепції про причини злочинності можна поділити на групи: соціологічні і біосоціальні [3]. Перші характерні для американської та англійської кримінології, другі – для європейської і латиноамериканської кримінології.

До соціологічних теорій причин злочинності відносять ряд теорій. Теорію науково-технічної, революції як причина злочинності в ХХ ст. НТР викликає такі серйозні соціальні зміни, як урбанізацію, міграцію. Вони порушують традиційні форми сімейних зв'язків, релігії культури.

Вчення Є. Сатермда про диференціальні асоціації. Суть теорії зводиться до того, що злочинцями не народжуються, а навчаються в процесі багатогранних контактів особи в мікрогрупах.

Теорія соціальної дезорганізації. Її суть – різний рівень багатства і бідності, соціальна нерівність веде до злочинності.

Теорія багатфакторності. До них належать: фізичні, кліматичні, територіальні, психічні, соціальні. Ця теорія не давала систематичного аналізу.

Класова теорія. Її суть зводиться до того, що основною причиною злочинності є класова приналежність, майнова нерівність.

Другу групу складають біосоціальні теорії причин злочинності.

Небезпечного стану – це схильність людини до здійснення злочинів.

Фрейдистські теорії злочинності почали розповсюджуватись з початку ХХ ст. Суть цієї теорії полягає в тому, що людина з часу народження приречена на постійну жорстоку боротьбу антисоціальних глибинних інстинктів – з моральними установками особи. З цим пов'язаний комплекс неповноцінності, часто цим пояснюється злочинність неповнолітніх.

Теорія психопатологічних причин. Головна теза теорії – злочинець завжди психопатична або розумово відстала особа.

Спадкові теорії – вважають причиною злочинності, яка передається по спадковості. Воно знаходиться в хромосомах, генетичному коді людини. Іноді її називають "теорія сімейного дерева".

Теорія конституціональної схильності. Її суть полягає в тому, що між будовою тіла і психологічними рисами особи, її характером є прямий зв'язок. Чим більш рання злочинність, небезпечна і регулярна тим значніша роль біологічних факторів.

Расові теорії. Їх суть полягає в тому, що окремі раси людей більш

схильні до антисоціальної поведінки. Разом з тим на злочинність більш впливають соціально-економічні фактори, також національність.

Існують інші теорії і підходи умов злочинності.

Деякі системні дослідження і висновки про причини антисоціальної поведінки висловлені ще Монтеस्क'є і Бентамом. Злочинність вони розглядали з точки зору впливу на людину географічного середовища, клімату, стану здоров'я. Маркс, Ленін основну причину злочинності вбачали в соціальних умовах життя людей, які визивали антисоціальну поведінку.

Головною причиною боротьби з правопорушенням є аж ніяк не відсутність законодавчої бази, як вважає багато хто з нас. Їх на мій погляд достатньо.

Питання вивчення причин правопорушення та їх видів є і буде актуальним завжди. Оскільки, досліджуючи, їх ми тим самим намагаємось на них вплинути з метою зменшення правопорушень в країні.

Сьогодні ж, коли злочинність росте величезними темпами, ми змушені звернутися до кримінології обличчям і запозичити досвід боротьби із злочинністю у західноєвропейських вчених.

1. В.І. Ленін Повне зібрання творів. – Т. 13. – С.39.
2. В.О. Котюк "Теорія права". – К. –1996. – С.126.
3. Там же. – С.127.
4. Н.С. Маленин. Правонарушення: понятие причины, ответственность. – М.: юрид. лит., 1985. –190 с.
4. Загальна теорія держави і права (За ред. проф. В.В.Копейчикова). – К.: Юрінком, 1997. – 317 с.

ПАРЛАМЕНТ УКРАЇНИ І ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЙОГО СТРУКТУРИ

*Валентина Кравчук,
IV курс, юридичний факультет,
Науковий керівник – Чучук Є.П.,
кандидат юридичних наук, доцент.*

Становлення і розвиток парламентаризму в Україні здійснювалися у руслі загальносвітових процесів. Ідея парламентаризму в історичній ретроспективі не розвивалась за суцільною висхідною лінією. Це обумовлено тим, що Україна існувала як самостійна держава тільки невеликі проміжки часу. У всі інші часи, а це кілька останніх століть, в Україні мали місце тільки фрагменти парламентаризму, які санкціонувалися спочатку польсько-литовською державою, а потім – царською Росією. Проте теоретично ідеї парламентаризму, і зокрема,

бікамералізму, досить активно розроблялися. Наприклад, проект Конституції УНР О.Ейхельмана.

Головною ознакою побудови парламентів значної кількості країн є двопалатність або бікамералізм. За прийнятою формулою, депутати нижніх палат парламенту представляють весь народ (електорат), а верхніх – тільки свій штат, тощо.

За чинною Конституцією України Верховна Рада офіційно визнана її парламентом (ст.75). Але ми ще далеко не досягли оптимальної моделі парламентаризму, тобто такої моделі, за якої в державі немає місця ні “президентському авторитаризмові”, ні “парламентській тиранії” [13]. Саме на такому рівні і повинні вестися пошуки в теорії і практиці парламентаризму.

Яка ж структура парламенту краща для нашої держави? Очевидно існує більше переваг на користь створення двопалатного парламенту і я спробую це довести.

Деякі політики вважають, що в парламенті, поряд з інтересами окремих груп населення, повинні бути представлені й інтереси органів місцевого самоврядування. Прихильники однопалатної структури посилаються на те, що Україна – унітарна держава, то чи можуть органи місцевого самоврядування мати якісь власні інтереси, відмінні від інтересів усього населення країни? Тобто, такий принцип може мати місце лише в країнах з федеративним державним устроєм [1]. Але інші доводять, що в унітарних державах також може досить успішно функціонувати двопалатний парламент, посилаючись, зокрема, на досвід Великобританії.

Двопалатність парламентів є типовою рисою конституційної практики сучасних держав. Це доводить той факт, що такі парламенти з успіхом функціонують у половині країн Європи, причому в усіх великих європейських державах, серед яких лише ФРН є федерацією, всі інші великі держави – унітарні. Цей факт спростовує один з основних аргументів противників бікамералізму, що двопалатність властива лише федераціям і веде до федералізму в унітарних державах.

Опоненти двопалатної структури посилаються і на те, що наявність у парламенті другої палати, затягуватиме законодавчий процес, оскільки кожен законопроект підлягатиме розгляду в кожній із палат. Цей аргумент не є переконливим, оскільки програв у часі компенсується вигравшем у якості прийнятих законів. Адаже при ретельному розгляді законопроектів у кожній з палат можливість недоробок і помилок зменшується, що сприятиме оптимізації законодавчого процесу.

Не останнім аргументом на користь двопалатного парламенту є обґрунтування цієї теорії Християнсько-демократичною партією України: територія нашої держави поділяється на області, які мають різну чисельність населення. До Палати депутатів як однієї з палат парламенту обираються члени відповідно до кількості населення. Тобто одна територія

має більше представництво в парламенті, ніж інша. Отже, розумно створити ще одну палату, у якій би представництво кожної території не залежало б від кількості населення. Тому у Сенаті кожна область мала б рівну кількість сенаторів [5].

Двопалатна побудова парламенту забезпечує певну рівновагу державного механізму не лише в самому парламенті, а й паритетні стосунки між Президентом, виконавчою і законодавчою владою. Бікамералізм сприяє взаємоконтролю, співпраці палат, що підвищує відповідальність депутатів. Він більше відповідає вимогам професійного представництва, яке можна забезпечити, передбачивши у законодавстві положення щодо професіоналізму другої палати.

Дві палати є позитивним фактором і у захисті самої Конституції. Якщо одна з палат парламенту є органом територіального представництва, то в цьому аспекті в Конституції будуть сформульовані й її повноваження щодо представництва і захисту інтересів регіонів. Тобто ця палата вирішуватиме найважливіші проблеми місцевого самоврядування, в тому числі питання територіального устрою України. Лише за цієї умови територіальна палата парламенту сприятиме соборності й цілісності України [9].

Отже, для того, щоб парламент оптимально виражав загальнодержавні й територіальні інтереси, раціонально реалізовував законодавство, сприяв усуненню чи мінімізації конфліктів між гілками влади, не мав тенденції до переродження у “деспотичний” орган, очевидно у майбутньому необхідна його структурна зміна, тобто парламент в Україні повинен стати двопалатним.

1. Березюк О. Однопалатний парламент: недолік чи перевага // Право України. – 1997. – № 3.
2. Кондратенко Д. Парламент может стать двухголовым // Киевские Ведомости. – 1999. – 29 декабря.
3. Конституційне право України: Підручник/За ред. проф. В.Ф.Погорілка. – К.: Наукова думка. – 1999. – 734 с.
4. Конституція незалежної України: У 3-х кн./Під заг. ред. С. Головатого. – К.: Право, 1997.
5. Костицький В. Нова Конституція України у баченні ХДПУ // Право України. – 1995. – № 11.
6. Медведчук В. Проекти Конституції України: досвід порівняльного аналізу // Право України. – 1995. – № 9-10.
7. Полешко А. Міжнародний симпозиум “Новий проект Конституції України” // Право України. – 1994 – № 1-2.
8. Полешко А. Нова Конституція України – шлях до утворення української державності // Право України. – 1996. – № 4.
9. Святоцький О., Чушенко В. Питання теорії і практики конституціоналізму в Україні // Право України. – 1998. – № 2.
10. Слюсаренко А.Г., Томенко М.В. Історія української конституції. – К.: Знання, 1993. – 192 с.

11. Федоренко Г. Розподіл влади та її єдність: місце законодавчої гілки влади на етапі державно-правової реформи // Право України. – 1998. – № 7.

12. Шаповал В.М. Конституційне право зарубіжних країн: Підручник. – К.: Артек, Вища шк., 1997. – 264 с.

13. Шемшученко Ю. Теоретичні засади розвитку українського парламентаризму // Право України. – 1998. – № 1.

КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ (сутність, принципи, проблеми та перспективи)

Марія Кукуруза,
V курс, юридичний факультет.
Науковий керівник – *Юрченко Ю.Ю.,*
асистент.

Як одну з найгостріших проблем в українській економіці можна виділити проблему формування та ефертивного функціонування корпоративного сектора. Проте результати аналізу всього комплексу проведених у державі та безпосередньо на самих корпоративізованих підприємствах заходів свідчать про слабкий суспільно-економічний ефект.

Ключові завдання корпоративного управління трактуються вченими-теоретиками по-різному. Як правило, найчастіше корпоративне управління (далі КУ) розуміють як захист відповідного кола учасників корпоративних відносин від ненор-мованих дій (неефективної діяльності) найманих менеджерів. Згідно з визначенням Світового банку КУ-це система виборних та призначених органів, які здійснюють управління діяльністю товариства, що відображає баланс інтересів власників та спрямоване на забезпечення максимально можливого прибутку від усіх видів діяльності товариства в межах норм чинного законодавства.

Головними характерними рисами ефективного КУ є: прозорість (розкриття) відповідної фінансової інформації та інформації про діяльність товариства, а також здійснення за діяльністю Правління; всебічний захист прав та прерогатив акціонерів; незалежність Спостережної ради у визначенні стратегії товариства та ін. господарських рішень. Щодо принципів КУ то система КУ повинна:

захищати права акціонерів (розробка та законодавче закріплення переліку основних прав акціонерів; забезпечення онакової можливості на участь та голосування на загальних зборах; надання інформації щодо принципових змін в товаристві; розкриття механізмів контролю окремих груп акціонерів; дотримання принципів ефективності і прозорості);

забезпечувати однакове ставлення до акціонерів (надання однакових

прав голосу в межах однієї категорії акцій; існування ефективних засобів захисту порушених прав);

визнавати законні права та інтереси учасників корпоративних відносин (існування ефективних засобів захисту порушених прав; забезпечення участі в заходах, що проводить товариством; дотримання прав на захист інтересів учасників корпоративних відносин);

забезпечувати своєчасне й точне розкриття інформації (щорічне проведення незалежних аудиторських перевірок; забезпечення доступу учасників корпоративних відносин до інформації, що розкривається, існування мінімальної інформації, що повинна розкриватись);

забезпечувати стратегічне керівництво товариством з боку Спостережної Ради (однакове ставлення до акціонерів під час ухвалення рішень; втілення принципів законності, сумлінності та дотримання найкращих інтересів компанії в діяльності членів Ради; незалежність та можливість виносити об'єктивне судження);

Усвідомлення необхідності запровадження ефективного КУ відчувається на всіх рівнях. Це зумовлено як недосконалістю законодавства так і корпоративної культури, рівень яких визначає рівень розвитку КУ, в країні. Ситуація в Україні така, що переважна більшість осіб, зацікавлених в діяльності товариств, не володіє належним рівнем корпоративної культури (включає корпоративні звичаї та звичайну практику ділових відносин; корпоративні прецеденти; локальні нормативні акти АТ) та досвідом корпоративних відносин. У зв'язку з тим, що з відомих причин рівень розвитку корпоративної культури в Україні не є високим, головна увага під час реформування корпоративних відносин має бути приділена законодавству.

1. Корпоративное управление: владельцы, директора и наёмные работники акционерного общества: Перев. С англ. – М.: Пжоп., 1996.
2. Управління акціонерним товариством. – К.: Століття, 1999.
3. Матеріали семінару: «Сутність та принципи корпоративного управління».

ОСОБЛИВИЙ ПОРЯДОК РОЗГЛЯДУ ТРУДОВИХ СПОРІВ ДЕЯКИХ КАТЕГОРІЙ ПРАЦІВНИКІВ

Олександр Русин,
V курс, юридичний факультет.
Науковий керівник – *Вівчаренко О.А.*,
доцент.

Стаття 223 КЗпП, а також постанова Пленуму Верховного Суду України “Про практику розгляду судами трудових спорів” від 16.11.1992 року встановлюють, що трудові спори суддів, прокурорсько-слідчих працівників, працівників навчальних, наукових та інших установ прокуратури, які мають класні чини мають особливий порядок розгляду, який регулюється відповідним законодавством.

Особливий порядок розгляду полягає в тому, що деякі трудові спори даних працівників вирішуються не в судовому порядку, а вищестоящим органом.

Що стосується прокурорсько-слідчих працівників, навчальних, наукових та інших установ прокуратури, які мають класні чини, то особливий порядок розгляду мають спори з приводу накладення дисциплінарних стягнень. Порядок розгляду цієї категорії спорів визначається Дисциплінарним статутом прокуратури України, який затверджений постановою Верховної Ради України від 6.11.1991 року. Наприклад, якщо працівник не згідний з наказом про накладення дисциплінарного стягнення, він має право оскаржити його Генеральному прокурору України Згідно з ст. 15 Дисциплінарного статуту України Генеральний прокурор України розглядає скаргу працівника і, якщо справа не потребує перевірки, приймає рішення в десятиденний строк з дня отримання скарги, а в разі проведення перевірки — не пізніше одного місяця з дня її надходження.

По відношенню до суддів особливості розгляду мають спори, які виникають, наприклад, в разі незгоди з рішенням кваліфікаційної комісії по результатах кваліфікаційної атестації (присвоїти судді кваліфікаційний клас чи залишити судді раніше присвоєний кваліфікаційний клас) чи з рішеннями кваліфікаційної комісії суддів, які стосуються щодо рекомендації на посаду судді, а також щодо накладення дисциплінарних стягнень. Згідно Закону України “Про кваліфікаційні комісії, кваліфікаційну атестацію і дисциплінарну відповідальність суддів судів України” від 2.02.1994 року розглядом даних спорів займається Вища кваліфікаційна комісія суддів.

В роботі наводяться роздуми щодо відповідності законів, які регулюють даний порядок розгляду трудових спорів Конституції України, адже Конституція України, яку прийнято 28.06.1996 року, закріпила положення про те, що правосуддя в Україні здійснюється виключно

судами, юрисдикція яких поширюється на всі правовідносини, що виникають в державі (ст. 124 Конституції України), а також, що судам підвідомчі всі спори про захист прав і свобод громадян.

1. Конституція України від 28 червня 1996 року.
2. Закон України “Про кваліфікаційні комісії, кваліфікаційну атестацію і дисциплінарну відповідальність суддів судів України” від 2 лютого 1994 року.
3. Закон України “Про статус суддів” від 15 грудня 1992 року.
4. Закон України “Про прокуратуру” від 5 листопада 1991 року.
5. Дисциплінарний статут прокуратури України від 6 листопада 1991 року.
6. Постанова Пленуму ВСУ від 1 листопада 1996 року “Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя”.
7. Постанова Пленуму ВСУ від 6 листопада 1992 року “Про практику розгляду судами трудових спорів”.

СТАТЕВІ ЗЛОЧИНИ ТА ІНШІ СЕКСУАЛЬНІ ЗЛОВЖИВАННЯ ЩОДО МАЛОЛІТНІХ І НЕПОВНОЛІТНІХ

Христина Марич,
III курс, юридичний факультет.
Науковий керівник – *Кучера А.В.*,
доцент.

Відповідно до Конвенції про права дитини 1989 року дитина внаслідок її фізичної і розумової незрілості потребує спеціальної охорони і піклування, включаючи і належний правовий захист. Чи можемо ми ствердно сказати, що наші діти мають такий правовий захист? Беручи до уваги статистичні дані, напевно, що ні. Так, згідно статистики, від усіх злочинів, які розкрито і у справах про які постановлено вироки, потерпіло більше 7 тис. малолітніх і неповнолітніх осіб, причому найбільше від статевого злочинів. Суспільна безпека статевого злочинів і інших сексуальних зловживань полягає в тому, що крім фізичного насильства потерпілі зазнають, ще й психологічної травми, тобто негативно впливають як на фізичний (статевий), так і моральний розвиток дітей і підлітків. І навіть якщо фізичні ушкодження згодом загояться, то моральна шкода настільки глибока, що і з часом знову і знову виникають ці болісні спогади минулого. А головне, що у жертви насильства, розбещення повністю міняється відношення до оточуючого, до інших людей і самої себе, її переслідує почуття безсилля, сорому, страху, зневаги. А іноді це приводить і до самогубства.

Важливе значення має законодавство, яке покликане захищати людину, її права і свободи від протиправних посягань. Чинний Кримінальний Кодекс України містить ряд прогалин і недоліків, які перешкоджають належному захисту прав дітей і підлітків від статевих злочинів та інших зловживань. Тому необхідно вжити всіх заходів, зокрема внести такі зміни і доповнення, які б максимально захищали ці права. Слід регулювати розбіжності, які існують в кримінальному кодексі України з приводу суб'єктів і потерпілих від статевих злочинів. Так, Ст. 117 ККУ передбачає відповідальність за звалтування – вчинення статевого акту природнім способом з застосуванням фізичного насильства, погрози та із використанням безпорадного стану потерпілої (потерпілі – лише особи жіночої статі, суб'єкт (безпосередній виконавець) – лише особа чоловічої статі). В той же час Ст. 120 Кримінального кодексу України передбачає відповідальність за статеві злочини, які відбуваються у формі природнього статевого акту (потерпілі як особи жіночої, так і чоловічої статі, суб'єкти – також як чоловіки, так і жінки).

Це наводить на думку, що права осіб чоловічої статі наше законодавство захищає менше, ніж такі ж права осіб жіночої статі.

Як свідчить судова практика, існує така тенденція, коли сексуальні насильства чи інші зловживання вчиняються в родинах (щодо дітей, онуків, братів, сестер, підопічних), що тягне за собою особливо негативні наслідки для психіки дитини. Тому норми чинного ККУ (Ст. 117; 118; 120; 121; 122) можна доповнити такою кваліфікацією ознак, як вчинення цих злочинів близькими родичами чи іншими особами, що відповідають за нагляд за малолітніми та неповнолітніми згідно рішення суду чи у зв'язку з виконанням професійних обов'язків.

Відповідно до проекту нового Кримінального Кодексу розділ “Злочини проти статевої недоторканості особи” включено Ст. 149 (нині діюча Ст. 208) “Примушування до заняття проституцією”. Однак ні Ст. 149 проекту, ні Ст. 208 чинного Кодексу не передбачає відповідальність за ті ж дії, вчинені щодо малолітніх.

Отже, існує ряд проблемних питань, які необхідно врегулювати, адже суспільство має гарантувати своєму підростаючому поколінню, своєму майбутньому надійний захист від негативного впливу і створити такі умови, за яких дитячі особистості розвивались би творчо, всебічно і вільно.

КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ОСОБИ ТА НАПРЯМКИ БОРОТЬБИ З НИМИ В УКРАЇНІ

*Алла Француз,
III курс, юридичний факультет.
Науковий керівник – Кучера А.В.
доцент.*

“Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються найвищою соціальною цінністю. Кожна людина має невід'ємне право на життя. Обов'язок держави – захищати життя людини” – так зазначено в ст.3 і 27 Конституції України.

Охорона особи і прав громадян від злочинних посягань є одним з основних завдань кримінального законодавства України. Зокрема, ст.1 КК України наголошує, що “КК України має основним завданням охорону суспільного ладу України, його політичних та економічних систем, власності, особи, прав та свобод громадян і всього правопорядку від злочинних посягань”.

Головні кримінально-правові норми, що захищають особу, зосереджені в главі III КК України – ст. 93-126. Всіх їх об'єднує єдиний, загальний об'єкт кримінально-правового посягання – особа, а точніше суспільні відносини, які складають суть конкретної особи.

Отже, людина – це органічне поєднання двох начал – біологічного і соціального. Біологічна суть людини полягає в її фізичному стані, а суспільна (соціальна) суть – в тому, що вона є соціальною істотою, тобто особою.

Таким чином, кримінальне право всебічно охороняє людину і з точки зору її суспільної сутності, і з точки зору її фізичної цілісності.

Злочини проти особи – це винні, протиправні діяння, суспільна небезпека яких прямо і безпосередньо визначається нанесенням чи можливістю нанесення шкоди невід'ємним благам людини – її життю, здоров'ю, волі, статевій недоторканості, честі й гідності.

Найтяжчими злочинами проти особи є посягання на життя, тобто вбивства. Вони позбавляють потерпілого найбільш цінного блага – життя. Наступною групою по важливості є посягання на здоров'я особи, тобто тілесні ушкодження різного ступеня тяжкості, злочини, які посягають на чинний у демократичному суспільстві уклад у галузі статевих відносин, злочини проти честі і гідності особи.

Одним з найважливіших питань, якому слід приділити увагу, є питання боротьби зі злочинністю, а саме її напрямки. Злочинність – це пляма на тлі суспільства. Всі ми добре розуміємо, що повністю викоренити злочинність неможливо, але боротьба проти цього суспільно-негативного явища повинна бути одним з основних завдань кожної держави та її органів.

Злочинність в Україні з кожним роком збільшується. В 1995 році лише по одній Івано-Франківській області правоохоронними органами зареєстровано: вбивств 39, в тому числі 12 на замовлення, тяжких тілесних

ушкоджень 73, в тому числі 21 таких, що потягли смерть потерпілого, 40 згвалтувань. І це лише найтяжчі злочини з усіх посягань на особу. А в 1999 році спостерігаємо помітне зростання. Вбивств зареєстровано 41, тяжких тілесних ушкоджень 98, згвалтувань 26.

Причин росту злочинності дуже багато. Для більшої ефективності боротьби з цим страшним явищем слід намагатися викоренити ці причини. Перш за все необхідно внести істотні зміни і доповнення до чинного законодавства, прийняти новий КК України, нові ефективні закони.

Для ефективної боротьби слід підвищити рівень правової підготовки кваліфікованих юристів, особливо слідчих, прокурорів, адвокатів. Особі необхідно забезпечити надійну охорону її життя і здоров'я. Важливо, щоб жоден злочин не залишився безкарним. Для цього найперше треба забезпечити, щоб про кожен злочин повідомлялося у відповідні органи. Досить часто потерпілі просто не звертаються до органів міліції, з різних причин. Взагалі процент розкриття злочинів в середньому коливається в межах 74-78%. Велику допомогу в розкритті злочинів надають громадяни – свідки, потерпілі. Але найчастіше вони ухиляються від дачі правдивих показів з різних причин. Боротьба зі злочинністю – це одне з найголовніших завдань держави. Адже лише в державі, де панує законність і правопорядок, можливий нормальний розвиток суспільних мас. І лише таку державу в повній мірі можна назвати демократичною і правовою.

“КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВНИХ СВОБОД” ДЛЯ УКРАЇНИ: ЄВРОПЕЙСЬКА МРІЯ ЧИ РЕАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ?”

*Леся Яворська,
IV курс, юридичний факультет.
Науковий керівник – Ославський М.І.,
кандидат юридичних наук, доцент.*

Функціонування України і її прогресивний розвиток як незалежної європейської держави можливий лише шляхом її інтеграції у міжнародне співтовариство. 17.07.1997 р. Верховна Рада України прийняла Закон України про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини і додаткових протоколів до неї. Один з наріжних каменів в Конвенції, точніше, практики її застосування, – принцип вичерпання всіх національних засобів захисту свого права як умови застосування захисних механізмів Конвенції. Але розуміння поняття “вичерпання національних засобів захисту” потребує ще чіткого формулювання у національному законодавстві правових можливостей, гарантій та процедур захисту прав людини. Якщо національне законодавство має хибу з цього погляду, фахівці Європейського суду радять додати до заяви вибірку з національного законодавства, щоб підтвердити, що місцева система права не передбачає інших, крім використаних, засобів захисту свого права. Для України ратифікація Європейської Конвенції про права людини 1950 року ще не означає, що *de facto* права людини відтепер відповідатимуть *de jure* проголошеним правам і свободам. Одним з важливих результатів ратифікації цього документа є, з одного боку, встановлення міжнародного контролю над національними судовими органами щодо спірних питань з прав і свобод людини, а з іншого забезпечення кожному в Україні можливості звертатися за захистом своїх прав і свобод до Європейського суду з прав людини у разі їх порушення і неможливості захистити їх відповідно до українського законодавства. Таким чином створена юридична передумова реалізації ч. 4 ст. 55 Конституції України. Через недотримання вимог щодо змісту, форми і строків велика кількість звернень українських громадян до Європейського не були прийняті до провадження [2, с.46]. Як повідомила міністр юстиції України С.Станик, на 2.03. 2000 р. в Європейському суді вже знаходилося 1110 справ українських громадян, 254 з яких вже розглядаються. На 2.03.2000 р. отримано вже біля 3000 позовів до України від її громадян. У виробництві знаходилося 10 справ [3]. Але, по інших, отриманих мною даних позовів є набагато більше. Особливо у справах виїзду. Існують певні перешкоди на шляху реалізації Конвенції про захист прав і основних свобод людини. Серед них можна виділити такі: відсутність реальних орієнтирів, далекосяжних цілей на шляху розроблення правової парадигми

національної юридичної науки; наявність суперечностей та проблем успадкованої від СРСР правової системи; суспільна позиція антиісторизму; відсутність чіткого механізму взаємодії громадянина і держави. Варто сказати і про прогрішності в самій Конвенції. Вона не закріплює права на вільний доступ до державної служби. Держави, які підписали Конвенцію, навмисно не включили такого права. Про це неоднозначно свідчить історія підготовки Протоколів № 4 і 7. Зокрема, початкові проекти протоколу № 7 включали положення, схоже на п.2 ст. 21 Загальної декларації і ст. 25 Міжнародного пакту, але згодом його було виключено [1, с.234-235]. Тому це не випадкова прогалина в європейських правових актах. Таке історичне тло чітко показує, що договірні держави не бажали брати на себе зобов'язання визнати в Конвенції або в Протоколах до неї право вступати на державну службу. Ч.2 Ст.23 Конвенції говорить про те, що судді, повноваження яких мають сплинути по закінченні першого трирічного періоду, визначаються генеральним секретаріатом Ради Європи за жеребом одразу ж після їх обрання. Невже в такому важливому міжнародному документі механізмом визначення повноваження судді може бути жеребкування?

Ми ще не усвідомлюємо, яку гігантську роботу потрібно провести, щоб узгодити наше чинне законодавство статтями Конвенції. А поки що Конвенція для України залишається європейською мрією, а не реальним захистом прав людини.

1. Дженіс М., Кей Р., Бредлі Е. Європейське право у галузі прав людини: джерела і практика застосування. Пер. англ. – К.: "АртЕк", 1997.– 624с.
2. Європейська конвенція з прав і основних свобод людини в українському законодавстві // Віче. – 1998. – № 10 – С. 43-47.
3. Лемешенко Я. – ДИНАУ. Київ, 2 марта 2000 г. – Сеть Интернет.
4. Harris D.J., O'Boyle M, Warolrick C. Law of the European Convention on Human Rights. Butterworths. London, Dublin, Edinburgh, 1995.

Р. ШТЕЙНЕР – ОСНОВОПОЛОЖНИК ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ

*Вадим Зяблін,
II курс, педагогічний факультет
Науковий керівник – Нагачевська З.І.
кандидат педагогічних наук, доцент.*

Організатор першої, т. зв. «вільної» школи при фабриці «Вальдорф-Асторія» в Штутгарті (1919 р.), автор близько 700 томів праць, які розкривають зміст його педагогічної концепції, Р. Штейнер (1861-1925) інтерпретував розвиток людини з точки зору антропософії – розглядав її природу як цілісну взаємодію тілесних, душевних і духовних метаморфоз. Заснована ним школа була навчально-виховним закладом загальнонародного типу, оскільки об'єднувала дітей різних соціальних верств. Головною її метою педагог проголосив наступну: бачити в дитині тільки її людську сутність [1, с. 96]. Крім того, школа Р. Штейнера відмежовувалася від лозунгів тогочасних шкільних реформ – від єдиної школи, від педагогіки обдарованих, від трудової школи. Всі діти, за переконанням вченого, повинні розвиватися фізично й духовно настільки, наскільки дозволяють їх здібності. Штейнерівська школа покликана розкривати «вільну геніальність дитини» у різних формах естетичної діяльності і «таким чином, зміцнювати її вольові й емоційні імпульси» [2, с. 68].

Слід відзначити, що педагогічна концепція Р. Штейнера до недавнього часу залишалася практично невідомою українському педагогічному загалу. Тільки в останнє п'ятиріччя стали з'являтися переклади його творів (правда, переважно російськомовні).

Аналіз доступних праць дає змогу виділити провідні ідеї творчої спадщини Р.Штейнера.

1. Навчання й виховання повинно впливати із потреби здорового розвитку дитини, базуватися на вивченні її духовно-душевного та фізичного стану.

2. Структурно воно має включати такі ступені: 1) підготовчий (дитячий садок) – 3-7-річні діти; 2) основний (1-8 класи) – 7-14 років; 3) старший (9-12 класи) – 14-18 років.

3. Необхідною умовою «істинної виховної практики» є «справжній» учитель, який має правильне уявлення про природу людини; володіє знаннями про «найголовніші імпульси сучасного людства»; учитель – пророк майбутнього. Душа вчителя і душа дитини повинні бути злиті воедино [2, с. 67].

4. Викладання дисциплін «інтелектуального» плану слід вести «за епохами»: упродовж кількох тижнів на вивчення однієї з них щодня відводиться по 2-3 год. Цим самим увага учня зосереджується довгий час

на одному і тому ж навчальному предметі, що, за переконанням Р. Штейнера, сприяє кращому його засвоєнню [3, с. 42].

Відхід від обмеженої формальності традиційних підручників (індивідуальні «епохальні» зошити-підручники, створені самими дітьми, виховують у них відповідальність і уміння розраховувати на власні сили).

Колегіальне керівництво школою (всі рішення з педагогічних і господарських питань життя школи приймаються колегіально; посада директора відсутня).

Дидактичний принцип вальдорфської педагогіки: від виконання до досягнення, від дії до розуміння («Я чую і я забуваю; я бачу – і я пам'ятаю; я дію – і я розумію»).

Очевидно, що не всі положення педагогічної творчості Р. Штейнера можуть бути використані в навчально-виховній діяльності сучасного українського шкільництва. Проте на їх актуальність у наші дні вказує той факт, що зараз в Україні за системою вальдорфської педагогіки працюють сім шкіл, чимало дитячих садків. Можна стверджувати: теоретичні міркування і практична праця Р. Штейнера знайшли своїх послідовників і в нашій країні.

1. Р. Штейнер. Духовно-душевные основы педагогики / Пер. с нем. – М.: Парсифаль, 1997. – 144 с.

2. Карсен Ф. Школа Рудольфа Штейнера // Воспитание к свободе: Альманах вальдорфской педагогики. – 1994. – № 2. – С. 66-72.

3. Карл Штокмайер. Цели и проблемы вальдорфской школы // Воспитание к свободе: Альманах вальдорфской педагогики. – 1994. – № 2. – С. 38-44.

ВНЕСОК БУЧАЦЬКИХ ВАСИЛІАН У РОЗВИТОК ШКІЛЬНИЦТВА В ГАЛИЧИНІ

Віталій Купецук,

II курс, педагогічний факультет.

Науковий керівник – *Нагачевська З І.*,
кандидат педагогічних наук, доцент.

Розвиток освіти і педагогічної думки в Галичині нерозривно пов'язаний з діяльністю церкви та релігійних чернечих об'єднань. Славну сторінку в історію шкільництва нашого краю вписали бучацькі василіяни. Під їх керівництвом працювали елементарні та середні загальноосвітні школи, духовні семінарії, освітні установи вищого типу. При цьому консолідуючим центром усієї освітньо-духовної роботи став василіянський монастир св. Хреста Господнього, відкритий у м. Бучачі на Тернопільщині в 1712 році.

Початки василіянського шкільництва на Бучаччині тісно пов'язані із прагненням власника цих земель Стефана Потоцького підняти у своїх

маєтках греко-католицьку духовність і освіченість народу. У 1712 р. він запросив до Бучача отців-василіан із Литовської провінції, які того ж року відкрили Богословську школу-семінарію, де молодь вчилася на душпастирів. Навчання на початках проводилось руською (народною українською) мовою. Рівень школи був настільки високим, що в ній підвищували свої знання навіть бучацькі декани і парохі навколишніх церков. Бучацька школа-семінарія проіснувала 42 роки, заклавши добрий фундамент для підготовки духовенства. На думку Миколи Потоцького (сина Стефана Потоцького), вона славно виконала мету, поставлену перед василіянами Бучача його батьком [1].

Проте заснована семінарія не могла задовільнити загальноосвітніх потреб віруючих. Для реалізації цього завдання М. Потоцький вирішив реорганізувати Бучацьку школу-семінарію в гімназію, куди мали прийматися діти різних станів і різних віросповідань. Отримавши необхідний привілей від короля Августа III, а також надавши бучацьким василіянам свою фундаційну грамоту, він у 1754 р. запровадив у монастирі св. Хреста гімназію і конвікт. Вивчення документів і матеріалів, пов'язаних з діяльністю цих інституцій, показує, що в першому навчальному році в гімназії навчалось 189 учнів, з них 117 українців. Вже тоді тут були діти не тільки із земель Потоцьких, але й з інших теренів, навіть із Наддніпрянської України. В гімназії, окрім глибокого і всебічного вивчення граматики, викладалися релігія, історія, географія, класична література. Учні навчали писати елегії, трагедії, комедії. Для вправління в красномовстві і гімнастиці діяла спеціальна зала. Навчання тривало 8 років, а вік вихованців становив від 8 до 26 років [2].

У 1773 р. Микола Потоцький дозволив відкрити при Бучацькому монастирі св. Хреста вищі 2–3-річні курси філософії. У 1775 р. в гімназії навчалось 506 осіб, а на філософських курсах – 17. Із загальної їх кількості 321 були українцями. Розпад Польської держави і приєднання Галичини до Австрійської імперії змусили бучацьких василіан повернутися у 1784 р. в Литовську провінцію, і монастир залишився без вчителів. Австрійський уряд того ж року закрити гімназію, а замість неї відкрив головну нормальну школу з метою вивчення німецької мови. І тільки в 1804 р. влада відновила шестикласну гімназію з п'ятьма відділами: інфіма, граматики, синтаксис, поетика і риторика.

У 1870 р. шестикласна гімназія реформувалася у нижчу публічну гімназію, яка згодом була перетворена в народну школу і гімназійний конвікт.

У 1911 р. з ініціативи о. Платоніда Філяса гімназійний конвікт, який проіснував 157 років і підготував 2512 учнів, було реформовано в Місійний інститут ім. Св. Йосафата, який діяв впродовж 1911–1914 рр.; 1918–1940 рр.; 1943–1944 рр. Його головним завданням стала підготовка василіянських місіонерів. За 25 років існування інститут закінчили більше тисячі учнів.

Тільки в 1995 р. на базі Бучацького монастиря відновлено діяльність історико-філософського ліцею ім. Св. Йосафата на 114 учнів.

1. Бучач і Бучаччина: історико-мемуарний збірник: Наукове товариство ім. Шевченка. – Нью-Йорк-Лондон-Париж-Сідней-Торонто.–1972.–Т.27.–943с.

2. Стоцький Я. Монастир Отців Василіян Чесного Хреста Господнього в Бучачі (1712–1996рр.). – Львів: Видавництво ЧСВВ “Місіонер”.– 1997. – 168 с.

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТЬ

Галина Нижник,
II курс, педагогічний факультет.
Науковий керівник – *Нагачевська З.І.*,
кандидат педагогічних наук, доцент.

Українські письменники ніколи не залишались осторонь проблем суспільного життя народу, зокрема освітнього.

Розбиті немилосердним життям надії бідняків – лейтмотив творчості А. Тесленка. Найяскравіше простежує він це в оповіданні “Школяр”. Життя не милує і ясних та палких дитячих мрій. Злидні руйнують мрію селянського хлопчика Миколки, а він так хотів стати вчителем. Та після смерті батька скінчилася наука, довелося іти в найми.

Проблемам сирітської долі галицьких дітей присвятив свої твори В. Стефанік. Переживання заробітчанина Івана, якому жінка в жнива народила четверту дитину, зображено в оповіданні “Кленові листки”. Іван чекає лиш того моменту, коли діти підروстуть, аби віддати їх у найми. Ось як він про це говорить: “Я на діти дивлюся, але я гадаю, аби воно було чемне, аби уміло доладу зробити. Я лиш заглядаю, чи воно вже добре по землі ходить, аби його упхати на службу, оцего я чекаю. Я не чекаю, аби воно убралось в силу, аби коло мене нажилось ...”¹. Іван любить своїх дітей, жаліє їх, але така вже їхня доля – робота і злидні.

Аналогічні картини змальовані і в інших творах цього письменника: “Лан”, “Новина”, “Катруся”, “Діточа пригода”.

Любов'ю до дитини, повагою до жінки-матері пройнята поезія Лесі Українки, яка протестувала проти виховання дітей поза суспільним життям: хай, мовляв, живуть своїми інтересами, хай не знають про народне горе. Вона закликає змалку готувати їх до життя суворого, яке вимагатиме твердості, чесного розуміння свого обов'язку.

Великий внесок у розвиток української національної педагогічної думки зробив І. Франко. Особливе місце у його спадщині посідають казки.

Адже в казковій одежі, в алегоричних образах можна краще донести до дитячої уяви велику правду людського буття, розбудити у малят цікавість та увагу до явищ природи, навчити ненавидіти зло і несправедливість, навчитися спостерігати й думати.

Правдиві картини освітнього життя Галичини розкривають оповідання І. Франка: “Малий Мирон”, “Красне писання”, “Отець-гуморист”.

Стосовно національного виховання, то українські письменники й громадські діячі вважали, що школа повинна бути народною, навчання має вестися рідною мовою.

Так, Б. Гріченко у праці “Якої нам треба школи” зазначав, що необхідно навчати дітей тією мовою, якою дитина говорить змалку, тому що це сприяє свідомому засвоєнню знань. А хіба може навчити чогось доброго школа, яка “промовляє до дитини чужими образами”. “Зовсім ні! Вона навчає тільки ламати мову, навчає тільки того українсько-московського жаргону, який такий гідкий кожному, для кого ідеалом є гармонійний і нормальний розвиток людини”².

Чимало проблем мають і сьгоднішні освіта, школа, вчитель. Хотілося б, щоб ці проблеми стали предметом уваги сучасних письменників і поетів. Для цього вони мають прекрасний взірець. Треба просто оглянутися довкола, адже так багато є тих, хто потребує допомоги і підтримки як з боку держави, так і з боку всієї громадськості.

1. Стефанік В. Вибране. – Ужгород, 1979. – 392 с.

2. Ступарик Б.М. Національна школа: витоки, становлення. – К., 1998. – 336 с.

НАРОДНІ СИМВОЛИ ЯК ЗАСІБ ВИЯВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ ШКОЛЯРІВ

Катерина Левицька,
IV курс, факультет романо-германської
філології
Науковий керівник – *Грицюк Б.А.*
кандидат педагогічних наук, професор.

Під чужинецьким пануванням наш народ зберіг велику культурну спадщину, яка несе філософські, політичні, ідейно-моральні скарби, що дали можливість відродити дух свободи, державності. Одна з найбільших в Європі націй, всупереч усім обставинам, ні на мить не могла забути про те, що вона була позбавлена атрибутів повноцінного етнічного організму, завдячуючи національним символам. Вони охоплюють усі ділянки громадського, суспільного життя, дають можливість реалізовувати народну мрію про цивілізовану, демократичну, духовну державу сучасного європейського типу.

Були і є надійним захистом від національного занепаду.

Народну символіку можна класифікувати так:

національна символіка – це геральдика, що концентрує у собі конкретно-історичний зміст, який відображає доленосні події, факти в житті, історії народу (тризуб, прапор); символи – обереги етнічної пам'яті (рушник, верба, калина, писанка); символіка, пов'язана із Запорізькою Січчю, з “козацькою республікою” (булава, прапор, побратимство).

Завданням сім'ї і школи є відродити призабуте, утвердити збережене. Невичерпною криницею у реалізації цих завдань, на мою думку, є дотримання у плануванні роботи школи історичного та обрядового календаря українця.

Вдячними з цього погляду є тематичні уроки з української мови, історії, географії, образотворчого мистецтва, музики, українознавства, які подають інформацію про здобуте століттями нашими пращурами підтверджують думку про духовний світ народу.

Звичайно, у сільській місцевості діти мають більше можливості познайомитись з ремеслами наших пращурів. Їх близькість до природи, до землі має неабиякий вплив на формування особистості. А як бути міським школам? Тут на допомогу приходить творчість самих вчителів та вихованців. У міських школах цьому сприяють уроки трудового навчання, вони допомагають виробленню у дітей навичок творити світ краси власноруч, переконають, що створене народом є неzapеречною матеріальною та культурною цінністю.

Важливо, щоб, наприклад, вишите на уроці, було реалізоване у побуті, житті школи. Так вишиті рушники прикрашали б навчальні кабінети, читальний зал школи; костюми (сорочки, запаски), використовувались у виступах хореографічних та вокальних колективів.

З досвіду роботи школи-ліцею №23 Прикарпатського університету, у якій я навчалась, можу сказати, що великий вплив на формування національної культури моїх ровесників мали:

– гуртки з писанкарства (керівник Іроденко О.М.), вишивки (керівники Крупич І.М.), декоративного розпису (керівник Медвідь К.Й.);

– спецкурси “Сторінки призабутої спадщини”, “Культура людських відносин”;

– робота клубів “Золотий тік”, “Чугайстер” – у яких творчо співпрацювали вчителі та учні.

Крім того, у кожному навчальному році учні подорожували за 6-8 краєзнавчими маршрутами, розробленими відповідно до історичного календаря українця.

Сказане вище мною, гадаю, переконало нас в тому, що найближче і найдорожче дитині те, що не заперечує світ, який подарував їй життя. Виховує все: флора, фауна, рідні кольори, рідна пісня. Всі вартості громадянина виявляють себе через людей, з якими спілкуєшся, у яких переймаєш життєвий досвід.

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

РОЛЬ І МІСЦЕ НАРОДНОГО ТАНЦЮ В ЖИТТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Ярина Зінюк,

III курс, педагогічний факультет.

Науковий керівник – *Стасько Б.В.*

кандидат педагогічних наук, доцент.

На сьогоднішній час широкої популярності набув український народний танець. Він відіграє велику роль у нашому повсякденному житті. Це пояснюється невичерпним багатством танцю, його барвами, життєрадісним запалом, великою щирістю, тонким і м'яким народним гумором. Наявність яскравих побутових рис і особливостей, поєднаних віртуозною технікою, надає українському танцю своєрідного колориту, а самотні і виразні танці західних областей України, доповнюють і збагачують хореографічне мистецтво України.

“Український танець наповнений мальовничими фігурами, і широкою, нічим не обмеженою фантазією думок”[1]. Він перейнятий духом веселих танцювальних пісень, повних кипучості, енергії, бадьорості та невимушеної щирої розваги, справжнього народного життя України.

Отже, щоб у майбутньому побачити такі народні танці ще кращими “треба відроджувати його, вчитися і, спільними силами збирати, відповідний танцювальний матеріал”[2]. Відтворювати танці треба так само пильно, бережно із любов'ю, як пісні, музику, казки, тобто як кожен цінну старовину нашого українського народу.

Народний танець - один із видів народного мистецтва. Народна творчість - це історична основа, на якій розвивалася і розвивається світова художня культура, одна із форм суспільної свідомості і суспільної діяльності, явище соціально зумовлене. Як і інші форми суспільної свідомості, зокрема, релігія, політична і правова ідеологія, народна творчість, розвивається під впливом конкретної історичної дійсності. Народна творчість включає в себе різні види художньої діяльності народу – поетичну творчість, театральне, музичне, танцювальне, декоративне, образотворче мистецтво. Народна танцювальна творчість виникла у нелегкому, тривалому процесі колективної трудової діяльності. Пізнання світу засвоєння дійсності первісною людиною поєднувалось із формуванням її художньо образного мислення.

Праця відіграла величезну роль у походженні танцю. Тут формувалось все те, що давало змогу мовою танцю відтворити складні душевні почуття.

В архаїчній народній творчості тісно злиті, переплетені танці

пантоміми, співи та звуки інструментів, акторські дії і маски – усе властиве людині на даному ступені розвитку суспільства. Словесні, музичні і хореографічні засоби ще не були самостійними, а перебували у стані взаємозв'язку та взаємопроникнення. Танець як мистецтво нерозривно пов'язаний з життям народу був тільки народним. Народний танець органічно пов'язаний з народною музикою та іншими видами народної творчості. З давніх давен він був невід'ємною частиною обрядів, землеробських свят, тощо. У всіх народів поширені так звані народні танці. На Україні відомі “Шевчик”, “Кравчик”, “А ми просо сіяли”, “Дроворуб”. До давніх видів танців відносять військові. Українські військові танці збереглися до нашого часу – “Аркан”, “Гонта”. З глибокої давнини існують хороводні танці.

Витоки хороводів – у старовинних народних святах та обрядах (завивання, запалювання вогнищ, завіття вінків). Хороводи поширені в усіх слов'янських народах. Поступово, втрачаючи обрядовий зміст, вони почали відображати специфіку духовної культури народу. Що до характеру виконання, народні танці дуже різноманітні: швидкі, повільні, масові, групові, парні та сольні.

В постійному, безперервному процесі творчості народна музика, танець видозмінюється, відображаючи зміни в історичному, соціальному, побутовому, культурному житті народу. На основі народного танцю виник професійний бальний танець. Взаємовпливи професійного та народного мистецтва – основа для виникнення нових тенденцій у розвитку класичної народної музики і танцю.

Отже, народний танець як один з видів народного мистецтва, становить невід'ємну складову духовного життя українського народу.

1. Гуменюк А.І. Класифікація та характеристика українського народного танцю. – К.: Наукова думка, 1969.

2. Василенко Кім. Лексика українського народно-сценічного танцю. К.: Мистецтво, 1996.

ТВОРЧЕ КРЕДО ДЕРЖАВНОГО ГУЦУЛЬСЬКОГО АНСАМБЛЮ ПІСНІ І ТАНЦЮ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ФІЛАРМОНІЇ

Оксана Орлова,

У курс, музичний факультет.

*Науковий керівник – Стасько Г.С.,
кандидат педагогічних наук, доцент.*

Сучасний етап становлення та відродження національної культури диктує важливу проблему в українському музикознавстві – вивчення умов формування і дослідження діяльності різних культурно-мистецьких сфер. Найвагомішою з них є творчість колективів, що діяли в Україні у складний історико-ідеологічний період другої половини ХХ століття.

Яскравою сторінкою мистецького життя України стала діяльність Державного Гуцульського ансамблю пісні і танцю Івано-Франківської обласної філармонії.

Заснований у нелегкий і суперечливий період історії народу Західної України, коли з приходом на дану територію радянської влади була заборонена діяльність всіх українських політичних партій, громадських, культурних, наукових товариств і установ, цей творчий колектив став першим професійним осередком, що пропагував фольклорну спадщину гуцульського краю.

У складній гармонії мистецького буття з його протидіючими силами конфліктів розвивалося, мужніло і загартувалося творче життя ансамблю, формувалась його неповторна манера, емоційний порив, зріла художня цілісність. Формуючи творче кредо колективу, багато самовідданої праці вклали талановиті митці, фундатори ансамблю: Я.Барнич, М.Магдій, та Я.Чуперчук. Саме Я.Барничеві належить ідея організації цього колективу, концепція побудови й стилю ансамблю, створення танцювально-хорової та оркестрової груп.

Свій творчий шлях ансамбль розпочав у 1940 році. Вже з перших концертів Державний Гуцульський ансамбль пісні і танцю завойовує визнання глядацької аудиторії. Яскравим свідченням зростаючої популярності колективу були відгуки про його діяльність у тогочасній періодиці: “У Новгороді і Румунії їх засипали квітами, в Грузії пригощали іскристим вином. Їх пісня лунала над просторами Сибіру і Уралу, в містах і селах Поволжя, Узбекистану, Ставрополя, Криму, Прибалтики, Києва, Москви... Прислухайтесь до їх пісень і танців, і ви почуєте як десь далеко в горах грають полонинські вітри, виспівують потічки, несучи свої води до бистрин Черемошу і Дністра; ви почуєте, як тихо-тихо, десь у вікових смереках, серед високих скель луна повторює кожну фразу улюбленої пісні...”[1].

За шістьдесят років активної творчої діяльності ансамбль пройшов складний шлях від самодіяльного хору до одного з кращих професійних

вокально-хореографічних колективів України. “Він повернув до сценічного життя безцінні перлини народної творчості: колядки, шедрівки, веснянки, купальські ігри та забави, гуцульське весілля, запальний танець “Аркан”, вокально-хореографічні сюїти “Проводи на полонину”, “Опришки Олекси Довбуша”, “Пори року” та багато інших народних традицій і звичаїв, що принесли йому справедливе визнання” [2].

Історія Державного Гуцульського ансамблю пісні і танцю продовжує творитись й надалі, постійно збагачуючи українську народну скарбницю новими мистецькими здобутками.

1. Кубик М. Прикарпатська правда. 3.ХІ.1965 р. – С.4.
2. Легкий І. Верховино, свідку ти наш. – К.: “Музична Україна”, 1990 р. – С.3.

ВИЩІ МУЗИЧНІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ СТАНІСЛАВА НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Леся Ничай,
V курс, музичний факультет.
Науковий керівник – *Толошнік Н.А.*
кандидат мистецтвознавства, доцент.

Історія становлення та розвитку музичної освіти Станіслава кінця ХІХ – І третини ХХ ст. (до 1939 р.) є невід’ємною часткою української музичної культури. В означений період прослідковується великий підйом в цій галузі, що було зумовлено демократизацією суспільно-політичного життя в Галичині, відкритістю для взаємовпливів та взаємопроникнень культур різних народів, що було викликано конкретними історичними умовами, які склалися на той час.

Організація польських та українських культурно-просвітницьких і музичних товариств, що активно діяли в сфері музичної освіти та виховання шляхом пропагандистської, просвітницької, видавничої роботи, сприяла підвищенню рівня духовності населення краю [1].

В системі навчально-виховних закладів Станіслава (народних школах, гімназіях, учительських семінаріях) предмети музики і співу, а також гри на скрипці, були одними із основних, що давало змогу широкому учнівському загалу долучитися до мистецтва і таким чином розширити свій світогляд [2;3].

Спеціалізовані школи різних типів та рівнів, що працювали в місті у той час, готували професіоналів для виконавської та педагогічної роботи. До них належали приватні музичні школи, школи музичних товариств, вищі учбові установи. Зокрема, в перші два десятиліття ХХ століття діяла музична школа, відкрита “Станіславським Бояном”, що згодом (у 1921

році) переросла у філію Вишого Музичного інституту ім. М.Лисенка (що у Львові), який став найбільшим досягненням української інтелігенції у справі національної музичної освіти. За формою організації навчального процесу цей заклад наближався до західноєвропейських консерваторій, вирізнявся багатосторонньою діяльністю, яка включала підготовку кваліфікованих педагогів та виконавців, концертну, просвітницько-пропагандистську, виховну сфери [4].

Поряд із українськими школами на території міста діяли польські навчальні заклади, серед яких тривалістю та ефективністю роботи вирізнялася Консерваторія ім. С.Моношук, заснована у 1879 році, що в активній співпраці із Музичним товариством ім. С.Моношук розгорнула велику просвітницьку діяльність. Рівень цього закладу відповідав рівню європейських вищих учбових закладів такого типу, про що свідчить наявність висококваліфікованих педагогів, обширних лекційних планів, великий обсяг роботи, яка включала освіту і виховання виконавських та педагогічних кадрів, концертну, пропагандистську сфери [5].

Починаючи із 1910 року в Станіславі працювала філія Музичного інституту А.Нементовської (що у Львові), який належав до музичних учбових закладів вишого ступеня. Навчання проводилось за спеціальностями: фортепіано, орган, струнні, духові інструменти, сольний і хоровий спів, теорія музики, композиція, музична педагогіка. За формами роботи інститут був схожим до інших вищих учбових установ.

Саме ці навчальні заклади стали центрами підготовки кваліфікованих музикантів. Підвищення інтенсивності розвитку музичної освіти сприяло активізації музичного життя, що своїм наслідком мало зростання культурного рівня широких верств населення міста Станіслава та всього краю.

1. Повідомлення А.Вахнянина про діяльність культурно-освітніх товариств Галичини // ЦДІА у Львові.– Ф.818, оп.1, спр.20.
2. Звіт державної гімназії з руською мовою навчання в Станіславі за шкільний рік 1929/30; 1932/33; 1934/35.– Станіславів, накладом фонду учнів. “Союзна друкарня” у Станіславі.
3. Станіславська приватна чоловіча учительська семінарія Українського Педагогічного Товариства. // ДАІФО.– Ф.803, оп.1, спр. 1.
4. Людкевич С. Дослідження, статті, рецензії.– К.: Музична Україна, 1972.– 515с.
5. Sprawozdanie z działalności wydziału Towarzystwa “Teatr im. Moniuski”, towarzystwo muzyczno-dramatyczne w Stanisławowie. Rok 1929-36.

СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРТЕПІАННИХ КОНЦЕРТІВ А. КОС-АНАТОЛЬСЬКОГО

Владислав Пірус,
IV курс, музичний факультет.
Науковий керівник – *Кальмучин Т.А.*,
кандидат педагогічних наук, доцент.

Кос-Анатольський належить до тих композиторів, для яких музичний образ, а іноді й тільки мелодія – це основне. “Ті барви мелодії і звуки взяв з собою на все життя. І впродовж творчого шляху черпав ті мелодії з глибини своєї пам’яті...” – саме так згадував у своїх записах видатний композитор Анатолій Йосипович Кос (псевдонім – Кос-Анатольський). Звичайно, що мелодія передбачає гармонію і поліфонію. Проте найважливіше для нього – знайти мелодію, – ту пташку, яка б злітала вгору над землею і своїм співом звеселила душу.

Своє ім’я, як відомо, Кос-Анатольський завоював передусім у сфері пісенно-хорової музики, що стала стихією органічною і природною для композитора. Проте, в творчому доробку митця відведено місце і інструментальним жанрам, передусім фортепіанній музиці. Це його сюїти – “Сині гори”, “Козацькі могили” (1969 р.), “Буковинська сюїта” (1979 р.), шедеври фортепіанної мініатюри “Гомін Верховини” та “Гуцульська токката”, які за життя композитора увійшли до репертуару багатьох виконавців, а “Гуцульську токкату” на щорічному американському фортепіанному конкурсі в штаті Нью-Джерсі оголошено обов’язковим конкурсним твором. Пишність звучання, радість, піднесеність – це ті риси, що одразу звертають на себе увагу в інструментальній музиці Кос-Анатольського.

Один з найпоетичніших інструментальних творів композитора – концерт для фортепіано №1 (f-moll). Тут відчуваємо поєднання національних традицій, із досягненнями романтиків-попередників, зокрема: Шумана, Гріга, Чайковського; органічну спільність фольклорних витоків і сучасних засобів композиторського письма (вплив стилю Прокоф’єва – поєднання коломийки з гротескними, іноді, іронічними зворотами); вміння знаходити нові комбінації вже усталених, звичних стилістичних елементів і засобів (яскравий приклад – форма I ч. – традиційне сонатне Allegro з елементами варіаційності та епізодом в розробці, та динамізована реприза). Цікаво, що спочатку концерт був написаний для арфи з оркестром в дарунок народній артистці СРСР, професору Московської державної консерваторії ім. П.І. Чайковського, фундатору радянської школи гри на арфі – Ксенії Олександрівні Ердєлі, яка влітку 1954 року відвідала Косів. Пізніше (1956 р.) композитор зробив транскрипцію для фортепіано.

Творче спілкування та співдружність Кос-Анатольського з відомим

піаністом Олегом Криштальським активізувало написання II фортепіанного концерту (a-moll). Саме Криштальський став першим інтерпретатором цього твору.

На музиці концерту позначився вплив романтичної лірики Ф.Шопена. Орієнтація на традиції польського класика відчувається і в лаконізмі, і в прийнятому мелодизмом фактурному викладі.

Задушевний ліризм, пісенність, юнацька безпосередність визначають основний музично-емоційний тонус II фортепіанного концерту. Твір позбавлений вишуканих прийомів – за піаністичною фактурою і принципами тематичного розвитку він не виходить навіть за межі традицій раннього романтизму. Але слід підкреслити-народнопісенний ґрунт методики й образного змісту настільки яскраво національний, що твір звучить надзвичайно свіжо й виразно.

Тема Вступу ніби виростає з першої мелодичної наспівки романсу “Ой піду я межі гори” – тут відчувається характерна опора на кварто-квінтові тони, і особливо, тональна нестійкість інтонацій, що позначається на всій експозиції (Дом. II dura). Головна тема накладає відбиток на зміст побічної теми. Така тематична та пісенна єдність – улюблений прийом композитора. Фінал I ч. поєднує блискучу віртуозність, яка є засобом досягнення патетичних почуттів.

Цікавою є використання композитором в II ч. – традиційному Andante – бойківської шедрівки у русі мелодики, грі ладів – натуральному і гуцульському, характерному використанні підвищеного IV ступеня, його обігруванні, використовує характерні звороти та накладання неаккордових звуків.

Закінчує концерт фінал, у формі рондо, де рефреном стає легка і жвава коломийка, в якій відчутні ремінісценції тематизму I ч. Саме так показана органічна єдність концерту, який витриманий в єдиній ліричній, романтично-піднесеній сфері.

Тож, як бачимо, фортепіанні концерти Анатолія Кос-Анатольського – глибоко-національні за змістом та тематикою, прийняті задушевним ліризмом і пісенністю, що в цілому відображає неоромантичні тенденції в творчості композитора.

1. Колодій Я., Полек В. Композитор А.Кос-Анатольський. – К.: Музична Україна, 1974.
2. Терещенко А. Анатолій Кос-Анатольський. – К.: Музична Україна, 1986.
3. Волинський Й.А. Кос-Анатольський. – К.: Мистецтво, 1965.

ТВОРЧА ТА ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА “КОЛОМИЙСЬКИЙ БОЯН”

*Світлана Пасічник,
У курс, музичний факультет.
Науковий керівник – Толошнік Н.А.,
кандидат мистецтвознавства, доцент.*

Українська культура на сучасному етапі розвитку характеризується поглибленням уваги до відродження маловідомих сторінок національної минувшини. Однією зі складових частин історії українського мистецтва є музична культура Галичини кінця ХІХ – І пол. ХХ ст. Цей період є цілою епохою в розвитку української музики. Він характеризувався загальним піднесенням національної духовності, становленням і зміцненням музичної культури.

Особливе місце у процесі розвитку національного мистецтва займає діяльність музичних товариств, серед яких провідну роль відігравали хорові товариства “Боян”.

Ця музична організація вперше була заснована у Львові 1891р., а звітти поширилась по всій Галичині [1]. Діяльність “Бояну” стала основою культурного та просвітницького життя краю.

У другій половині ХІХ ст. важливим культурним осередком Прикарпаття стало м. Коломия. Тут функціонували освітні заклади, розвивалось театральне мистецтво, посилювалась увага до української музики. Під впливом зростаючої ролі національного мистецтва в житті Коломиї, за ініціативою української інтелігенції було створене хорове товариство – на зразок Львівського – “Коломиїський Боян”. Основою його стали кілька співочих гуртків, які у 1887 і 1893рр. організував Д. Січинський [2].

Перші загальні збори товариства відбулись 15 грудня 1895 року. На них був затверджений статут, обране керівництво, погоджено емблему. Метою товариства визначили: “плекання головно русько-національного співу так хорового як і сольного, а також музики інструментальної [3]. З часом “Коломиїський Боян” справді став осередком культурного та просвітницько-пропагандивного життя міста.

Концертна діяльність відзначалась різноманітністю репертуару [4]. Однією зі сторінок діяльності була організація тематичних концертів, присвячених видатним представникам літератури та мистецтва; значна частина концертів організовувалась як благочинні акції на допомогу українським освітнім закладам.

Важливою сферою діяльності товариства була просвітницька робота, адже своєю основною метою “Коломиїський Боян” визначав пропаганду і популяризацію українських народних пісень та досягнень української професійної музики, ознайомлення різних верств населення зі зразками світової класики.

Із початком функціонування товариства українська музична творчість поповнилась новими зразками хорової музики насамперед тих композиторів, які співпрацювали з товариством (хорові твори С. Людкевича, кантата Б. Кудрика “Вибір Гетьмана”).

У різні роки керівниками і диригентами “Коломиїського Бояну” були: о. Т. Куртяк, Лев Дольницький, Р. Шипайло [5]. Одним з провідних діячів товариства був Р. Ставничий. Ці видатні постаті суспільно-громадського та культурно-мистецького життя Коломиї піднесли виконавський рівень аматорського колективу до професійного.

Усі музично-освітні заклади товариства відігравали важливу роль у культурному житті міста, давши фахову освіту великій кількості молоді.

Товариство сприяло поширенню демократичних тенденцій розвитку мистецтва в Галичині. “Боян” увінчав довголітні зусилля західноукраїнської громадськості щодо створення своєї культурно-мистецької організації.

1. Ханик Л. Історія товариства “Боян”. – Львів, 1998.
2. Павлишин С. Д. Січинський. – Київ, 1980.
3. Діло (Львів). – 1895. – 21 грудня.
4. Вісник Коломиї. – № 59. – 1990. – 12 грудня.
5. Енциклопедія Коломиїщини, зшиток 2. – Коломия: “Вік”, 1998.

ДЕЗИДЕРІЙ ЗАДОР – КОРИФЕЙ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЗАКАРПАТТЯ

*Еріка Турда,
У курс, музичний факультет.
Науковий керівник – Шуляр О.Д.,
кандидат педагогічних наук, доцент.*

Закарпатський край здавна відомий своїми різноманітними традиціями пісенного та інструментального фольклору, в якому поєднуються риси багатьох національностей – української, угорської, словацької, чеської, румунської. Співучий гірський край, сама чудова природа якого надихає на творчість, дав у ХХ столітті декілька поколінь талановитих музикантів-виконавців і композиторів (С. Мартон, М. Кречко, Є. Станкович та ін.).

Найпомітніший слід у розвитку професійного музичного мистецтва Закарпатського краю залишив “дзвінкоголосий співець Карпат” Дезидерій Євгенович Задор. Ім’я Дезидерія Євгеновича – композитора, фольклориста, піаніста-концертанта, хорового диригента і педагога нерозривно пов’язане із музичною культурою Закарпаття.

Лілія Остропольська,
IV курс, музичний факультет.
Науковий керівник – *Дутчак В. Г.*,
кандидат мистецтвознавства, доцент.

Його творчу біографію умовно можна поділити на чотири періоди:
I. Ужгородський – (1912-1930 рр.) – дитячі та юнацькі роки;
II. Празький – (1930-1938 рр.) – роки навчання у Празькій консерваторії, Корловому університеті, визнання Задора-піаніста, перші фольклористичні праці;
III. Ужгородський – (1939-1963рр.) – просвітницька, виконавська, фо-льклористична та композиторська діяльність;
IV. Львівський – (1963-1985рр.) – педагогічна та композиторська діяльність.

Отже, в інтенсивній творчій та просвітницькій діяльності Д.Задор виступає як хоревий диригент і симфоніст, гастролюючий піаніст, фольклорист музикознавець, і композитор.

Перу Задора належать – вокально-симфонічні, симфонічні, камерно-інструментальні та камерно-вокальні, фортепіанні, хорові твори, музика до театральних вистав. Однак, жанрово різноманітна спадщина митця до нині не дістала повного виконавського втілення та музикознавчого висвітлення. Більшість його оригінальних творів залишилися в рукописах. Лише окремі з них, що вийшли на естраду, одразу здобули визнання: кантата “Карпати”, фортепіанний концерт, музична картинка “В селі” для струнного оркестру, фантазія “Тиса” для народного складу оркестру, хорові та вокальні обробки. Яскравим прикладом глибокого проникнення Задора в народну пісню є його збірка обробок для голосу з фортепіано (1982 р.)

У творчості Задора є три типи звертання до фольклору:

I. Орієнтація на конкретні фольклорні зразки, “цитування”;
II. Відтворення особливостей конкретного фольклорного жанру і атмосфери його виконання;
III. Інтуїтивне відтворення народної музики, за якого національна визначеність виявляється в емоційному мисленні композитора.

Унікальний концерт для цимбал Задора: ніхто до нього не вважав цей інструмент як солюючий в жанрі концерту, що може продемонструвати свої різноманітні виразові можливості. Аналізуючи оригінальні твори композитора, слід зазначити, що його стилю притаманна цілісність, обумовлена тісним природнім зв'язком його музичного світу з образами та фольклором рідного краю. Ставлення Задора до народного мистецтва піднесено-романтичне. Композитор звертався до народних джерел не в пошуках новизни, не з прагнення “показати себе через фольклор”, а з непереможного бажання опинитись у природному для нього середовищі і відкрити іншим надзвичайну красу народної музики Закарпатського краю.

Творчість Задора – засновника професійної музичної культури Закарпаття – це вагомий внесок у розвиток української музики, ще один яскравий колоритний штрих у її суцвітті.

Складову частину музичної культури України на сучасному етапі становить професійне баянно-акордеонне мистецтво. Його активне функціонування простежується у сферах виконавства, композиторської творчості, наукової думки.

Як і для багатьох народних інструментів (бандури, домри, цимбал, балалайки та ін.) ХХ ст. стало переломним щодо вдосконалення конструкції, зміни репертуарної політики, початку співпраці виконавців і композиторів для формування нових напрямів у виконавському мистецтві. Репертуар для баяна, акордеона значно збагачується, розширюючи свої рамки щодо жанрових стилів. Із поступовим переходом концертуючих виконавців на багатотемброві інструменти, їх репертуар поповнюється творами сучасних композиторів та перекладами класичних творів. Особливо слід відзначити творчість тих музикантів, які ввійшли в композиторську когорту зі сфери академічного баянного виконавства (І.Яшкевич, М.Різоль, А.Білошицький, В.Зубицький, В.Безфамільнов та ін.). Жанрова палітра їх творчості досить різноманітна: сонати, сюїтні та варіаційні цикли, концерти у супроводі оркестру, концертні партити; драматургічно розгорнуті твори типу рапсодій, фантазій, токкат; обробки народних мелодій; віртуозні мініатюри тощо.

Найважливішою проблемою у баянно-акордеонному мистецтві залишається створення оригінального репертуару як засобу кристалізації специфіки інструмента. Останні десятиліття внесли помітні зміни у традиції баянно-акордеонного репертуару, що зумовлено впливами загальних тенденцій сучасної української та зарубіжної музики. У творчості українських композиторів на даному етапі слід вирізнити такі тенденції: продовження компонування циклічних та сонатних опусів, поліфонічних творів (В.Підгорний, К.Мясков, В.Степурко, М.Чемберджи); збільшення питомої ваги творів авангардного спрямування, зокрема джазових композицій (В.Власов, К.Цепколенко); звернення до релігійних жанрів (В.Степурко, В.Власов) та міського фольклору (Ю.Алжнев, Л.Самодаєва). Невід'ємною частиною сучасного народно-інструментального мистецтва стала музика для баяна (акордеона) в ансамблі з іншими народними і класичними інструментами (флейта, кларнет, скрипка, альт, контрабас, гітара, ударні тощо). Ансамблеві жанри (камерно-інструментальні та камерно-вокальні), у яких активно використовується баян (акордеон), зустрічаються у творчості

О.Щетинського, К.Цепколенко, А.Загайкевич, В.Власова та ін.

За умов деякого скорочення у баянно-акордеонному репертуарі частки обробок народних мелодій та транскрипцій, особливо актуалізується попит на високохудожні оригінальні твори, потреба в яких постійно зростає. Одним із варіантів вирішення репертуарної проблеми стала творчість композитора і баяніста, професора Одеської консерваторії ім А. Нежданової Віктора Власова, який створив багато обробок народних мелодій, сонати, сюїтні та варіаційні цикли, твори джазового стилю, а також розробив оригінальну методичну концепцію інтерпретації джазових творів на баяні-акордеоні. Його експериментальна методика започаткувала новий виконавський стиль у сучасному баянно-акордеонному мистецтві, стимулювала творчі пошуки молодих композиторів.

РОЛЬ ХУДОЖНИКА В ПРОМИСЛОВОМУ МИСТЕЦТВІ

Наталія Громадюк,
І курс, художній факультет.
Науковий керівник – *Шумєга С.С.*,
кандидат педагогічних наук, професор.

Завдання нашої роботи полягає в тому, щоб зв'язати два різноголосі поняття: художник і промислове виробництво в нероздільне, єдине ціле – дизайн, торкаючись минулих історичних знань на арені сьогодення, а також провівши раціональний аналіз щодо затверджених висновків з проаналізованого матеріалу, необхідно довести раціональну думку не тільки про людей дизайнерського спрямування, але й, зокрема, просто дизайну, як нової професії ХХ століття.

А постававши, перед собою таке завдання, звичайно, виникає необхідність об'єктивного, цілісного і обґрунтованого вирішення таких нескладних, на перший погляд, завдань!

Отож як відомо, у 1957 році була створена Рада організації індустріального дизайну, яка повинна сприяти розвитку художнього конструювання в усьому світі, підвищенню професійного рівня художників-конструкторів. До речі, наша країна вже також є членом цієї організації. А вже на Генеральній Асамблеї цієї Ради, що відбулася в 1969 році в Лондоні, було визначено формулювання дизайну, яке звучить так:

Дизайн – це творча діяльність, метою якої є формування гармонійного предметного середовища, що найбільш повно задовільняє матеріальні і духовні потреби людини.

Слід відмітити, що проникнення дизайну в наше життя зближить матеріальне виробництво з мистецтвом і цим самим збагатить духовний світ людини. Вивчення і пропаганда дизайну є важливим культурним завданням у формуванні інтелектуальної особистості на сучасному етапі розвитку цивілізації. Адже, створюючи нову річ, дизайнер надає їй форму, яка найбільш відповідає функції і призначенню, яка повинна органічно формою, кольором, матеріалом, вписуватись у навколишнє середовище. І тільки значення історичних цінностей цивілізованого світу, їх вивчення і аналіз, сприятиме дальшому зростанню прекрасних виробів світового рівня.

Дизайн, як нова професія виник у ХХ столітті. Специфіка дизайну цього періоду полягає в проектному характері, що оснований на суцільному образному мисленні дизайнерів і в міжпредметних зв'язках, що дозволяють з'єднувати і регулювати взаємовідносини матеріальної і художньої культури.

Можливості дизайну невичерпані і навіть не визначені в повній мірі, а таму в сфері теорії дизайну постійно ведуться дискусії про його природу, границі і методи, а також про характер його зв'язків з архітектурою та іншими видами художньої творчості. Художників, що спрямовують свою діяльність на функціонально – естетичні проблеми і працюють в сфері промисловості все частіше називають дизайнерами.

Слово дизайнер англійського походження і означає “проектувальник”, “рисувальник”. А от дизайн в перекладі – “креслення”, “рисунок”, “проект”.

Найбільшим досягненням по утвердженню дизайну було створення Науково-Дослідного Інституту Технічної Естетики.

На сучасному рівні безперервний розвиток дизайну, як нової професії почався біля 100 років тому. Цю дату визначають по вже відомому русі “за зв'язки мистецтва і ремесл”.

Щодо другої дати виникнення дизайну, то її переносять на початок ХХ століття, коли художники зайняли ведуче місце в ряді галузей сучасної промисловості і одержали можливість формувати фірмовий стиль підприємств.

Вони прагнули фундаментальних базових форм. Класичний приклад – американська фірма “Фордмотор”. Художники прагнули стійкості щодо сповільненості розвитку технічних форм заради того, щоб у виробках був повністю використаний конструкторський потенціал. В 1908 році спроектований перший автомобіль “Форд”.

Період 1930-х років в нашій країні, коли Західні країни вийшли з великої економічної кризи, ставлять дизайн як професію залежно від його реального входження в життя.

В історію дизайну також увійшли інженерні винаходи ХІХ – ХХ століття, які вплинули на побут людей (швейні, пральні машини).

Дизайн по своїй природі є універсальним – двояким. З однієї сторони, як мистецтво, а з другої, як технічний витвір.

Стосовно праці дизайнерів і їх вкладу у промислове виробництво:

– вихідними в творчості дизайнерів є специфіка використання матеріалів і закономірності їх формоутворення;

– дизайнери ставлять перед собою мету: співставити безконечні різновиди технічних форм;

– люди дизайнерського спрямування старанно враховують і впливають на вдосконалення вирішуваних здібностей людини сприймати предметне середовище.

Зрозуміло чому, виникає необхідність включати художників в склад проектних організацій.

Дизайнери користуються даними техніко – економічних, соціальних, психологічних доліджень, моделюють типи можливих споживачів, спостерігають поведінку людей у великих і малих колективах. А все це

необхідно для прогнозування середовища майбутнього, а також для реального утвердження нових форм і потреб.

Отже, дизайн – це самостійний напрям проектної діяльності з усіма притаманими йому атрибутами: історією, теорією і практикою!

І висновок щодо співвідношення художник і промислове виробництво. Зрозуміло, що на перший погляд ці поняття мають глибоку і вагому різницю, але водночас, задумавшись, можна і обґрунтувати раціональність такого співставлення. Бо яким буде промислове виробництво без художника? І чого варті просто художники без промисловості?

Задумаємося на мить!!!

Чи могло б суспільство, нація, народ, та й, зокрема, просто людина, повноцінно жити? Чи змогли би люди взагалі пройти всі життєві випробування у цьому світі, не дихаючи силою мистецтва?

1. Волкотруб І.Т. “Основи художнього конструювання”. – Київ, 1988.

2. Шпара П.Ю., Шпара І.П. “Технічна естетика і основи художнього конструювання”. – Київ, 1989.

ОСОБЛИВОСТІ ДЕКОРУ ТРИПІЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Дмитро Пилип'юк,

ІІІ курс, художній факультет.

*Науковий керівник – Голошевський О.С.
асистент.*

Декоративний гончарний посуд V – тисячоліття до н.е., виявлений на теренах Молдови і Прикарпаття, – свідчення високого рівня розвитку трипільської культури і, зокрема, керамічної справи часів неоліту.

Основні різновиди розписної кераміки класифікуються за такими ознаками: 1. Перша типологічна група виробів – це поліхромний посуд із світлої твердої керамічної маси із червоного фону більша частина поверхні виробу вкрита спіралевидним малюнком, виконаним чорною та білою фарбами – залістистою охрою та коаліном. Асортимент даної групи виробів – великі грушевидні посудини з шоломовидними покриттями, чаші з розписом на внутрішній поверхні стінок, подвійні посудини (так звані “біноклі”), призначені, ймовірно, як підставка для ритуальних чашок.

2. Друга типологічна група розписної трипільської кераміки – це посуд із червоних, рідше – жовтуватих відтінків глини, декорований чорною фарбою з білим або червоним обведенням зображеного мотиву. Поверхня згаданих виробів відзначається лощінням, яке виконувалося до випалювання виробів.

3. Вироби третьої групи – це, здебільшого, посудини, призначені для приготування їжі, без фарфорового декору, зате з ліпними зооморфними оздобами, серед яких найчастіше простежується зображення голови бика.

4. Ще один різновид – кераміка із триколірним розписом, виконаним червоною та чорною фарбами на білому фоні або білою та жовтою фарбами на жовтогарячому фоні. В основі декору, нанесеного на зовнішню і на внутрішню поверхню виробів, – спіралі, горизонтально розташовані “вісімки”, меандр. Прикметна наявність фігуративних елементів – зображення жіночої постаті та бика.

5. Виділяється також група керамічних виробів із ритованим орнаментом.

Серед керамічних виробів Трипілля зустрічається глиняна пластика зі значною кількістю антропоморфних зображень – невеликі за розміром фігурки, в яких умовно трактується жіноча постать в сидячій чи стоячій позі. Серед зооморфної пластики спостерігається зображення бика. Типовими для мистецтва трипільців є глиняні моделі жител на чотирьох опорах, покращені триколірним розписом.

Декор трипільської кераміки сповнений глибокої символіки, оскільки є відображенням світогляду її творців.

1. Археология Украинской ССР: в 3-х т./Под ред. И.Артеменко. – Т.І. – К.:Наук. думка, 1985. – С.149-159.

2. Збеневич В.Г. Ранний этап трипольской культуры на территории Украины. – К.: Наук. думка, 1989.

3. Памятник древнего искусства Северо-Западного Причерноморья /Под ред. Г.Дзис-Райко. – К.: Наук. думка, 1986.

4. Пасек Т. Трипільська культура. – К.: АН УРСР, 1941.

5. Погояева А.П. Антропоморфная пластика Триполья. – Новосибирск: Наука, 1983.

ГУЦУЛЬСЬКА ТЕМАТИКА У ТВОРЧОСТІ КАЗИМИРА СІХУЛЬСЬКОГО

Ірина Челяк,

У курс, художній факультет.

Науковий керівник – Лукань В.Г.,

старший викладач.

Чуттєве відношення глядача до мистецтва є справа цілком індивідуальна. Проте кожен, хто хоч трохи знайомий з творчою спадщиною Казимира Сіхульського хоча б у найзагальніших її проявах, може відмітити незвичайне багатство і всесторонність творчих пошуків маляра.

У 20 – 40-их роках ХХ ст. у періодичних польських журналах, що видавались у Кракові, Варшаві, Львові писали, що нечувано буйний і пружний талант Сіхульського не мав собі рівних на цілому просторі тогочасного мистецтва. Жодна галузь малярства не залишалась байдужою для цього митця, в кожній сфері Сіхульський намагався найглибше розв'язувати основні мистецькі проблеми. Етюди і тематичні народні композиції, портрети і карикатури, пейзажі та історичні образи, декоративне малярство у вузькому значенні цього слова, а отже вітражі, фрески, мозаїки, гобелени, килими, архітектонічні і тектонічно побутові проекти, – все є репрезентоване в доробку Казимира Сіхульського. Ось що цікавило і побуджувало до праці, ось що він називав своєю пристрастю. Бажання малювати не покидало митця ніколи, воно не давало йому спочити і сказати собі: досить! Гаслом його творчості були слова: далі і більше! Цей творчий неспокій відчувається в кожній його роботі, постійно тримає в напруженні цікавість, примушує до повторного аналізу стилів різних часів та епох. Проте індивідуальність Сіхульського є настільки сильною, що завжди переможно виходить назовні: чи то наближається до монументальності давньохристиянської мозаїки, чи до примітивізму романської мініатюри, чи має в собі бароковий розмах, чи то є рококова витонченість, чи експресіоністичний неспокій, чи врешті класична чіткість, – завжди то є єдине, виключне, наскрізь своєрідне, неповторне малярство Сіхульського, яке неможливо сплутати ні з чим іншим.

Народився Казимир Сіхульський у 1879 році. З усіляких творчих впливів, які з Краківської Академії Красних Мистецтв виніс учень Вичулковського, Мегоффера і Висп'янського, найсильнішим було намагання виплеснути назовні внутрішню енергію і силу. Вона кликала до життя тих стихійних, поетичних у своїй самотності гуцулів, які надовго стали синонімом творчості Сіхульського. Таких могутніх, правдивих від самого життя людських постатей, зображених на полотні за допомогою фарб олійних чи темпері чи пастелі, окремо чи в поєднаних в ансамбль сцен гуцульських весіль, родинних святкувань, походів на полонини і т. д. не давав в Польщі перед Сіхульським ніхто. Одночасно з Сіхульським у

відмінному у кожного мистецькому стилі працювали Паути і Яроцький. Займався народознавством та малював гуцульські типи також відомий у мистецьких колах польський маляр Северин Обст. Але то була справжня революція в мистецтві, бо ні в кого перед тим не бачено такої жвавої палітри, такого розмаху, такої бурхливої динаміки; відторгнення і несприйняття всілякого гладкого, солодкого, вилизаного та академічного.

Впродовж усього життя основною темою творчості Казимира Сіхульського залишається світ гуцулів, хоч змінюється світогляд маляра, живописна палітра, приходять багатий життєвий досвід. Яскраво проявляється це в автолітографіях з циклу «Тека графічна», виданого разом з Владиславом Яроцьким у 1912 році, у творах «Гуцульська дівчина», «Гуцули» (1907), «Чорне ягня» (1904).

У пізніших роботах відчувається старанно виражена і завершена композиція та колористичне вирішення: («Весілля гуцульське» (1925), «Похід в полонини» (1925), «Баба з когутом» (1926).

В розвитку мистецтва Сіхульського відзначається сталий поступ від початкової випадковості натуралізму до щоразу більше розваженої конструкції, до свідомої і щоразу сильнішої претензійності побудови образів на засадах обраної правдивості, рівноваги мас і опираючись на гармонію барвних акордів.

На пізньому етапі своєї творчості маляр вдається не тільки до реалістичної передачі своїх образів, а й зосереджує свою увагу на психологічному стані зображених персонажів, показує гуцулів з їх турботами, заглиблених у власних переживаннях та клопотах, вивчає їх більш ґрунтовно, їх звичаї, обряди, ремесла, глибоко відчуває гірську природу. Така, наприклад вже згадувана робота «Баба з когутом».

Відрізняються також твори останнього періоду творчості Сіхульського, якщо йдеться про пластичні якості, а також про поєднання кольорових відношень. Теми загалом ті ж, несуть етнографічний характер: «Дівчина з ягням», «Юнак, що грає на трембіті», «Весілля гуцульське повертається з церкви».

Проте, як було згадано, Сіхульський залишався митцем, якому близьке було декоративне мистецтво. До найкращих праць релігійного характеру належить триптих «Поклоніння трьох королів» (1912 – 1913), витриманий в м'якій тонації зимової ночі сцени поклоніння королів і зворушливим мотивом материнської ніжності Богородиці, зображених у гуцульському вбранні. Мистецьки довершеним є проект вітража з гуцульськими дітьми та мальвами.

Казимир Сіхульський любив експериментувати, працював у багатьох жанрах, використовував найрізноманітніші техніки. Здається, для нього не було нічого неможливого. Всюди митець розкриває свій багатогранний талант. Його вітражі, картони на релігійну тематику знаходяться у багатьох церквах та каплицях Львова та області. Графіка та живопис

знаходяться у Львівських музеях.

Продовжувачами справи, розпочатої славетними польськими малярами стали українські художники Я. Пстрак, І. Труш, О. Кульчицька та інші.

Багато сучасних українських митців звертають свою увагу до тем, пов'язаних з гуцульським краєм, а багата колекція творів всесвітньо відомих майстрів допомагає вивчати історію, побут, звичаї, традиції цього дивовижного народу.

1. Федорук О. Джерела культурних взаємин, К. 1976.
2. Marjan Olszewski: Nieokielzany, Slowo Polskie, Nr. 280 z 17 czerwca 1905.
3. Monografie artystyczne. Kazimierz Sichulski, Krakow, 1928.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТУ

ІВАН БОБЕРСЬКИЙ – БАТЬКО УКРАЇНСЬКОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.

*Богдан Лісовський,
II курс, факультет фізичного
виховання і спорту.
Науковий керівник –Тягур Р.С.,
кандидат педагогічних наук, доцент.*

Ім'я одного з піонерів українського сокілства, руханки (гімнастики) і спорту – професора Івана Боберського – все впевненіше звучить в історії народної культури Галичини.

Іван Боберський позитивно ставився до спорту. Це пов'язано з тим, що частину своїх студентських років він провів в Австрії. В 90-і роки минулого сторіччя Австрія (саме тоді вчився молодий Боберський) була одним з найбільш відомих атлетичних центрів Європи. Добре знання німецької мови надавало Боберському можливість познайомитись із різноманітною літературою з питань атлетики, фізичного виховання, яка була широко розповсюджена в Австрії в ті часи. Все це сприяло формуванню поглядів Боберського на спорт.

Коли молодий Боберський повернувся із закордону на батьківщину, український сокілський рух робив в Галичині тільки перші кроки, спорту майже зовсім не було. Тому, не випадково свої перші зусилля на ниві фізичного виховання Іван Боберський почав з пропобанди ідей спорту, створивши вже в 1903 році перший спортивний гурток. За короткий час Іван Боберський став досить помітною особою в сокілському русі, вже в 1909 році його обирають головою “Сокола-Батька”. На цій посаді Іван Боберський був до 1914 року.

Як згадує І.Франко у своїй книзі “Історія та теорія руханки” Боберський “вніс у товариство нову хвилю солідарної праці нечуваного розмаху. Бере активну участь в працях різних секцій і в старшині; власним прикладом заохочує байдужих, організовує пожежні курси й руханкові вечори...”

Протягом короткого часу професор видає багато методичної літератури з фізичного виховання. У 1907 році з ініціативи Іван Боберського починають виходити “Сокілські вісті”, пізніше “Вісті із Запорожжя” – орган українського сокілства. Саме в цих виданнях І.Боберський заявляє про себе, як ідеолога українського сокілства. Його ідейні настанови у формі гасел та кличів виділяються своєю свіжістю, лаконічністю, вмінням відмічати суттєві риси людського характеру, явищ та подій.

І.Боберський автор десять заповідей Українського Сокола, він залишив яскравий слід в історії не тільки фізичного руху, але і всього суспільно-політичного процесу Західної України. Більшість його гасел стали крилатими і надихали на подвиг не одне покоління борців за незалежність.

Особа професора Боберського була помітна в культурному житті Галичини. Не менший слід залишив “батько українського тіловиховання” і в теренах далекої Канади. Для нас, нащадків, сторінки його життя стануть прикладом відданості рідному народу, боротьбі за його культурний розвиток, розширять процес національного відродження в сфері спорту. Нам, сучасному поколінню, необхідно зібратися зберегти той дорогоцінний скарб, що залишив І.Боберський, оскільки доки буде жити нація, доти вона буде боротися за своє існування і доти будуть цінні ідейні настанови великого українця Івана Боберського.

1. Франко І. Історія і теорія руханки. – Коломия-Львів, 1923
2. Спорт і національне відродження. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції, присвяченої 120-літтю від дня народження професора Івана Боберського. – Львів, 1991
3. Андрухів І.О. Західноукраїнські молодіжні товариства “Сокіл”, “Січ”, “Пласт”, “Луг”. – Івано-Франківськ, 1992.
4. Вацеба О. Нариси з історії західноукраїнського спортивного руху. – Львів, 1996.

ЗАСТОСУВАННЯ ВІДНОВЛЮЮЧИХ ЗАСОБІВ У ТРЕНУВАННІ ПЛАВЦІВ

*Надія Карачевська,
IV курс, факультет фізичного
виховання і спорту.
Науковий керівник –Полатайко Ю.О.,
кандидат біологічних наук, доцент.*

Фізичне навантаження і відновлення працездатності являються складовими частинами тренувального процесу, тому пошук ефективних засобів відновлення, стимуляції працездатності і покращення адаптаційних процесів відіграє важливу роль у взаємній співпраці спортсменів, тренерів і науковців.

Процеси відновлення повинні здійснюватись переважно природнім шляхом, а в випадку необхідності їх можна прискорити медикаментозними засобами. Здатність до відновлення працездатності, як і здатність переносити великі навантаження, піддається тренуванню, тому відновлювальні процедури краще використовувати комплексно.

«Активний відпочинок після м'язової діяльності у вигляді комбінованого масажу помітно сприяє прискоренню відновлювальних

процесів, здійснюючи аутогенний вплив, ефективність якого має важливе значення для підтримання працездатності в умовах наростаючої втоми.»[1].

В тижневому мікроциклі напередодні дня відпочинку рекомендується використовувати сухоповітряну баню-сауну, на вплив якої найвища позитивна реакція настає через добу. »В період інтенсивних тренувань плавцям рекомендується використовувати сауну, в якій температура повітря повинна бути в межах 90 градусів з відносною вологістю 5-15 %» [2], через 1-2,5 години після навантаження, після чого підвищуються показники фізичної працездатності швидко-силового характеру вже через 24 години після термонавантаження.

Систематичне варіативне застосування фізичних засобів відновлення (ручний масаж, гідромасаж, вібраційний, сегментарний масаж і ін.) у тісному взаємозв'язку з тренувальним процесом створює найбільший ефект.

У випадках, коли «напруження функціональних систем переходить фізіологічні норми, використання комплексу вітамінів С і Р – галаскорбіну є ефективним для підвищення працездатності і прискорення відновлювальних процесів після великих фізичних навантажень.»[3]. Покращенню працездатності плавців сприяє попереднє насичення організму аскорбіновою кислотою в сумарній дозі до 400 мг перед тренувальним заняттям на протязі 9-10 днів зимою і весною. Після закінчення змагань на довгі дистанції спортсменам рекомендується багата вмістом калію дієта або вживання хлористого калію по 0,5-1,0 г 3-4 рази на день, а перед стартом при напруженій м'язевій діяльності доцільно вводити його додатково з глюкозою. В умовах змагань рекомендується одноразове вживання ударних доз вітамінів С, В₁₂, Е.

Позитивний вплив на процеси відновлення мають природні препарати – мед, курага, горіхи, чорна смородина.

Препарати адаптогену елеутерококу підвищують фізичну, розумову і спеціальну працездатність спортсменів, а також сприяють покращенню адаптаційних можливостей киснево-транспортної системи до тренувальних навантажень.

До засобів відновлення працездатності відносяться аутотренінг, довільне розслаблення м'язів, а також паузи саморегуляції, використання яких перед тренуванням мобілізує резервні можливості організму, прискорюючи процеси впрацьовування, а після тренування сприяє швидкому переключенню на іншу роботу чи раціональному відпочинку.

В теорії і практиці фізичної культури і спорту існує велика кількість різноманітних засобів, методів і прийомів, які забезпечують створення оптимальних умов для прояву працездатності і її відновлення після фізичних навантажень за умови врахування індивідуальних особливостей спортсменів.

1. Волков В.М., Путило В.Н. Исследование эффективности различных вариантов отдыха в условиях нарастающего утомления//Теория и практика физической культуры. – 1970. – №7. – С.32.

2. Соболевский В.И., Шухардин И.О. Применение сауны как восстановительного средства в период интенсивных тренировок пловцов//Плавание. – М.:Физкультура и спорт,1980. – Вып.1. – С.16.

3. Моногаров В.Д., Платонов В.Н., Строева Л.Н., Шамрай Е.Ф. Влияние комплекса витаминов С и Р (галаскорбина) на эффект тренировочного процесса у пловцов//Теория и практика физкультуры. – 1974. – №4. – С.28.

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ЗАСОБАМИ ТУРИСТИЧНО-КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ

*Андрій Кривоніс,
IV курс, факультет фізичного
виховання і спорту.
Науковий керівник –Гуменюк Г.М.,
асистент.*

В Україні, як і в інших країнах світу, історично склалася своя система виховання, яка максимально враховує національні риси і самобутність українського народу. Нині, спираючись на глибинні національно-виховні традиції свого народу, національна система виховання поступово відроджується.

Національне виховання найбільш повно відповідає потребам відродження України, головною метою якого, на сучасному етапі становлення та розбудови нашої держави, є передача молодому поколінню соціального досвіду, багатства духовної культури, його національної ментальності, своєрідності світогляду і на цій основі формування особистісних рис громадянина України.

Найголовнішою громадянською рисою особистості є сформованість національної самосвідомості, патріотичних почуттів до рідної землі, свого народу, готовності до праці в ім'я України [№1; с.32].

Спираючись на найбільш загальні філософські положення та конкретно-наукові дослідження людської самосвідомості, педагогіка розглядає проблеми національної самосвідомості з практичної точки зору, тому в навчально-виховному процесі школи впроваджуються нові форми і засоби роботи, що сприяють цьому напрямку.

Серед різноманітних засобів формування національної самосвідомості важливе місце належить туристично-краєзнавчій роботі.

За словами О.І.Потапенка, В.І.Кузьменка, національна самосві-

Віктор Майструк,
IV курс, факультет фізичного
виховання і спорту.
Науковий керівник – *Полатайко Ю. О.*
кандидат біологічних наук, доцент.

домість – це “усвідомлення кожною людиною себе як представника певного етносу, носія національної, матеріальної та духовної культури; усвідомлення своїх здібностей, якостей, думок, почуттів, дій, місця й ролі в природі, суверенній державі, світі в цілому” [№2; с.1].

Національна самосвідомість формується всіма засобами рідної мови, історії, культури, національними традиціями і звичаями. Надійний фундамент – історична пам'ять, яка зберігає кожен сторінку життя, різноманітної діяльності і боротьби рідного народу за свої права на всіх етапах його розвитку. Аналіз джерельної бази свідчить, що значну роль в історії рідного краю, вивченні і збереженні історико-культурної спадщини може і повинен відіграти туризм. В світлі національного відродження України, розвиток національного туризму повинен активно сприяти розбудові державності і декларації суспільства, духовному розвитку народу і особливо молоді.

Краєзнавство розглядається як – “сукупність інформації про якусь країну з погляду географії, природи, історії, етнографії, народного господарства” [№3; с.1159].

Аналіз сучасної педагогічної літератури дозволяє стверджувати, що краєзнавство в поєднанні з туризмом розглядається, як організована багатогранна навчально-освітня, пошуково-дослідницька та суспільно-корисна діяльність школярів, спрямована на вивчення рідного краю [№2; с.6].

За специфікою форм організацій туристично-краєзнавчу роботу в школі поділяють на стаціонарну та туристичну.

Окрім пізнавальних можливостей, туристично-краєзнавча робота має великий виховний потенціал, що відповідає принципу виховуючого навчання. На цій основі розширюються світоглядницькі погляди, патріотичні переконання, формується активна життєва позиція молоді, що робить нас гідними представниками українського етносу і послідовниками кращих синів і дочок України.

1. Гуменюк Г.М. Формування національної самосвідомості засобами туристично-краєзнавчої роботи / Матеріали першої Всеукраїнської наукової конференції аспірантів галузі фізична культура і спорт. – Львів, 1997. – С.32-34.

2. Гуменюк Г.М. формування національної самосвідомості засобами туристично-краєзнавчої роботи / Методичні рекомендації з курсу “Загальної і соціальної педагогіки”. – Івано-Франківськ, 1998. – 48 с.

3. Енциклопедія Українознавства / За ред. В.Кубійовича. – Т.3. – Львів, 1994. – С.805-1200.

Потапенко О.І., Кузьменко В.І. Шкільний словник з українознавства. – Київ, 1995. – С.290.

Після складання перспективного плану на 4 роки складається річний план. Він характеризується більш детальною постановкою завдань, застосуванням різних засобів, методів і прийомів, розподілом структур тренувального процесу: періодів, етапів, макроциклів, мезоциклів, мікроциклів, тренувальних занять. Річний план складається з підготовчого, змагального і перехідного періодів.

Підготовчий період триває 5-6 місяців і поділяється на 2 етапи: загальнопідготовчий і спеціальнопідготовчий.

Загальнопідготовчий етап поділяється на втягуючий і базовий цикли. Задачами цього етапу є підвищення рівня загальної фізичної підготовки, розвиток можливостей різних систем організму, розвиток спортивного технічних та психологічних якостей. Тренування на суші включає збільшення силових якостей, рухливості в суглобах, розвиток координаційних здібностей і загальної витривалості. На воді закладається базова основа – вдосконалення техніки, розвиток витривалості і швидкості [1].

Спеціальнопідготовчий етап ділиться на базовий, контрольно підготовчий і підвідний цикли тренувань. На цьому етапі вирішуються задачі розвитку спеціальних якостей плавця та збільшення загального рівня плавальної підготовки. На суші проводяться тренування з використанням спеціальних тренажерів для розвитку тих груп м'язів, які виконують основне навантаження в змагальній діяльності, застосовуються вправи на гнучкість (в плечових і гомілкових суглобах). На воді здійснюється розвиток комплексних якостей (швидкісних можливостей, спеціальної витривалості), збільшується кілометраж та інтенсивність навантажень.

Змагальний період триває 1-2 місяці, ділиться на передзмагальний і змагальний цикли. У передзмагальному циклі модулюються умови змагань, вдосконалюється тактична і психологічна підготовка, розвиваються морально-вольові якості. Заняття на суші включають вправи для збільшення рухливості в суглобах та вправи, спрямовані на розвиток спеціальних якостей. У воді збільшується інтенсивність (до 50 %), удосконалюється техніка плавання на великій швидкості, пропливання основної дистанції кілька разів за певний час, пропливання дистанції з перемінною швидкістю [2].

Змагальний цикл має на меті досягнення найбільшої працездатності і збереження високої спортивної форми. Вправи на суші скорочуються до

розминки. Кілометраж у воді зменшується, а вправи на швидкість збільшуються (до 70%), виконуються на швидкість старту і повороти, розв'язуються конкретні завдання в умовах змагань.

Між змаганнями є відновлюючо-підготовчий (3 дні) та відновлюючо-підтримуючий (2-3 тижні) цикли тренувань.

Перехідний період – це період активного відпочинку після інтенсивних навантажень попереднього тренувального року. Триває 1-1,5 місяці. Задачі: забезпечення повного відновлення фізичних та психічних можливостей, підтримання високого рівня рухових якостей та функціональних систем організму [3]. Включає в себе наступні цикли: відновлюючо-підтримуючий, відновлювально-підготовчий. На суші виконуються ЗРВ, вправи для розвитку спеціальних якостей, заняття спортивними іграми, крос. На воді: плавання на середні та довгі дистанції з удосконаленням техніки. Після занять спортсмен не повинен відчувати втоми, інтенсивність навантажень мала.

1. Вайцеховский С.М. Физическая подготовка пловца. Изд.2-е, перераб. – М.: Физкульт. и спорт., 1976. – С.123.

2. Парфенов В.А., Платонов В.Н. Тренировка квалифицированных пловцов. – М.: Физк. и спорт, 1981. – С.210.

3. Платонов В.Н. Теория и методика спортивной тренировки. – Киев: Вища школа, 1984. – С.248.

ГИПЕРТРОФИЯ МИОКАРДА І ФІЗИЧНА ПРАЦЕЗДАТНІСТЬ СПОРТСМЕНІВ

Світлана Мальона,

І курс, факультет фізичного виховання і спорту.

Науковий керівник – *Попель С.Л.*,
кандидат медичних наук, доцент.

Відомо, що в процесі адаптації до фізичного навантаження у спортсменів, які систематично займаються спортом розвивається гіпертрофія міокарда і розширення порожнин серця. Цей факт твердо встановлений про що свідчать результати багаточисленних анатомічних, інструментальних та рентгенологічних досліджень. Однак, до сьогодення питання про те, в якій мірі вищевказані структурні зміни відображаються на скоротливій функції серця, продуктивності кардіореспіраторної системи і в кінцевому випадку на фізичній працездатності спортсмена залишаються невирішеними. Пояснюється це обмеженими можливостями методів діагностики гіпертрофії міокарда і оцінки ступеня вираженості цього процесу у спортсменів.

Ми вперше зробили спробу на основі даних про гіпертрофію міокарда проаналізувати її вплив на функціональні можливості серця і співставити їх з рівнем загальної фізичної працездатності спортсменів.

Було обстежено 29 тренуваних спортсменів у віці від 18 до 26 років без яких-небудь патологічних відхилень зі сторони серцево-судинної системи. Контрольну групу склали 30 здорових чоловіків того ж віку, які не займаються спортом.

В результаті досліджень була встановлена чітка, близька до лінійної, залежність між масою міокарда лівого шлуночка і рівнем фізичної працездатності у спортсменів.

Із збільшенням маси міокарда закономірно зростають значення PWC170.

Аналіз взаємовідносин фізичної працездатності і розмірів порожнини лівого шлуночка у не спортсменів свідчить про криволінійну залежність цих показників.

У спортсменів з гіпертрофією міокарда при будь-якому діастолічному об'ємі порожнини серця спостерігається більш високий рівень фізичної працездатності, тобто ці спортсмени в умовах оптимального функціонування серця можуть виконати більшу механічну роботу, ніж спортсмени без вираженої гіпертрофії. Слід підкреслити, що зазначений вплив гіпертрофії міокарда на фізичну працездатність було визначено у спортсменів як з невеликими, так і суттєвим збільшенням розмірів порожнини лівого шлуночка.

Очевидно, що в даному випадку мова йде про гіпертрофію міокарда, яка розвивається переважно за рахунок потовщення фізіологічного поперечника стінки шлуночка і збільшення поперечного перерізу міокарда.

Встановлена достовірна залежність величини PWC170 від максимального пульсового об'єму крові, часу максимізації скоротливої здатності міокарда, що свідчить про підвищення функціональної здатності міокарда у спортсменів. Це дозволяє допустити, що факт підвищення рівня фізичної працездатності у спортсменів з гіпертрофією міокарда може знаходитись у певному взаємозв'язку з функціональними характеристиками серця.

Гіпертрофія міокарда, яка виникає в результаті адаптації серця до фізичних навантажень, приводить до збільшення числа і розмірів мітохондрій, розвитку широкої сітки капілярів, підвищеного вмісту міоглобіна, збільшенню числа структурних елементів, які представляють собою безпосередньо скоротливий апарат м'язевих волокон – міофіламентів.

В наших дослідженнях спортсмени з вираженою гіпертрофією міокарда відрізняються від спортсменів без такої, в першу чергу, тим, що в них ймовірно збільшена кількість паралельних скоротливих елементів. Такий характер гіпертрофічного процесу у відповідності з законом

ЗАДАЧА ТИПУ ЗАДАЧІ ДІРІХЛЕ ДЛЯ БЕЗТИПНИХ РІВНЯНЬ ІЗ ЧАСТИННИМИ ПОХІДНИМИ.

Любов Царевич.

У курс, фізико-математичний факультет.

Науковий керівник – Пташник Б.Й., доктор фізико-математичних наук, професор.

фізіологічного перерізу м'яза приводить до підвищення потужності скорочення м'яза. Приміняючи його до міокарду це, треба думати, може сприяти збільшенню кількості крові, яка викидається під час систоли шлуночків. Підвищення хвилинного об'єму кровообігу при фізичному навантаженні, досягається при цьому більш ефективним шляхом – головним чином за рахунок збільшення ударного об'єму крові і в меншій ступені за рахунок збільшення частоти скорочень.

Спортсмени підгруп, які нами розглядалися при однаковому об'ємі порожнини шлуночка відрізняються одні від одних лише по загальній кількості маси міокарда. При цьому можливості умовної одиниці гіпертрофованого міокарда практично однакові. Показник, який характеризує відношення між масою міокарда і величиною PWC170, лише незначно відрізняється у спортсменів з суттєвою різницею ступеня вираженості гіпертрофічного процесу. Можна передбачити, що це пов'язане з підвищенням потужності систем енергетичного забезпечення скоротливих компонентів, які містяться в кардіоміоцитах серця спортсменів.

Таким чином, результати нашого дослідження свідчать про функціональну ефективність міокарда, фізіологічно гіпертрофованого в процесі адаптації до фізичного навантаження. Спортсмени з гіпертрофією міокарда в умовах оптимального функціонування апарата кровообігу можуть виконувати навантаження більшої потужності, ніж спортсмени з меншим ступенем вираженості гіпертрофічного процесу і тим більше, ніж не спортсмени в яких гіпертрофія міокарда відсутня. Це забезпечується з однієї сторони збільшенням кількості м'язової маси лівого шлуночка, а з іншої – підвищеними функціональними можливостями умовної одиниці міокарда такого адаптованого до фізичних навантажень "спортивного серця".

1. В області $D = \{(t, x) : t \in (0, T), x \in \Omega \subset \mathbb{R}^p\}$, де Ω – обмежена однозв'язна область із гладкою границею Γ , розглянемо задачу

$$M(U) \equiv \sum_{s=0}^n A_s \left(\frac{\partial^2}{\partial t^2} \right)^{n-s} L^s U = f(t, x), \quad (1)$$

$$\left. \frac{\partial^{2(r-1)} U}{\partial t^{2(r-1)}} \right|_{t=0} = \varphi_r(x), \quad \left. \frac{\partial^{2(r-1)} U}{\partial t^{2(r-1)}} \right|_{t=T} = \varphi_{n+r}(x), \quad r = 1, \dots, n, \quad (2)$$

$$L^s U|_{\Gamma} = 0, \quad m = 0, 1, \dots, n-1, \quad (3)$$

де $A_s \in \mathbb{R}$, $L \equiv \sum_{i,j=1}^p \frac{\partial}{\partial x_i} \left(a_{i,j}(x) \frac{\partial}{\partial x_j} \right) - c(x)$ – еліптичний в

області Ω оператор з досить гладкими коефіцієнтами, $a_{i,j}(x) > 0$ та $c(x) \geq 0$.

Позначимо $\{X_k(x)\}$ і $\Lambda = \{\lambda_k\}$, $k \in N$, відповідно множини власних функцій та власних значень задачі:

$$LX = -\lambda X, \quad X|_{\Gamma} = 0. \quad (4)$$

2. Розв'язок задачі (1)-(3) шукаємо у вигляді ряду

$$U(t, x) = \sum_{k=1}^{\infty} u_k(t) X_k(x), \quad (5)$$

де кожна з функцій $u_k(t)$, $k \in N$, є відповідно розв'язком такої задачі:

$$\sum_{s=0}^n A_s (-\lambda_s)^s \frac{\partial^{2(n-s)} u_k(t)}{\partial t^{2(n-s)}} = f_k(t), \quad (6)$$

$$u_k^{2(r-1)}(0) = \varphi_{k,r}, \quad u_k^{2(r-1)}(T) = \varphi_{k,n+r}, \quad r = 1, \dots, n. \quad (7)$$

Припустимо, що для кожного $\lambda_k \in \Lambda$ всі корені $\eta_j(\lambda_k)$, $j = 1, \dots, 2n$, рівняння

$$\sum_{s=0}^n A_s (-\lambda_s)^s \eta^{2(n-s)} = 0 \quad (8)$$

є попарно різні та відмінні від нуля.

Характеристичний визначник задачі (6), (7) обчислюється за такою формулою:

$$\Delta(\lambda_k) = \prod_{j=1}^n (\exp(-\eta_j(\lambda_k)T) - \exp(\eta_j(\lambda_k)T)) \prod_{n \geq p > q \geq 1} (\eta_p^2(\lambda_k) - \eta_q^2(\lambda_k))^2.$$

Теорема 1. Для єдиності розв'язку задачі (1)-(3) у просторі $C^{2n}(\bar{D})$ необхідно і достатньо, щоб

$$\Delta(\lambda_k) \neq 0 \quad (9)$$

для всіх $\lambda_k \in \Lambda$.

3. Розглянемо питання про існування розв'язку.

Нехай виконуються умови (9). Тоді для кожного $\lambda_k \in \Lambda$ існує розв'язок задачі (6), (7), який зображується у вигляді суми

$$U_k(t) = V_k(t) + U_k(t), \quad (10)$$

$$\text{де } V_k(t) = \int_0^T G_k(t, \tau) f_k(\tau) d\tau, \quad (11)$$

$$U_k(t) = \sum_{j=1}^n (C_{k,j} \exp(\eta_j(\lambda_k)t) + C_{k,n+j} \exp(-\eta_j(\lambda_k)t)), \quad (12)$$

де $G_k(t, \tau)$ – функція Гріна відповідної однорідної задачі (6), (7).

Розв'язок задачі (1)-(3) формально зображається рядом

$$U(t, x) = \sum_{k=1}^{\infty} (V_k(t) + U_k(t)) X_k(x). \quad (13)$$

В роботі отримано явну формулу для розв'язку задачі. Питання про збіжність ряду (13), взагалі, пов'язане з проблемою малих знаменників, бо відмінні від нуля вирази $(\exp(2\eta_j(\lambda_k)T) - 1)$, $j = 1, \dots, n$, що входять знаменниками у формули (11), (12), можуть бути як завгодно малими за модулем для нескінченної множини $\lambda_k \in \Lambda$.

Теорема 2. Нехай існують додатні сталі m_1, γ_1 такі, що для всіх (крім скінченного числа) значень $\lambda_k \in \Lambda$ виконуються нерівності

$$|\exp(2\eta_j(\lambda_k)T) - 1| \geq m_1 \lambda_k^{-\gamma_1} \exp(2\eta_j(\lambda_k)T), \quad j = 1, \dots, n \quad (14)$$

і нехай $f(t, x) \in C([0, T], B_{\beta_2}^{1/2})$, $\varphi_r(x) \in B_{\beta_1}^{1/2}$, $r = 1, \dots, 2n$,

де $\beta_1 > 5\alpha T$, $\beta_2 > 6\alpha T$.

Тоді існує розв'язок задачі (1)-(3) з простору $C^{2n}(\bar{D})$, який неперервно залежить від функції $f(t, x)$ та $\varphi_r(x)$, $r = 1, \dots, 2n$.

Доведення випливає з оцінки

$$\|U(t, x)\|_{C^{2n}(\bar{D})} \leq C_1 \|f(t, x)\|_{C([0, T], B_{\beta_2}^{1/2})} + C_2 \sum_{j=1}^{2n} \|\varphi_j(x)\|_{B_{\beta_1}^{1/2}}.$$

Означення простору B_q^ω див. в роботі [1].

4. В роботі проаналізовано можливість виконання оцінок (14).

Теорема 3. Для майже всіх (відносно міри Лебега в \mathfrak{R}) чисел $T > 0$ нерівності (14) виконуються при $\gamma_1 \geq p/2$ для всіх (крім скінченного числа) значень $\lambda_k \in \Lambda$.

1. Гой Т.П., Пташник Б.Й. Нелокальні крайові задачі для систем лінійних рівнянь із частинними похідними зі змінними коефіцієнтами // Укр. мат. журн. – 1997. – Т.49. – №11. – С.1478-1487.

ВИВЧЕННЯ ГЕОМЕТРИЧНИХ ПОБУДОВ У КУРСІ ГЕОМЕТРІЇ VII – IX КЛАСІВ

Ірина Литвиненко,
IV курс, фізико-математичний факультет.
Науковий керівник – *Мартишук О.І.*,
кандидат педагогічних наук, доцент.

У комплексі питань, які сприяють закріпленню теоретичних знань учнів з математики та розвитку їх логічного мислення, важливе місце належить геометричним побудовам. Цей вид задач позитивно впливає на формування наукового світогляду учнів, допомагає активізувати розумову діяльність, математичну ініціативу, уміння самостійно шукати нове.

Досвід показує, що в процесі викладання геометрії ще мало приділяється уваги навчанню учнів різних способів геометричних побудов, нечітко розкривається їх зміст. Задачі на побудову розв'язуються від випадку до випадку. У зв'язку з цим виникає необхідність створення системи роботи вчителя по навчанню геометричних побудов, яка розкривала б суть і логічну структуру задач на побудову, розвивала б самостійність у математичних міркуваннях, формувала б вміння логічно обгрунтовувати геометричні побудови, сприяла б розвитку конструктивного мислення учнів.

Аналіз навчально-методичної літератури, вивчення та узагальнення досвіду роботи вчителів математики і проведення нами експериментальних досліджень дозволили виявити деякі напрями системи роботи вчителя по навчанню геометричних побудов у VII-IX класах: здійснення пропедевтики геометричних побудов в V-VI класах, що сприяє підготовці до вивчення систематичного курсу геометрії; з'ясування змісту розв'язування задачі на побудову, можливостей інструментів геометричних побудов; формування навичок пошукової діяльності, активізація мислення в процесі знаходження способів побудови; ознайомлення з основними критеріями застосування того чи іншого методу в процесі розв'язування задач на побудову; формування вміння обгрунтовувати правильність геометричних побудов на основі використання раніше відомого теоретичного матеріалу (аксіом, теорем тощо); розвиток дослідницьких навичок у процесі розв'язування задач на побудову; навчання геометричних побудов на зразках тих міркувань, які дані в посібнику або вчителем на уроці.

Звичайно, ці напрями у процесі роботи яку доцільно проводити як на уроках, так і на заняттях математичного гуртка, повинні переплітатись і доповнювати один одного. Психологічні дослідження показують, що уміння і навички геометричних побудов не можуть бути результатом стихійного розвитку дитини. Без навчання і тренування вони не розвиваються. В зв'язку з цим вчителю необхідно враховувати

пропедевтичний характер вивчення елементів геометрії у V-VI класах, що сприяє підготовці учнів до сприймання систематичного курсу геометрії.

Спираючись на досягнутий у попередніх класах рівень геометричної підготовки учнів, у VII-IX класах відбувається систематичне вивчення основних фактів планіметрії та методів, які застосовуються в ній. Особлива увага звертається на формування в учнів навичок геометричних побудов, при цьому вони повинні вільно виконувати побудови, передбачені програмою, розв'язувати нескладні задачі на побудову циркулем і лінійкою. Розпочата у дев'ятирічній школі ідея геометричних побудов набуває в старших класах якісно нового характеру. Елементи просторового уявлення і конструктивні вміння продовжують формуватись в учнів X-XI класів, ґрунтуючись на знаннях, одержаних з дев'ятирічної школи.

Результати досліджень показують, що робота вчителя по формуванню в учнів умінь і навичок розв'язування задач на побудову має бути цілеспрямованою, становити собою продуману систему, застосування якої повинно забезпечити глибокі знання учнів. Запропоновані нами напрями системи роботи вчителя по навчанню учнів розв'язуванню задач на побудову сприяють активному засвоєнню навчального матеріалу, розвитку конструктивних здібностей учнів. Цим створюються умови для вивчення геометричних побудов в X-XI класах.

МЕССБАУЕРІВСЬКА СПЕКТРОСКОПІЯ СИСТЕМИ Fe-Ti, ОТРИМАНОЇ МЕТОДОМ СПІКАННЯ З ПОРОШКІВ

Володимир Мандзюк,
V курс, фізико-математичний факультет.
Науковий керівник – *Федорів В.Д.*,
кандидат фізико-математичних наук,
доцент.

Сплави системи Fe-Ti набули широкого застосування в області конструкційних матеріалів, в першу чергу завдяки можливості отримання деталей з підвищеними механічними характеристиками, оскільки титан, утворюючи тверді розчини із залізом, є більш активним зміцнюючим елементом, ніж широко використовуваний нікель, молібден, хром [1].

В даній роботі досліджувався вплив термоциклювання при спіканні системи Fe-Ti на її магнітну мікроструктуру та фазовий склад. Для спікання використовувались порошки заліза марки ПЖ1М3 та титану фракції 0,10-0,15 в різних співвідношеннях, хімічний склад і технологічні властивості яких приведені в [2]. Тиск пресування був рівний 150 кГс/см². Спікання проводили в захисній атмосфері CO₂ при різних температурних

режимах нагрівання і витримці. З метою оптимізації процесу фазоформування зразки спікали в режимі ізотермічної витримки при температурі 1050°C, що відповідає класичному правилу спікання порошків чистих металів при температурі $0,5-0,7T_{пл}$ та термоциклюванні. Термоциклювання проводилось в інтервалі температур 850-950°C, який захоплює температури поліморфного перетворення заліза (910°C) та титану (882°C). Крім того, після кожного третього термоциклу зразки повільно охолоджувалися до кімнатної температури.

З метою дослідження магнітної мікроструктури отримана система Fe-Ti досліджувалась методом γ -резонансної спектроскопії, γ -резонансні спектри отримувались за допомогою месбауерівського комплексу ЯГРС-4М та УНО-4096 з використанням джерела γ -квантів ^{57}Co в хромовій матриці. Математична обробка спектрів проводилась за допомогою стандартної програми на ЕОМ.

Для виявлення впливу термоциклювання на активність утворення інтерметалідів проведено дослідження системи зразків, отриманих методом спікання із порошків титану і заліза складу 46% Ti (по масі) та 54%Fe при різних кількостях термоциклів. Характерний вигляд γ -резонансних спектрів поглинання приведений на рис. Для порівняння на цьому ж рис. приведений γ -резонансний спектр, отриманий від зразка складу 32% Fe та 68% Ti, спеченого ізотермічно при $t_{сп}=1050^\circ\text{C}$ на протязі 5 год.

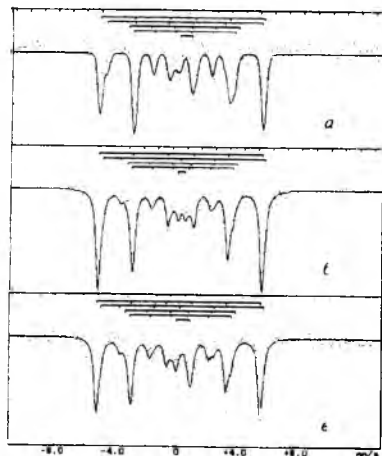

Рис. Месбауерівські спектри, отримані від зразка складу Fe-32%Ti-68%, спеченого при температурі 1050°C (а), та зразків складу Fe-50%Ti-50%, отриманих при 3 (б) та 15 (в) термоциклах.

Результати математичної обробки отриманих γ -резонансних спектрів показали наявність п'ятих нееквівалентних положень заліза, які відповідають наступним фазам (табл.): α -Fe, ефективне магнітне поле на ядрі якого рівне $H_{ef}=333\text{кЕ}$, твердого розчину титану в α -Fe

($315\text{кЕ} < H_{ef} < 331\text{кЕ}$) та інтерметаліду TiFe_2 . Згідно результатів месбауерівського дослідження інтерметаліду TiFe_2 авторами [3], γ -резонансні спектри цих структур складаються із двох секстетів з магнітними полями відповідно 223 та 206 кЕ. Такий складний вигляд γ -резонансного спектру пояснюється наявністю двох типів оточення атомів заліза в структурі TiFe_2 .

Поряд із магнітовпорядкованою складовою в месбауерівських спектрах досліджуваної системи виділено парамагнітний дублет, інтегральна інтенсивність якого росте із ростом кількості термоциклів. Ця парамагнітна складова γ -резонансного спектру, очевидно, відповідає атомам заліза, які дифундували в зерна титану.

Табл. Параметри γ -резонансних спектрів зразків, отриманих в режимі ізотермічного спікання та термоциклювання.

Зразок	α -Fe		Ti в α -Fe		TiFe_2		парамагнітна фаза		
	$H_{ef}, \text{кЕ}$	I, %	$H_{ef}, \text{кЕ}$	I, %	$H_{ef}, \text{кЕ}$	I, %	$\delta, \text{мм/с}$	$Q, \text{мм/с}$	I, %
Fe-32% Ti-68% $t=1050^\circ\text{C}$	333	60	315	16	223 206	17	0,35	0,82	7
Fe-50% Ti-50% 3 тц	333	69	330	6	223 206	18	0,16	0,44	7
Fe-50% Ti-50% 15 тц	333	27	323	42	223 206	21	0,40	0,90	10

Аналізуючи отримані дані (табл.), можна зробити висновок, що як при ізотермічному спіканні, так і в режимі термоциклювання відбувається утворення інтерметаліду TiFe_2 . Максимальний його вміст спостерігається при 15 термоциклах, причому ріст кількості термоциклів незначно збільшує долю інтерметалідної фази в порівнянні з 3 термоциклами. Це обумовлено лімітуючим фактором процесів дифузії титану в зерна заліза із сторони утворених на поверхні заліза зерен інтерметаліду TiFe_2 . Поряд з цим спікання при 15 термоциклах обумовлює утворення значної долі (42%) твердого розчину титану в α -Fe в порівнянні із 6% при 3 термоциклах. Пояснити отриманий результат можна наступним чином. Значна концентрація титану в приповерхневому шарі заліза приводить до утворення інтерметаліду TiFe_2 , зерна якого перешкоджають подальшій дифузії атомів титану в залізо, і подальший процес спікання в режимі термоциклювання супроводжується рівномірним перерозподілом атомів титану по об'єму зерен заліза.

1. Kicback B.f., Schatt W., Jangg G. Titanium – a lloyd sintered steels / Powder Met. Int. – 1984.-16 №5.
2. Порошковая металлургия. Справочник. Под общей ред. И.М.Федорченко.-К.: Наукова думка, 1985.
3. Syono Yasuhiko, Ito Atsuko, Morimoto Setsu. Systematics of Mossbauer parameters in ^{57}Fe – doped titanate and germanate ilmenites. J. Phys. and Chem. Solids., 1996, 42, №6.

ПРОЦЕСИ ДЕФЕКТООУТВОРЕННЯ В ТОНКИХ ПЛІВКАХ ХАЛЬКОГЕНІДІВ СВИНЦЮ

Борис Рувінський
 V курс. фізико-математичний факультет.
 Науковий керівник – *Фреїк Д.М.*, доктор
 хімічних наук, професор.

Відомо, що в халькогенідах свинцю (ХС) зміною складу в межах області гомогенності можна керувати електричними властивостями: типом провідності і концентрацією носіїв струму. Однак, незважаючи на численні дослідження, ще досі немає єдиної думки про переважаючий вид і зарядові стани власних атомних дефектів у тонких плівках ХС. Найбільш імовірно, що дефектна підсистема в ХС є досить складною і визначається технологічними факторами вирощування плівок.

В роботі вперше запропоновано кристалохімічну модель атомних дефектів у плівках ХС, яка передбачає одночасне утворення як однозарядних, двозарядних, так і електронейтральних дефектів: міжвузлових атомів і вакансій свинцю (Pb_i^+ , Pb_i^{2+} , Pb_i^0 , V_{Pb}^- , V_{Pb}^{2-} , V_{Pb}^0). Термодинамічні процеси при вирощуванні плівок методом гарячої стінки, власну провідність та іонізацію дефектів Френкеля у катіонній підгратці враховано за методом Крегера сукупністю рівнянь відповідних квазіхімічних реакцій спільно із загальною умовою електронейтральності. Сумісний розв'язок згаданої системи рівнянь дає можливість визначити рівноважні концентрації носіїв струму (n , p), заряджених і електронейтральних дефектів ($[\text{Pb}_i^+]$, $[\text{Pb}_i^{2+}]$, $[\text{Pb}_i^0]$, $[V_{\text{Pb}}^-]$, $[V_{\text{Pb}}^{2-}]$, $[V_{\text{Pb}}^0]$) через константи рівноваги квазіхімічних реакцій і парціальний тиск пари халькогена P_{X_2} .

Приклад розрахованих залежностей холлівської концентрації носіїв струму $n_H = n - p$ для плівок PbTe від тиску пари Te_2 при постійних температурах підкладки і випарника ($T_n = 653\text{K}$, $T_b = 833\text{K}$) та від температури підкладки T_n при постійних значеннях температури

випарника ($T_b = 720\text{K}$) і тиску пари Te_2 ($P_{\text{Te}_2} = 1.65 \cdot 10^{-2} \text{Па}$) показано на рис. 1. а, б (суцільні лінії), що свідчить про правильний опис прийнятою моделлю спостережуваної зміни типу провідності плівок при

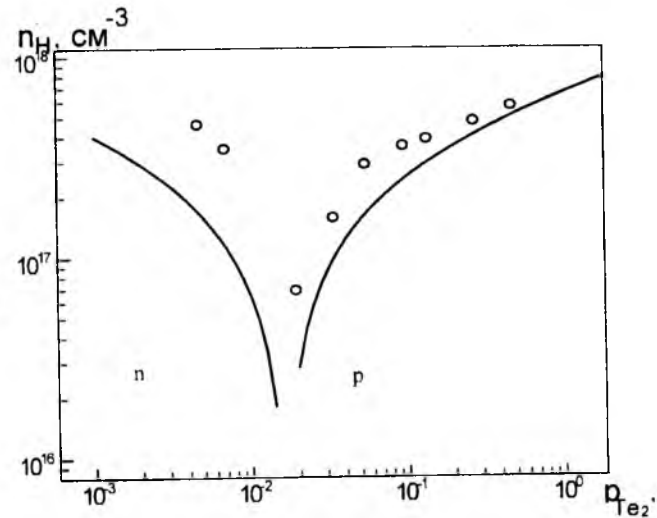

Рис. 1. а.

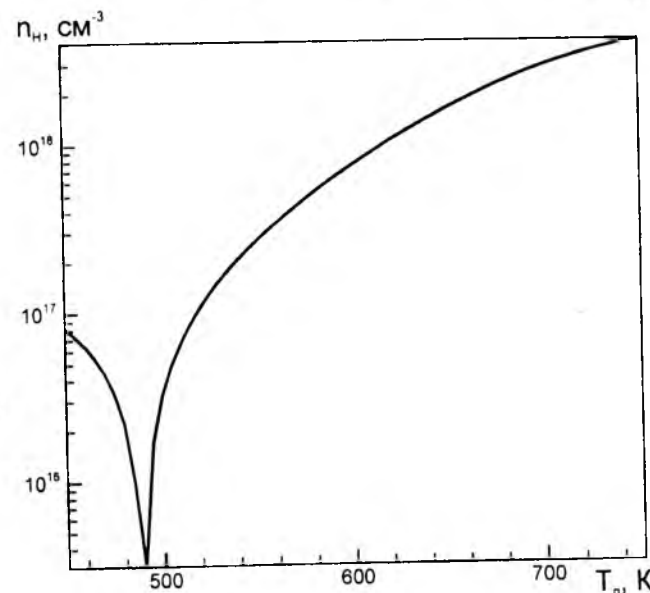

Рис. 1. б

узгодженні з дослідними даними [1] (підкладки – сколи (111) BaF_2) у розглянутому діапазоні тисків. На рис. 2 (а, б) наведено отримані

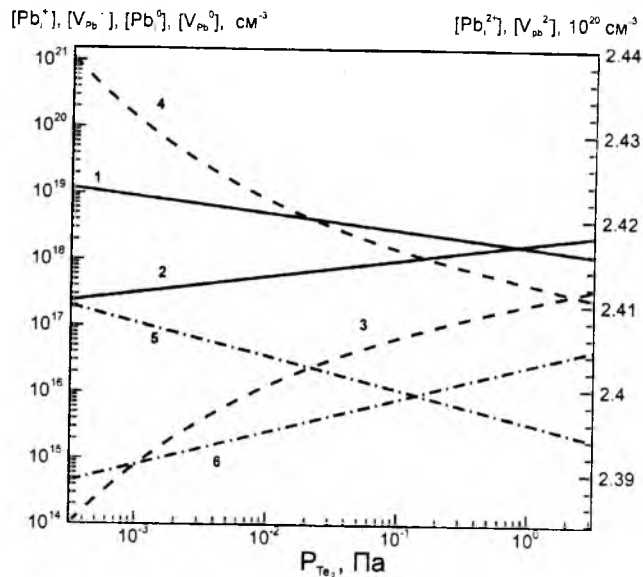

Рис. 2. а.

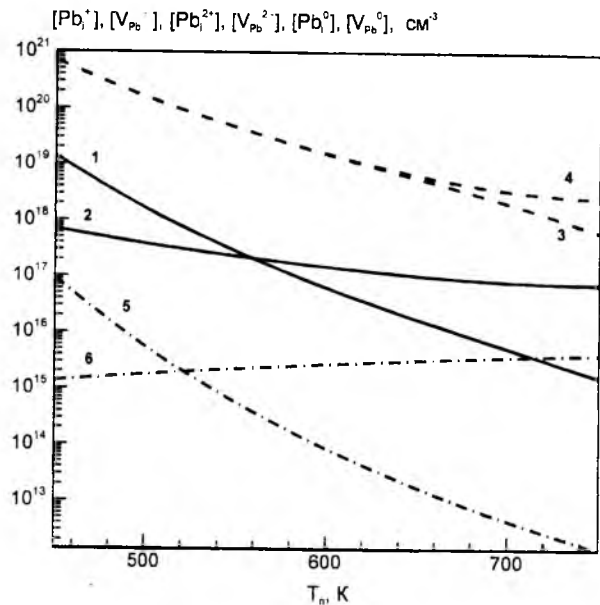

Рис. 2. б.

відповідні баричні і температурні залежності концентрацій заряджених дефектів в плівках PbTe (суцільні лінії: 1 – $[Pb_i^+]$, 2 – $[V_{Pb}^-]$; пунктирні лінії: 3 – $[Pb_i^{2+}]$, 4 – $[V_{Pb}^{2-}]$; штрих-пунктирні лінії: 5 – $[Pb_i^0]$, 6 – $[V_{Pb}^0]$). Для випадку плівок PbTe в експерименті [1] з достатньою точністю виконується умова $[V_{Pb}^{2-}] \approx [Pb_i^{2+}]$, при якій концентрація Pb_i^+ із зростанням тиску пари P_{Te_2} зменшується ($n \sim P_{Te_2}^{-1/4}$), а концентрація V_{Pb}^- зростає ($p \sim P_{Te_2}^{1/4}$). Концентрації двозарядних дефектів Pb_i^{2+} і V_{Pb}^{2-} при значній їх кількості змінюються дуже повільно у досить широкому інтервалі тисків, в якому відбувається інверсія провідності (з n – до p – типу). Як показують розрахунки, концентрації двозарядних дефектів на 1-2 порядки перевищують концентрації однозарядних дефектів, які в свою чергу перевищують концентрації електронейтральних дефектів. Це знаходиться у згоді з припущенням про переважання багатозарядних вакансій та міжвузлових атомів, здатних до іонізації різної кратності. Внаслідок сильної, але не повної компенсації двозарядних дефектів, крім них, за інверсію типу провідності відповідають також і однозарядні дефекти.

Зазначена кристалохімічна модель дає можливість з успіхом аналізувати складний спектр дефектної підсистеми ХС в залежності від технологічних умов вирощування кристалів і плівок.

1. A. Lopez-Otero The use of a phase diagram as a guide for the grown of PbTe films // Appl. Phys. Lett. – 1975. – V. 26. – №8. – P. 470-472.

ДОСЛІДЖЕННЯ ДОБРОТНОСТІ МАГНІТО-М'ЯКИХ ФЕРИТІВ НОВОЇ ГЕНЕРАЦІЇ НА РАДІОЧАСТОТАХ

Ігор Іванчук,
II курс, фізико-математичний факультет.
Науковий керівник – Копасев О.В.,
кандидат технічних наук, доцент.

Телевізійні і радіотехнічні пристрої побудовані з поширеним використанням магнітом'яких феритів у колах настройки. У мобільних телефонах, пейджерів, а також апаратах супутникового зв'язку елементною базою в додаток до відомих феритів NiZn-складу є відносно нові, але менше вивчені ферити MgZn-складу. В Україні вони можуть виготовлятися з вітчизняної сировини, а тому вважаються перспективними.

Для підвищення якості цих матеріалів розроблено різноманітні методи їх діагностики. Одним із таких методів є вимірювання добротності

катушки індуктивності з феритовим осердям. Магнітні осердя дозволяють знизити масу і об'єм індуктивних елементів при зберіганні достатньо великих значень індуктивності й добротності. У свою чергу висока добротність дозволяє одержати сильний сигнал з високою вибірністю при настройці на задану частоту. Як відомо, в лінійному контурі добротність Q пропорційна часу релаксації і частоті f :

$$Q = \cdot 2 f.$$

При наявності магнітного осердя виникають нелінійні ефекти, наприклад, магнітна в'язкість. Щоб добитися зниження негативного впливу цих ефектів на якість коливального контур, треба відокремити при вимірюванні добротності самого осердя. Для цього використовують схеми Q -метра з пермеаметрами [1]. В табл.1 представленні результати вимірювань добротності елементів індуктивності з NiCoZn-феритовим осердям на Q -метрі з одноконтурним пермеаметром і без нього. Як добре видно, без пермеаметра добротність із зростанням частоти росте згідно з теорією електрокіл змінного струму, тому що вона визначається насамперед індуктивністю соленоїда. При використанні пермеаметра результати вимірювань, передусім, засвідчують добротність осердя, яка, навпаки, знижується, згідно з теорією намагнічування феромагнетика у змінних магнітних полях [2].

Добротність катушок індуктивності з NiCoZn-феритовим осердям.

Таблиця 1

Частота, МГц	Заміри без пермеаметра	Заміри з пермеаметром
3	52	91
4	57	77
7,5	64	50

Двоконтурний пермеаметр вважається більш чутливим ніж одноконтурний. Такий був сконструйований нами типом серійного "ПВЧ". Але, на відміну від серійної, наша конструкція проста і може бути повторена в лабораторних умовах.

Звичайно властивості магнетика у слабких змінних полях прийнято характеризувати величиною "тангенса втрат" (tg), яка є оберненою величиною від добротності. В табл.2 представленні значення дійсної магнітної проникливості і тангенса втрат серійного NiZn-ферита марки 400НН і двох синтезованих у наших лабораторіях MgZn-феритів різного хімічного складу, які вимірювались з допомогою двоконтурного пермеаметра. Як добре видно, ферит складу 4С1 має кращий показник tg ніж усі інші.

Таким чином, шляхом регулювання хімічного складу MgZn-феритів можливо добитися покращення їх властивостей на високих частотах, навіть порівняно з дефіцитними NiZn-феритами.

Магнітна проникність і тангенс втрат NiZn- і MgZn-феритів на різних частотах.

Таблиця 2

Ферит	f=1,6 МГц		f=3,2 МГц	
		tg		tg
400НН NiZn	385	0,04	385	0,12
№14К MgZn	102	0,078	90	0,185
№4С1 MgZn	39	0,026	36	0,098

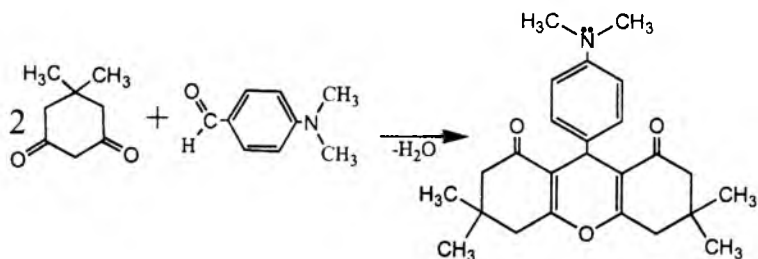
1. Кифер И.И. Испытания ферромагнитных материалов.– М.: Энергия, 1969. – 360 с.

2. Lebourgeois R. et al. Permeability mechanisms in high frequency polycrystalline ferrites // J. Magn. Mater.– 1996. – №16. – S.329-332.

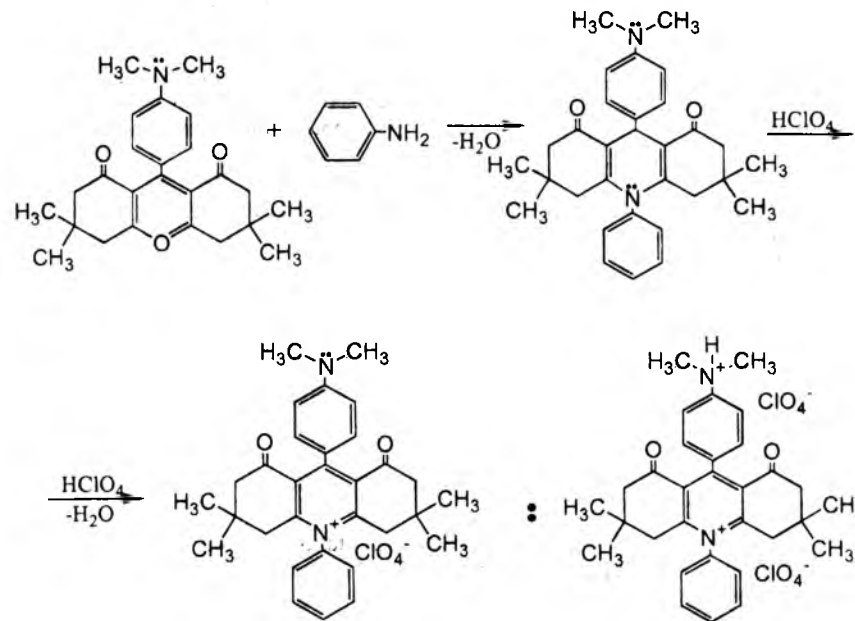
СИНТЕЗ ПАРА-ДИМЕТИЛАМІНОФЕНІЛ ПОХІДНИХ КСАНТЕНУ І АКРИДИНУ

Наталія Луцишин,
 III курс. природничий факультет.
 Науковий керівник – Верста О.М.,
 кандидат хімічних наук, доцент

В результаті синтезу було одержано кисневмісні та азотовмісні гетероциклічні сполуки. Дана робота проводилася в два етапи. Першим етапом став синтез двокомпонентної системи: 5,5-диметилциклогексанону – 1,3 (димедону), який належить до групи β – дикетонів і парадиметиламінобензальдегіду у співвідношенні (2:1) в присутності бутилового спирту як розчинника. В результаті гетероциклізації було одержано: 1,8-діоксо-3,3,6,6-тетраметил-9-(пара-диметиламінофеніл) – 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10 – декагідроксантен, сполуку світло-коричневого кольору з $T_{пл} = 183^{\circ}C$.

Другим етапом став синтез – 1,8-діоксо-3,3,6,6-тетраметил-9-(парадиметиламінофеніл) – 10-феніл-1,2,3,4,5,6,7,8,9,10 – декагідроакридину перхлорату, сполуку червоно-коричневого кольору з $T_{пл} = 262^{\circ}C$ і 1,8 -діоксо – 3,3,6,6 – тетраметил – 9 – (парадиметиламінофеніл) – 10-феніл-1,2,3,4,5,6,7,8,9,10 – декагідроакридину диперхлорату, рожевого кольору з $T_{пл} = 289^{\circ}C$. Ці продукти утворюються в результаті взаємодії 1,8-діоксо-3,3,6,6 – тетраметил – 9 – (пара-диметиламінофеніл) – 1,2,3,4,5,6,7,8,9,10-декагідроксантену з аніліном (амінобензолом) в присутності перхлоратної кислоти $HClO_4$.

Всі сполуки, що виділені з реакційної маси проявляють ряд властивостей, зокрема: сольватохромію, термохромію, фотохромію, люмінесценсію та деякі анізотропію. Зокрема виявлення термохромної властивості має практичну доцільність, як основа у використанні напівпровідникових плівок. Солі оксотетрагідроакридинію під дією лугу ($NaOH$), утворюють метинові основи, які в більшості полярних розчинниках дають червоно-фіолетове забарвлення, а при подальшій взаємодії з кислотою знову знебарвлюється. Це дає можливість використовувати сполуку, як кислотно-основний індикатор. При взаємодії з перехідними металами утворюють комплексні сполуки коричневого кольору з різними відтінками. Випробування речовин на протимікробну дію вказали на виражену протистафілококову, антикандидозну та фунгіцидну активність, тобто пригнічують ріст бактерій та являються потенційними протимікробними препаратами.

НАРОДНА МЕДИЦИНА ГУЦУЛЬЩИНИ

*Василь Андріюк,
І курс, природничий факультет.
Науковий керівник – Грицуляк Б.В.,
доктор медичних наук, професор.*

Розвиток наукової медицини без медицини народної неможливий, оскільки арсенал наукової медицини поповнюється за рахунок народних засобів. Вони є унікальними й неповторними для кожного окремо взятого регіону [1-3].

Гуцульщина – це етнографічна територія Українських Карпат, що охоплює землі Івано-Франківської, Чернівецької і Закарпатської областей. Віддавна вона вважається перлиною України, про неї написано багато художніх і наукових творів, в тому числі й про народну медицину. Але ці дослідження мають спорадичний характер і є малопридатними для практичного використання. Метою наших досліджень було збирання і систематизація відомостей про народні методи лікування в Івано-Франківській області.

У наш час, особливо в містах, дуже мало людей, які є носіями інформації про суто народну медицину. Збір відомостей проводився шляхом опитування літніх людей і детального запису почутого, після чого оповідача просили показати пропонований лікарський засіб, зазначити умови його приготування, використання тощо.

У даній роботі зупинимось на відомостях про народних цілителів нашого краю. Особливий інтерес складають розповіді широко знаних в регіоні знахарів – Стефанії Мицканюк (с.Яворів) і Михайла Ничая (с.Верхній Ясенів), до яких на пораду приїздять жителі навіть інших областей України і про яких неодноразово писала преса. Про М. Ничая відомий краєзнавець Володимир Качкан написав великий нарис “Мольфар”. Можна без перебільшення сказати, що ці двоє людей володіють широкою інформацією про методи народної медицини всіх напрямків, їхні знання заслуговують опису в окремі книзі.

Величезний вплив на формування лікувального таланту п. Мицканюк мали названа мати – відома піаністка Ольга Окуневська та її брат –колишній австрійський адмірал, випускник медичного факультету Віденського університету Ярослав Окуневський. Саме Ярослав розказував малій дівчинці секрети лікувальної дії карпатських трав. Після його смерті Стефанія Мицканюк вже сама продовжувала опановувати природну силу трав.

Михайло Ничай – не скупий на слова. На відміну від С. Мицканюк, він лікує не лише травами, але й замовляннями, магічними діями. На питання, що означають ті чи інші дії, він багатозначно мовчить, адже розказати правду – значить втратити чудодійну силу чар... Люди кажуть, що після розмови з цілителем стає легше на душі.

Нам вдалося дослідити методи лікування, які використовував у своїй практиці відомий лікар Аполлінарій Тарнавський. На початку 90-х років XIX ст. він заснував біля Косова лікувальний заклад, що діє й досі (санаторій “Косів” ім. А. Тарнавського). В основу своєї системи лікування він поклав природні фактори. Теоретичні положення і практичні поради цієї системи викладені в його праці “Гігієна старості і старіння”.

Що ж наближує систему А Тарнавського до народних поглядів на способи збереження здоров'я? Насамперед велика увага до профілактики захворювань. Головними її чинниками лікар вважав фізичну працю, просте харчування, перебування на свіжому повітрі, гарний настрій. Особливо великого значення надавалося харчуванню. Перелік страв у санаторію був дуже різноманітним, його засади наближалися до прийнятих у народі. Патентовані, штучні ліки майже не застосовувалися. Зате повсякденною була фітотерапія. З її допомогою в санаторії лікували захворювання 3 видів:

травматичні (поранення, переломи, опіки, відмороження тощо);
наслідки отруєння (отруйними рослинами, зіпсованими продуктами, укусів гадюк і отруйних комах);

хронічні хвороби, пов'язані з неправильним обміном речовин (артрит, подагра, діабет, хвороби серця та кровообігу).

Найчастіше застосовувалися ті ж рослини, що й у гуцульській народній медицині: кмін, чорниця, ромашка, цибуля, часник, квасоля, смерека, ялівець, малина, суниця та багато інших. Тепер у санаторії “Косів” змінюють здоров'я дітей із зони чорнобильського лиха. Тут продовжують фітотерапевтичні традиції.

Отже, засоби народної медицини, безперечно, не повинні відійти в забуття. Сучасна наукова медицина і фармакологія своїм корінням сягають давніх народних знань, набутих у процесі багатовікового досвіду.

1. Верхрабський С.А. Геть заботони // Народне здоров'я. – 1937. – № 12. – С. 4.
2. Гирбовський Б.І. Порід на селі // Народне здоров'я. – 1938. – № 5. – С. 9-11.
3. Григор'єва А.М. Станіславська область. – К., 1957. – С. 48.

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ХІМІЧНИХ ЗНАТЬ УЧНІВ ПРИ ВИКОРИСТАННІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Наталія Галюк,

У курсу, природничий факультет.

Науковий керівник –Тарас Т.М.,

кандидат хімічних наук, доцент.

Широке використання новітніх комп'ютерних технологій, їх доступність і простота функціонування спонукає переглянути існуючі методи викладання хімії в школі і за рахунок модифікації традиційних методів і способів організації навчального процесу добитися більш якісного засвоєння знань учнями.

"Персональна революція" 80-х років принесла в сферу навчання не лише нові технологічні, але й дидактичні можливості. Зокрема, застосування графічних ілюстрацій, мультимедійної наочності в навчальних комп'ютерних системах дозволяє не лише збільшити швидкість передачі інформації і покращити рівень її розуміння, але й сприяє розвитку таких важливих якостей, як інтуїція, професійне "відчуття", образне мислення, уява.

Однак, не всі питання, що стоять перед комп'ютеризацією навчання, розроблені детально, що ускладнює впровадження її в практику навчання. Так, недостатньо обгрунтовано роль ПЕОМ в процесі навчання хімії, поєднання комп'ютера з традиційними підходами до вивчення хімії, відсутня практична методика застосування ПЕОМ в навчанні хімії.

Ми припускаємо, що інформаційну технологію найбільш доцільно застосовувати для попереднього контролю знань, де необхідна швидка і точна інформація про засвоєння знань учнями, для моделювання різних хімічних процесів.

Виходячи з наявного технічного оснащення та з мети поставленої перед поточним контролем, була створена програма для проведення комп'ютерного тестування (TEST). До даної програми входить головне меню (користувача) і меню викладача, яке дає можливість оперувати програмою тесту. Викладач може вносити зміни до існуючого тексту, доповнити його новими питаннями, коригувати складність запитань. Програма контролює час, який витрачається учнем і після його закінчення автоматично перериває роботу. По закінченню кожного комп'ютерного тестування на екран дисплея виводиться інформація: отримана оцінка, кількість правильних відповідей.

Недоліком цієї програмної оболонки є обмеженість щодо хімічної символіки: неможливість використання верхніх і нижніх індексів, відсутність грецького алфавіту. Відповідь на запитання при роботі з даною програмою повинна бути однозначною, що становить деякі незручності у формулюванні запитань і відповідей.

Переваги комп'ютерного навчання: 1) об'єктивність; 2) збільшення інтересу учнів, формування індивідуальності мислення; 3) систематизація знань і формування навиків самостійної роботи; 4) оперативне уявлення про рівень знань з хімії. Такий вид контролю дозволяє раціональніше використовувати навчальний час, позитивно впливає на успішність.

Зрозуміло, що успіх використання інформаційної технології залежить від того, наскільки вільно учні володіють комп'ютером. Напруження першого спілкування з контролюючої програмою знімається при наступних контактах з ПЕОМ. В учнів значно регулюється увага, стабілізується час на відпрацювання питання, зменшується кількість механічних помилок при використанні клавіатури.

Апробація даної методики організації контролю на конкретній групі учнів показує ефективність запропонованого методичного підходу, використання якого дозволить отримати ефект при підготовці абітурієнтів-хіміків та і взагалі хімічно грамотних людей.

1. Бочарнікова В.М., Галаган Р.Л. Комп'ютерне тестування у рейтинговій системі оцінки знань. В кн. Комп'ютерні програми навчального призначення з хімії. // Тези доповідей II Української науково - методичної конференції. – Донецьк, 1996. – С.8.
2. Буринська Н.М. Тренувальні вправи з органічної хімії. – К., 1974.
3. Надточій М. та інші. Комп'ютерне тестування як контроль знань. // Хімія. Біологія. – 2000. – №15. – С. 3.

ОСНОВНІ ПРЕДСТАВНИКИ ФАУНИ НАЙПРОСТІШИХ У ВОДОЙМАХ ПРИКАРПАТТЯ

Андрій Заморока,

І курс, природничий факультет.

Науковий керівник –Маховська Л.Й.,

кандидат біологічних наук.

Найпростіші (Protozoa) є надзвичайно чисельною і різноманітною групою тварин. Завдяки здатності до швидкого розмноження і широкого адаптивного спектру одноклітинні розповсюдились по всій планеті. Лімітуючим фактором для їх поширення є температура. Та при найменшій кількості вологи виникають сприятливі умови для їх життєдіяльності. Переоцінити роль одноклітинних в біосфері дуже важко, оскільки вони становлять основу всіх харчових ланцюгів у водоймах, є основними постачальниками кисню в атмосферу Землі, впливають на формування грандіозних геологічних на шарувань.

Слід вказати на значну роль Protozoa в біологічному очищенні водойм, що пов'язано із споживанням ними складних токсичних

органічних сполук (які є наслідком антропогенної діяльності), також бактерій, в тому числі хвороботворних.

Варто звернути увагу на негативний вплив деяких вільноживучих найпростіших, які викликають таке неприємне і небажане явище як "цвітіння води". Це зумовлено інтенсивним розмноженням джугутикових і є ознакою дестабілізації в екосистемах, тобто порушенням рівноваги в ланцюгах живлення між консументами першого порядку та продуцентами. На жаль, на сьогодні ще не розроблено дієвого способу боротьби з цим явищем.

Нами обстежено північну частину Івано-Франківської області і виділено чотири екологічні типи водойм, вивчено видовий склад вільноживучих найпростіших у них.

У результаті досліджень виявлено понад 30 видів найпростіших.

Переважає більшість представників приурочена до водойм першого типу (торф'яні болотця, лісові потічки із гнилою органікою). Досить своєрідна фауна найпростіших у водоймах четвертого типу.

До водойм першого типу приурочені такі види Protozoa, як *Paramecium caudatum*, *Stilonichia mytilus*, *Prorodon teres*, *Stentor coeruleus*, *S. polymorphus*, *Vorticella nebulifera*, *Arcella vulgares*, *Euglypha alveolata*, *Spirostomium ambiguum*.

У водоймах другого типу основними представниками найпростіших є: *Euglena viridis*, *Volvox aureus*, *Paramecia trichophorum*, *Bodo*, *Amoeba proteus*, *A. limax*.

Такі види Protozoa, як *Paramecium caudatum*, *Stylonichia postolata*, *S. mytilus*, *Ascensia elegans* найчастіше трапляються у водоймах третього типу. У канавах, тимчасових калюжах (пересихають у суху пору року), які бідні на кисень, з гниючою органікою заселені такими видами найпростіших: *Prorodon teres*, *Stilochia mytilus*, *S. postolata*, *Paramecium aurelia*, *P. caudatum*, *Bursaria truncatella*, *Amoeba limax*, *A. proteus*, *Euglypha alveolata*, *Diffugia piriformis*, *Arcella vulgares*, *Euglena viridis*, *E. acus*, *E. deses*, *Paramecia trichophorum*.

Порівняльний аналіз проб показав, що фауна найпростіших у водоймах різних регіонів Прикарпаття відрізняється, як за своїм складом, так і за чисельністю особин. Найбагатшими виявились проби з Калуського району, а найбіднішими з Рогатинського району.

Певні види найпростіших приурочені до конкретних водойм. Дані наших досліджень підтверджуються літературними джерелами.

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПОДОЛАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ

Віталій Кирилів,
І курс, художній факультет.
Науковий керівник – *Завійський Ю. М.*,
кандидат медичних наук, доцент.

Проблема енергетичних ресурсів є сьогодні однією з найактуальніших для України. Суттєва залежність держави від імпорту енергоносіїв створює цілу низку економічних, політичних та екологічних проблем. Відомо, що нафта, яку ми закуповуємо у Росії та вугілля, що надходить з Польщі, мають не найкращу якість і їх використання значно ускладнює екологічну ситуацію в державі. Як наслідок, стан здоров'я громадян України з кожним роком погіршується.

Метою дослідження було вивчити можливість використання альтернативних джерел енергії, і, що особливо важливо, – власних енергоресурсів. Огляд літератури з даної проблеми дав можливість окреслити низку таких потенційних енергоносіїв як: енергія сонця, води, вітру, геотермальна енергія, а також енергія біологічних об'єктів (біоенергія). Зрозуміло, що запроваджувати та нарощувати експлуатацію цих видів енергії доцільно з урахуванням геокліматичних зон держави, зокрема, сонячну та вітрову – в південносхідному регіоні, водну (малі ГЕС) та вітрову – в західнокарпатському і т. д. Звичайно, розвиток "малої" енергетики не вирішить повністю енергетичної проблеми, але, без сумніву, суттєво знизить залежність нашої держави від іноземних енергокомпаній, продукція яких, як відомо, обходиться нам дуже дорого. Такий шлях має безсумнівну перспективу, адже чітко окреслюється зниження через економічну залежність, залежність і політичну. Зменшення забруднення довкілля, при експлуатації згаданих альтернативних джерел енергії, дасть можливість в осяжній перспективі знизити і захворюваність людей, яка, сама по собі, опосередковано обумовлює цілу низку економічних проблем, пов'язаних, перш за все, з необхідністю застосування фармацевтичних, як вітчизняних так і імпортованих, лікарських засобів.

Таким чином, енергетична криза нинішньої України може бути вирішена протягом декількох ближчих років, але за умови якнайшвидшого введення в експлуатацію власних альтернативних джерел енергії. Реальні можливості для цього в державі є.

ТИРЛИЧ ЖОВТИЙ У ФІТОЦЕНОЗАХ ПРИКАРПАТТЯ ТА
ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ВИРОЩУВАННЯ В УМОВАХ
ДЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ УНІВЕРСИТЕТУ

Світлана Кульбанська,
II курс, природничий факультет.
Науковий керівник – Буняк В.І.,
кандидат біологічних наук, доцент.

Тирлич жовтий (*Gentiana lutea* L.) – дуже рідкісна зникаюча рослина, одна з 13 видів тирличів, які ростуть в Українських Карпатах, а саме на хребтах Чорногора, Свидівець, Горгани на висоті 1200-2000 м. Росте він серед гірських кущів із вільхи зеленої та сосни гірської. Це вологолюбна рослина, що не витримує високих температур. Експлуатація його природних запасів заборонена. Дозволяється лише збирати насіння для введення цього виду у культуру.

У 1988 р. було висіяно 50 насінин тирличу жовтого. Насіння проросло на 30 %. Пізніше з полонини Менчул, що на Рахівщині, було привезено та висаджено на території дендропарку 10 кущів тирличу жовтого. Залишилося 27 особин у вигляді 6 куртин. На одній із них у липні 1998 р. уперше з'явився генеративний пагін. У 1999 р. квітувало вже 3 особини. На порожньому стеблі, висотою 120 см, розміщені 8 супротивних, цілокраїх листків яйцевидно – еліптичної форми, довжиною 22 см, шириною 11 см. У пазухах листків і на верхівці стебла 10.07.99 р. чотири напівкільцями розпустились яскраво – жовті квіти, що мали 5-6 пелюсток. Вони не реагують на зміну температури та механічні подразнення. Усі кущі, що цвіли, дали 19.07.99 р. плоди та насіння (таблиця № 1).

Отримане насіння було висіяне на ділянці дендропарку двічі: восени та навесні. Наступного року чекаємо утворення наземної розетки листочків, оскільки першого року фізіологічно зрілі насінини утворили лише нитковидні корені, що пізніше розгалужуються.

Якщо розмножувати тирлич жовтий розсадою, то 100 % результату не досягаємо, бо ця рослина важко переносить пересадку. Стрижневий корінь йде глибоко у землю, тому викопувати рослину потрібно обережно, щоб не пошкодити корінь.

Тирлич жовтий росте у дендрологічному парку нашого університету на ділянці, захищеній від холодних вітрів, на дренажних ґрунтах із високим вмістом перегною та вапна.

В офіційній медицині використовують кореневища та бічні корені тирличу жовтого. Його препарати мають антисептичні та жовчогінні властивості. Вони покращують діяльність травних органів і підсилюють скорочення серця, сприяють довголіттю.

Таблиця № 1

Онтогенез тирличу жовтого (*Gentiana lutea* L.)
на території дендрологічного парку університету

1988 р.	1990 р.	1998 р.	1999 р.
висіяно	зійшло	вегетувало на території ділянки	
50 насінин	15 особин	27 особин у вигляді 6 – куртин	
	висаджено 10 особин	зацвіло	
		1-особина	3-особини

ЧАСТИНА I. ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

ФІЛОСОФІЯ, ПСИХОЛОГІЯ, РЕЛІГІЄЗНАВСТВО

<i>Оксана Горкуша</i> . ЛОГОС ЯК ЄДНІСТЬ БАГАТОМАНІТТЯ.....	3
<i>Леся Стримбіцька</i> . ГЕНЕЗИС ІДЕЇ ВІРИ У ФІЛОСОФСЬКІЙ КОНЦЕПЦІЇ ВСЕЄДНОСТІ ВОЛІ. СОЛОВЙОВА І О. П. ФЛОРЕНСЬКОГО.....	4
<i>Тарас Карабин</i> . СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ЛЮДИНИ.....	6
<i>Галина Кафтан</i> . ОСИП СОРОХТЕЙ ТА ЙОГО РОБОТА “ЗНЯТТЯ З ХРЕСТА”....	8
<i>Наталія Квасниця</i> . ФІЛОСОФСЬКІ ІДЕЇ УКРАЇНСЬКОГО ВЕРТЕПУ.....	10
<i>Мирослава Кулеша</i> . КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ УКРАЇНЦЯ: КРИТЕРІЇ ВИЗНАЧЕННЯ ЇЇ РІВНЯ.....	11
<i>Євген Пестов</i> . ФРАНКФУРТСЬКА ШКОЛА: СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ...	14

ІСТОРІЯ

<i>Мирослав Волощук</i> . РУСЬКО-УГОРСЬКІ ВІДНОСИНИ ЯК ЧИННИК ПОЛІТИЧНОЇ ДЕЗІНТЕГРАЦІЇ КИЇВСЬКОЇ РУСИ.....	16
<i>Олена Гайдукевич</i> . МУЗЕЙ ВИЗВОЛЬНИХ ЗМАГАНЬ ПРИКАРПАТСЬКОГО КРАЮ В ІВАНО-ФРАНКІВСЬКУ.....	17
<i>Галина Пославська</i> . РАТИФІКАЦІЯ БЕРЕСТЕЙСЬКОГО МИРУ.....	20

ФІЛОЛОГІЯ

<i>Ольга Седова</i> . ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ В ЛІНГВІСТИЦІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ.....	21
<i>Юлія Шкурган</i> . ПРАГМАТИКА ІРОНІЇ.....	23
<i>Сергій Сидорів</i> . ТВОРЧІСТЬ ЕДГАРА АЛЛАНА ПО У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА АМЕРИКАНСЬКІЙ КРИТИЦІ.....	24
<i>Наталія Гонтаренко</i> . ДО ПИТАННЯ ПРО ЛЕКСИЧНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ТЕМПОРАЛЬНОСТІ.....	26
<i>Діана Шеремета</i> . СЕМАНТИЧНА СПІВВІДНЕСЕНІСТЬ В УКРАЇНСЬКО-ПОЛЬСЬКІЙ МІЖМОВНІЙ ОМОНІМІЇ.....	27
<i>Тетяна Данків</i> . МОВНА КАРТИНА СВІТУ В КОНТЕКСТІ ФРАЗЕОЛОГІЇ.....	29
<i>Мирослава Хороб</i> . МІСТИЦИЗМ ЯК ЕЛЕМЕНТ ХУДОЖЬОГО МИСЛЕННЯ У ТВОРЧОСТІ Ю. СЛОВАЦЬКОГО І С. ВИСПЯНСЬКОГО.....	31
<i>Роман Бачкур</i> . СЛОВОТВІР І ЛЕКСИЧНА СИНОНІМІЯ.....	33
<i>Леся Голинська</i> . ІМПЛІКАЦІЙНИЙ ХАРАКТЕР ЗАГОЛОВКА В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ.....	37
<i>Ірина Жагалак</i> . ПОВТОР, ЙОГО ВИДИ ТА ВПЛИВ НА РИТОМЕЛОДИЧНУ ПАЛІТРУ НОВЕЛ МАРКА ЧЕРЕМШИНИ.....	39
<i>Уляна Крідик</i> . СЛОВОТВІРНІ МОДЕЛІ ВІДЗООНІМНИХ ПРИКРЕТНИКІВ У СУЧАСНІЙ ПОЛЬСЬКІЙ МОВІ.....	41
<i>Оксана Лугова</i> . ЗБАГАЧЕННЯ ЛЕКСИЧНОГО СКЛАДУ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ ВНАСЛІДОК ЗАПОЗИЧЕННЯ З РОМАНСЬКИХ МОВ (ФРАНЦУЗЬКОЇ, ІТАЛІЙСЬКОЇ, ІСПАНСЬКОЇ, ПОРТУГАЛЬСЬКОЇ).....	43
<i>Іван Остащук</i> . КОНФЛІКТИ В ПОВІСТІ НАТАЛЕНИ КОРОЛЕВОЇ “QUID EST VERITAS?”.....	45
<i>Ольга Писарева</i> . ОСОБЛИВОСТІ ВЕРЛІБРІВ ВАСИЛЯ СЛАПЧУКА (ЗА ЗБІРКОЮ “ТРИКНИДЖОЯ ЯВИНА”).....	46

Наталія Постолювська. ПРОБЛЕМА СИСТЕМАТИЗАЦІЇ ТЕОРЕТИЧНИХ ПОНЯТЬ У ПРОЦЕСІ ШКІЛЬНОГО ВИВЧЕННЯ ЛІТЕРАТУРИ..... 48

ЕКОНОМІКА

<i>Ольга Івасишин</i> . ДОСЛІДЖЕННЯ РИНКУ: МЕТОДИ ТА ЗМІСТ.....	51
<i>Оксана Лилик</i> . ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ В УКРАЇНІ.....	53
<i>Людмила Панчук</i> . ОСНОВНІ НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ГРОМАДЯН УКРАЇНИ.....	54
<i>Ірина Семак</i> . ЗОВНІШНІ ТРУДОВІ МІГРАЦІЇ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЗАЙНЯТОСТІ НАСЕЛЕННЯ.....	55

ПРАВознавство

<i>Станіслав Бородавський</i> . ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ МІЖНАРОДНОГО КОМЕРЦІЙНОГО АРБІТРАЖНОГО СУДУ ПРИ ТОРГОВО-ПРОМИСЛОВОЇ ПАЛАТІ УКРАЇНИ.....	58
<i>Оксана Козакевич</i> . ПРАВОВА ПРИРОДА ІНСТИТУТУ ГРОМАДЯНСТВА.....	60
<i>Наталія Кохан</i> . ТЕОРІЇ ВИНИКНЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ.....	61
<i>Валентина Кравчук</i> . ПАРЛАМЕНТ УКРАЇНИ І ПРОБЛЕМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ЙОГО СТРУКТУРИ.....	63
<i>Марія Кукуруза</i> . КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ.....	66
<i>Олександр Русин</i> . ОСОБЛИВИЙ ПОРЯДОК РОЗГЛЯДУ ТРУДОВИХ СПОРІВ ДЕЯКИХ КАТЕГОРІЙ ПРАЦІВНИКІВ.....	68
<i>Христина Марич</i> . СТАТЕВІ ЗЛОЧИНИ ТА ІНШІ СЕКСУАЛЬНІ ЗЛОВЖИВАННЯ ЩОДО МАЛОЛІТНІХ І НЕПОВНОЛІТНІХ.....	69
<i>Алла Француз</i> . КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ОСОБИ ТА НАПРЯМКИ БОРОТЬБИ З НИМИ В УКРАЇНІ.....	71
<i>Леся Яворська</i> . “КОНВЕНЦІЯ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ТА ОСНОВНИХ СВОБОД” ДЛЯ УКРАЇНИ: ЄВРОПЕЙСЬКА МРІЯ ЧИ РЕАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ?”.....	73

ПЕДАГОГІКА

<i>Вадим Зяблін</i> . Р. ШТЕЙНЕР – ОСНОВОПОЛОЖНИК ВАЛЬДОРФСЬКОЇ ПЕДАГОГІКИ.....	75
<i>Віталій Китещук</i> . ВНЕСОК БУЧАЦЬКИХ ВАСИЛІАН У РОЗВИТОК ШКІЛЬНИЦТВА В ГАЛИЧИНІ.....	76
<i>Галина Нижник</i> . СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ТВОРЧОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНСЬКИХ ПИСЬМЕННИКІВ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТЬ.....	78
<i>Катерина Левицька</i> . НАРОДНІ СИМВОЛИ ЯК ЗАСІБ ВИЯВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОСТІ ШКОЛЯРІВ.....	79

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

<i>Ірина Зінюк</i> . РОЛЬ І МІСЦЕ НАРОДНОГО ТАНЦЮ В ЖИТТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ.....	81
<i>Оксана Орлова</i> . ТВОРЧЕ КРЕДО ДЕРЖАВНОГО ГУЦУЛЬСЬКОГО АНСАМБЛЮ ПІСНІ І ТАНЦЮ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ФІЛАРМОНІЇ.....	83
<i>Леся Ничай</i> . ВИЩІ МУЗИЧНІ НАВЧАЛЬНІ ЗАКЛАДИ СТАНІСЛАВА НАПРИКІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ.....	84
<i>Владислав Пірус</i> . СТИЛІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРТЕПІАННИХ КОНЦЕРТІВ А. КОС-АНАТОЛЬСЬКОГО.....	86

<i>Світлана Пасічник.</i> ТВОРЧА ТА ПРОСВІТНИЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ ТОВАРИСТВА “КОЛОМИЙСЬКИЙ БОЯН”.....	88
<i>Еріка Турда.</i> ДЕЗИДЕРІЙ ЗАДОР – КОРИФЕЙ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЗАКАРПАТТЯ.....	89
<i>Лілія Остропольська.</i> ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО РЕПЕРТУАРУ БАЯНІСТІВ.....	91
<i>Наталія Громадюк.</i> РОЛЬ ХУДОЖНИКА В ПРОМИСЛОВОМУ МИСТЕЦТВІ....	93
<i>Дмитро Пилип'юк.</i> ОСОБЛИВОСТІ ДЕКОРУ ТРИПІЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ.....	95
<i>Ірина Челяк.</i> ГУЦУЛЬСЬКА ТЕМАТИКА У ТВОРЧОСТІ КАЗИМИРА СХУЛЬСЬКОГО..	96

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ І СПОРТ

<i>Богдан Лісовський.</i> ІВАН БОБЕРСЬКИЙ – БАТЬКО УКРАЇНСЬКОЇ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.....	100
<i>Надія Карачевська.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ВІДНОВЛЮЮЧИХ ЗАСОБІВ У ТРЕНУВАННІ ПЛАВЦІВ.....	101
<i>Андрій Кривоніс.</i> ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ ЗАСОБАМИ ТУРИСТИЧНО-КРАЄЗНАВЧОЇ РОБОТИ.....	103
<i>Віктор Майструк.</i> ПІДГОТОВКА ПЛАВЦІВ В РІЧНОМУ ЦИКЛІ ТРЕНУВАННЯ.....	105
<i>Світлана Мальона.</i> ГІПЕРТРОФІЯ МІОКАРДА І ФІЗИЧНА ПРАЦЕЗДАТНІСТЬ СПОРТСМЕНІВ.....	106

ЧАСТИНА ІІ. ПРИРОДНИЧО-МАТЕМАТИЧНІ НАУКИ

МАТЕМАТИКА. ФІЗИКА

<i>Любов Царевич.</i> ЗАДАЧА ТИПУ ЗАДАЧІ ДІРІХЛЕ ДЛЯ БЕЗТИПНИХ РІВНЯНЬ ІЗ ЧАСТИННИМИ ПОХІДНИМИ.....	109
<i>Ірина Литвиненко.</i> ВИВЧЕННЯ ГЕОМЕТРИЧНИХ ПОВУДОВ У КУРСІ ГЕОМЕТРІЇ VII – IX КЛАСІВ.....	112
<i>Володимир Мандзюк.</i> МЕСБАУЕРІВСЬКА СПЕКТРОСКОПІЯ СИСТЕМИ Fe-Ti, ОТРИМАНОЇ МЕТОДОМ СПІКАННЯ З ПОРОШКІВ.....	113
<i>Борис Рувінський.</i> ПРОЦЕСИ ДЕФЕКТООТВОРЕННЯ В ТОНКИХ ПЛІВКАХ ХАЛЬКОГЕНІДІВ СВИНЦЮ.....	116
<i>Ігор Іванчук.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ДОБРОТНОСТІ МАГНІТО-М'ЯКИХ ФЕРИТІВ НОВОЇ ГЕНЕРАЦІЇ НА РАДІОЧАСТОТАХ.....	119

ХІМІЯ. БІОЛОГІЯ. ЕКОЛОГІЯ.

<i>Наталія Луцишин.</i> СИНТЕЗ ПАРА-ДИМЕТИЛАМІНОФЕНІЛ ПОХІДНИХ КСАНТЕНУ І АКРИДИНУ.....	122
<i>Василь Андрійюк.</i> НАРОДНА МЕДИЦИНА ГУЦУЛЬЩИНИ.....	124
<i>Наталія Галюк.</i> ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФОРМУВАННЯ ХІМІЧНИХ ЗНАЇНЬ УЧНІВ ПРИ ВИКОРИСТАННІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ.....	126
<i>Андрій Замолока.</i> ОСНОВНІ ПРЕДСТАВНИКИ ФАУНИ НАЙПРОСТІШИХ У ВОДОЙМАХ ПРИКАРПАТТЯ.....	127
<i>Віталій Кирилів.</i> ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПОДОЛАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ.....	129
<i>Світлана Кульбанська.</i> ТИРЛИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО ВИТРАТ НА ЦЕНДРОЛОГІЧНОГО ПАРКУ УНІВЕРСИТЕТУ.....	130

631224

Еврика - І. Збірник студентських наукових праць. –
Івано-Франківськ: “Плай”, 2000. –134 с.

Технічний редактор: Олена Бойчук
Комп'ютерна верстка: Віра Яремко, Лідія Курівчак

Здано до набору: 14. 05. 2000 р.
Підписано до друку: 26. 05.2000 р.
Формат 60 x 84/16
Папір офсетн. Літер. гарн.
Ум. друк. арк. 8,37. Вид. арк. 8.56.
Тираж 100. Зам. 322.

Видавництво “Плай”
Прикарпатського університету імені Василя Стефаника,
76000, Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57,
тел. 59-60-51